

บทละคอนเรื่องพระสมุท

พระบวรราชนิพนธ์

สมเด็จกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ

และ

ประชุมคำพากย์รามเกียรติ์

ภาค ๗ ภาค ๘ และภาค ๙

์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

งละม้าย จุลดุลย์

ณ เมรุวัดมกุฎกษัตริยาราม

วันที่ ๑๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒

บทละคอนเรื่องพระสมุท

พระบวรราชนิพนธ์

สมเด็จกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ

และ

ประชุมคำพากย์รามเกียรติ์

ภาค ๗ ภาค ๘ และภาค ๙

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

นางละม้าย จุลดุลย์

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๑๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒

บทละคอนเรื่องพระสมุท

พระบวรราชนิพนธ์
สมเด็จกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ

พิมพ์ครั้งแรก งานฌาปนกิจศพ หม่อมช้อย กัลยาณะวงศ์ ณ กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๖๕
พิมพ์ครั้งที่สอง (๑๐๐๐ เล่ม) งานฌาปนกิจศพ นางละม้าย จุลดุลย์ พ.ศ. ๒๕๑๒

ประชุมคำพากย์รามเกียรติ์ ภาค ๗

พิมพ์ครั้งแรก งานกฐินพระราชทานสมเด็จฯ เจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ณ วัดศิริอำมาตย์ วัดเทพศิรินทราวาส วัดสุทัศน์เทพวราราม พ.ศ. ๒๔๗๓
พิมพ์ครั้งที่สอง (๑๐๐๐ เล่ม) งานฌาปนกิจศพ นางละม้าย จุลดุลย์ พ.ศ. ๒๕๑๒

ประชุมคำพากย์รามเกียรติ์ ภาค ๘

พิมพ์ครั้งแรก งานกฐินพระราชทาน สมเด็จฯ เจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ณ วัดมหาธาตุ วัดมหรรณพาราม วัดมกุฏกษัตริยาราม พ.ศ. ๒๔๗๔
พิมพ์ครั้งที่สอง (๑๐๐๐ เล่ม) งานฌาปนกิจศพ นางละม้าย จุลดุลย์ พ.ศ. ๒๕๑๒

ประชุมคำพากย์รามเกียรติ์ ภาค ๙

พิมพ์ครั้งแรก งานพระราชทานเพลิงศพ พระระบำภาษา (คล้อย นาฬิกาวิท) พ.ศ. ๒๔๘๒
พิมพ์ครั้งที่สอง (๑๐๐๐ เล่ม) งานฌาปนกิจศพ นางละม้าย จุลดุลย์ พ.ศ. ๒๕๑๒

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์เจริญรัตน์การพิมพ์ 237/11 ถนนอินทรพิทักษ์ ตรอกวัดหิรัญรูจี ธนบุรี
นายคุงกัง แซ่อึ้ง ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2512

คำนำ

ในงานฌาปนกิจศพ นางละม้าย จุลดุลย์ ณ เมรุวัดมกุฎกษัตริยาราม กำหนดวันที่ ๑๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒ นายวีรยุทธ จุลดุลย์ ผู้เป็นหลาน ได้มาติดต่อกรมศิลปากร ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือ บทละคอนเรื่องพระสมุท พระบวรราชนิพนธ์สมเด็จกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ และหนังสือประชุมคำพากย์รามเกียรติ์ ภาค ๗ ภาค ๘ และภาค ๙ รวมเป็นเล่มเดียวกัน เพื่อแจกเป็นอนุสรณ์ในงานนี้ กรมศิลปากรยินดีอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ตามความประสงค์

สมเด็จกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญเป็นกรมพระราชวังบวรองค์สุดท้ายในสมัยรัตนโกสินทร์ พระองค์ได้ทรงพระนิพนธ์หนังสือไว้หลายเรื่อง พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวงศ์จันทร์ พระขนิษฐภคินี ได้ทรงรวบรวมรักษาไว้ และได้ถวายแก่หอพระสมุดสำหรับพระนคร ตั้งแต่ครั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำรงตำแหน่งสภานายกกรรมการหอพระสมุด ฯ ซึ่งได้โปรดเกล้า ฯ ให้พิมพ์ออกเผยแพร่โดยลำดับ คือ เรื่องบทหุ่นจีน ฉันท์เรื่องนางจินตะหรา ฉันท์นิราศเมืองนครศรีธรรมราช และบทละคอนเรื่องพระสมุท หนังสือเหล่านี้นับเป็นวรรณคดีสำคัญที่มีความไพเราะน่าอ่านทั้งสิ้น สำหรับบทละคอนเรื่องพระสมุทนั้น เป็นหนังสือสองเล่มสมุดไทยต้นฉบับที่มีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ เป็นสมุดดำเขียนเส้นดินสอเหลือง ลายพระหัตถ์สมเด็จกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญทรงเขียนเอง พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวงศ์จันทร์ ประทานพระอธิบายว่า สมเด็จกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ ทรงพระนิพนธ์บทละคอนเรื่องนี้ให้เจ้าคุณจอมมารดาเอมเล่นละคอน พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นกวีพจน์สุปรีชา พระโอรสองค์หนึ่งในสมเด็จกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ ได้ทรงจัดพิมพ์บทละคอนเรื่องพระสมุท

นี้ ออกเผยแพร่เป็นครั้งแรกในงานฌาปนกิจศพ หม่อมช้อย กัลยาณะวงศ์ การจัดพิมพ์ครั้งนี้นับเป็นการพิมพ์ครั้งที่สอง

ส่วนประชุมคำพากย์รามเกียรติ์ ภาค ๗ ภาค ๘ และภาค ๙ นั้น เป็นหนังสือในชุด คำพากย์รามเกียรติ์ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งทรงดำรงตำแหน่งนายกราชบัณฑิตยสภา โปรดให้รวบรวมขึ้น และทรงอนุญาตให้ผู้ที่สนใจจัดพิมพ์เผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ แบ่งออกเป็นภาค ๆ รวมทั้งหมดมี ๙ ภาค ส่วนมากได้จัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อประมาณ ๕๐ ปีมาแล้ว ถึงปัจจุบันนี้จึงนับว่าเป็นหนังสือที่หาฉบับอ่านได้ยากมาก สมควรที่จะจัดพิมพ์ให้มีฉบับอ่านแพร่หลายสืบต่อไปอีก

คำพากย์รามเกียรติ์ที่ตีพิมพ์ในชุดประชุมคำพากย์รามเกียรติ์นี้ ประกอบด้วยคำพากย์ ๒ ประเภท คือ คำพากย์ยาวและคำพากย์สั้น คำพากย์ยาวนั้นคล้ายกับเอาเรื่องรามเกียรติ์มาแต่งเป็นฉันท์ติดต่อกันเรื่อยไปโดยมิได้แบ่งออกเป็นชุด สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ประทานพระอธิบายไว้ในคำนำหนังสือคำพากย์รามเกียรติ์ ฉบับพิมพ์ครั้งแรกว่า "คำพากย์ ๒ อย่างนี้ พิเคราะห์ดูเห็นเค้าเงื่อนมีหลักฐานว่า คำพากย์อย่างยาวนั้นเป็นแบบคำพากย์เดิมสำหรับเล่นหนังแต่โบราณ หนังชวายังเล่นอยู่อย่างนั้นจนทุกวันนี้ คือตั้งจอ (ขนาดเขื่องกว่าจอหนังตะลุงสักหน่อยหนึ่ง) ขึงลงมาถึงพื้นแผ่นดิน คนพากย์หนังชวาเรียกว่า "ดาหลัง" นั่งอยู่ข้างจอ ปี่พาทย์อยู่หลังจอ การเล่นสำคัญอยู่ที่ตัวดาหลัง (ดังปรากฏในเรื่องดาหลังหรืออิเหนาใหญ่) คนพากย์ต้องสามารถแถลงเรื่องเป็นกาพย์กลอนและลำนำสลับไปกับเพลงปี่พาทย์ให้ไพเราะจับใจจึงนับว่าดี เมื่อพากย์ไปถึงเรื่องตรงไหนก็เอาตัวหนังแสดงเรื่องตรงนั้นขึ้น "เชิด" (คือเสียบตั้งไว้) กับจอให้คนดูเป็นทำนองเดียวกับดูรูปภาพเมื่ออ่านหนังสือ การเล่นหนังแต่โบราณจึงสำคัญอยู่ที่คนพากย์ ตัวหนังเป็นแต่อุปกรณ์เครื่องประกอบในการเล่น หนัง

ที่ไทยเราเล่นแต่โบราณก็คงเป็นเช่นนั้น ข้อนี้มีหลักฐานอยู่ในหนังสือสมุทรโฆษคำฉันท์ของพระมหาราชครู (สันนิษฐานว่าคนเดียวกันกับพระโหราธิบดีที่แต่งหนังสือจินดามณีและเรื่องพระราชพงศาวดาร ความซึ่งเรียกว่า "ฉบับหลวงประเสริฐ") กล่าวในตอนบานแผนก ว่า

"๏ พระบาทกรุงไท้ธรณี รามาธิบดี
ประเสริฐเดโชไชย
๏ เดชะอาจผโอนท้าวไท ทั่วทั้งภพไตร
ตระดกด้วยเดโชพล
๏ พระบาทกมลนฤมล ท้าวทั่วสากล
มาถวายบังคมเคารพ
๏ สบศิลป์นเรศวรพบ ธรรมาคมสบ
ปการรู้รสธรรม์
๏ พระปรีโชบายอนันต์ บริกษาสรร
พการสุดสงกา
๏ พระรำฦกยศพระศาสดา ปางเป็นราชา
สมุทรโฆษอาดูร
๏ เสร็จเสวยสุรโลกพิบูลย์ เสร็จเสด็จมาพูล
ในมรรตทรงธรณี
๏ แสดงศิลป์ธนูศรศรี ผจญคณกษัตรีย์
อันโรมในรณควรถวิล
๏ ได้ไท้เทพีชื่อพิณ ทุมดีเจียรจิน
ตโฉมอนงคพิมล

๏ พระให้กล่าวกาพยนิพนธ์ จำนองโดยกล
ตระการเพลงยศพระ
๏ ให้ฉลักแสบกภาพอันชระ(๑) เป็นบรรพบุรณะ
นเรนทรราชบรรหาร"

เนื้อความว่า สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ดำรัสสั่งให้พระมหาราชครูแต่งเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ขึ้นสำหรับเล่นหนัง ดังนี้ ยังได้ความในหนังสือสมุทรโฆษคำฉันท์ต่อออกไปในเรื่องเล่นหนังอีก ๒ ข้อ คือ ข้อ ๑ หนังแต่โบราณนั้นเล่นเรื่องต่าง ๆ (เล่นหุ่นก็เช่นนั้น) มิได้เฉพาะแต่เล่นรามเกียรติ์เรื่องเดียวเหมือนอย่างโขน อีกข้อ ๑ หนังที่เล่นเบิกโรงในชั้นหลังนี้ เห็นเล่นแต่เรื่องจับลิงหัวค่ำกับเรื่องบ้องตันแทงเสือ แต่ในหนังสือสมุทรโฆษระบุบอกเรื่องต่าง ๆ สำหรับเล่นเบิกโรงหนังไว้อีกหลายเรื่อง ส่วนคำพากย์อย่างสั้นนั้น สันนิษฐานว่าจะตัดเอาจากคำพากย์หนัง เอามาใช้ในการเล่นโขนอันมีกระบวนรำเต้นเป็นตัวหลัก บทพากย์เป็นแต่อุปกรณ์เครื่องประกอบ กลับตรงกันข้ามกับเล่นหนัง ซึ่งการพากย์เป็นหลัก ตัวหนังเป็นแต่อุปกรณ์เครื่องประกอบ"

การที่เจ้าภาพงานฌาปนกิจศพ นางละม้าย จุลดุลย์ มีศรัทธารับพิมพ์หนังสือทั้งสองเรื่องนี้เผยแพร่เป็นครั้งที่สอง นับว่า เป็นที่น่ายินดีและน่าอนุโมทนาอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นกุศลวิทยาทานแล้ว ยังเป็นกุศลในด้านสืบอายุหนังสือ ให้มีฉบับอ่านแพร่หลายสืบไปอีกด้วย ทั้งนี้ก็เพราะบทละคอนเรื่องพระสมุทนั้นได้พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ๔๗ ปีมาแล้ว ส่วนประชุมคำพากย์รามเกียรติ์ ภาค ๗ ภาค ๘ และภาค ๙ นั้น นับตั้งแต่พิมพ์ครั้งแรกถึงปัจจุบันนี้ก็นานถึง ๓๙ ปี ๓๘ ปี และ ๒๐ ปี ตามลำดับ

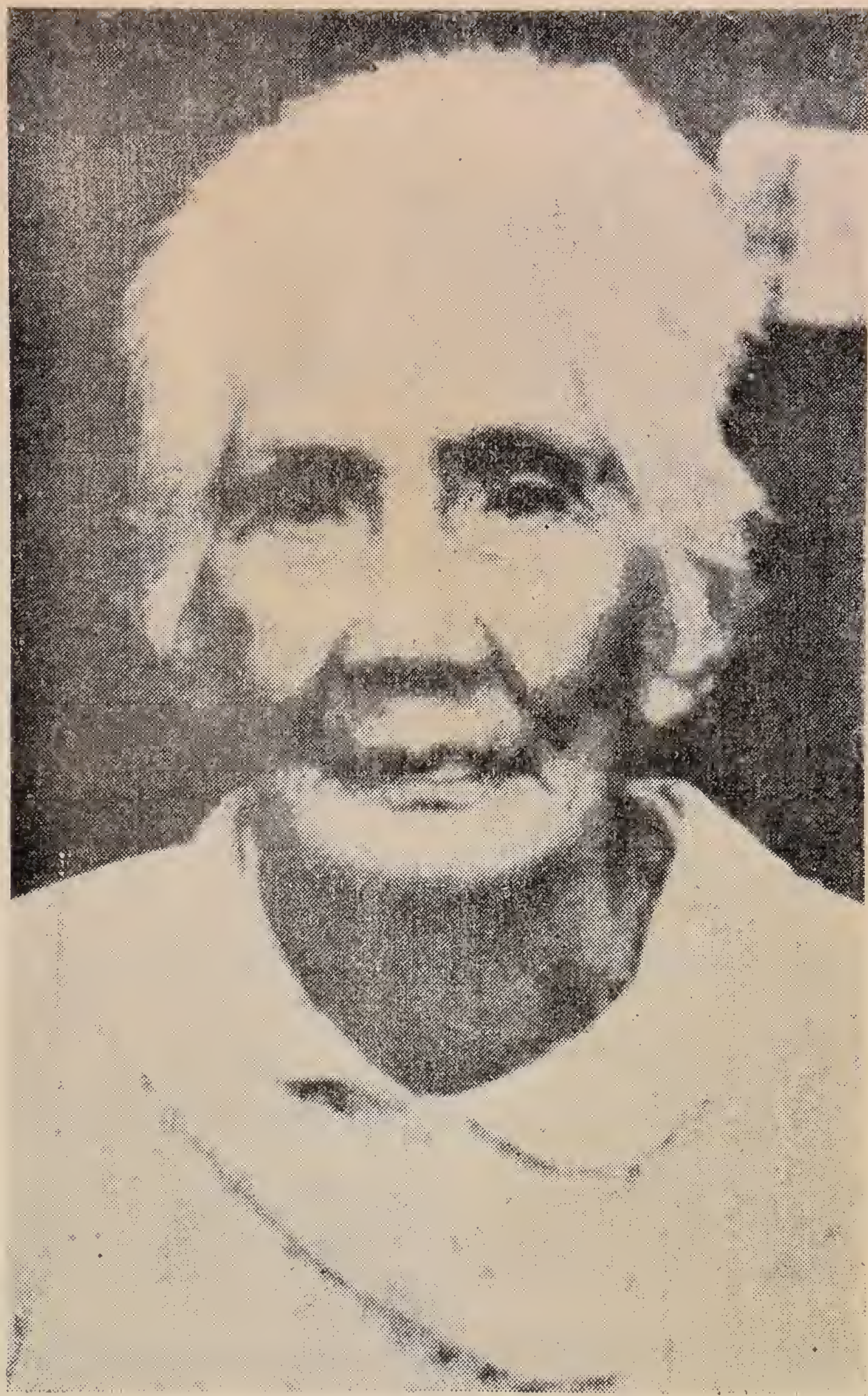
(๑) คำ "แสบก" เป็นกัมพุชพากย์ แปลว่า หนัง
คำ "ชระ" ก็เป็นกัมพุชพากย์ แปลว่า สะอาด

อนึ่ง ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ เจ้าภาพได้เรียบเรียงประวัติ นางละม้าย จุลดุลย์ ผู้วายชนม์ ให้พิมพ์ไว้ต่อจากคำนำนี้

กรมศิลปากรขออนุโมทนาในกุศลราศีทักษิณานุปทาน ซึ่งเจ้าภาพได้จัดบำเพ็ญอุทิศแด่ นางละม้าย จุลดุลย์ และได้ให้พิมพ์หนังสือนี้ออกแจกจ่ายเป็นกุศลสาธารณประโยชน์ ขออำนาจกุศลทั้งปวงนี้จงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ นางละม้าย จุลดุลย์ ผู้วายชนม์ ประสบแต่อิฏฐคุณมนุญผลตามควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพ สมดังมโนปณิธานของเจ้าภาพทุกประการ เทอญ.

กรมศิลปากร

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๑๒

นางละม้าย จุลดุลย์

ชาตะ พ.ศ. ๒๔๑๘

มตะ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

ประวัติย่อของคุณแม่

นางละม้าย จุลดุลย์

ตระกูลของคุณแม่เท่าที่ค้นพบว่า ได้สืบเนื่องกันมาตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ส่วนในระยะเวลาก่อนนั้นขึ้นไปไม่มีโอกาสได้ค้น จึงขอย่อเพียงเท่าที่ทราบ

คุณแม่เป็นบุตรพระสาลีบริรักษ์ (สอน พวงพยอม) กับนางไผ่ พระสาลีบริรักษ์ (สอน) เป็นน้องของพระยาสมุทบุรานุรักษ์ (สิน) และเป็นน้องต่างมารดาของ พระยาเกษตรรักษา (นิล) ทั้งสามท่านนี้เป็นบุตรของหลวงพิทักษ์ธาณินทร์ หลวงพิทักษ์ธาณินทร์เคยได้เป็นนายรินทร์ธิเบศร์ มหาดเล็กหุ้มแพรในบวรราชเจ้ามหาศักดิ์พลเสพย์ กรมราชวังบวร ฯ ในรัชกาลที่ ๓ มาก่อน ต่อมากรมพระราชวังบวร ฯ เสด็จไปปราบขบถเมืองเวียงจันท์ นายรินทร์ธิเบศร์ได้ตามเสด็จไปปราบขบถด้วย กลับมาจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นขุนโยธีพิทักษ์ และต่อมาในรัชกาลที่ ๔ จึงได้เป็นหลวงพิทักษ์ธาณินทร์ หลวงพิทักษ์ธาณินทร์เป็นบุตรเจ้าพระยาจักรี (พยอม) สมุหนายกมหาเสนาบดี กรมมหาดไทยในกรุงนครศรีธรรมราช เจ้าพระยาจักรีเป็นบุตรคนที่ ๓ ของพระยาพัทลุง (กราย) และมีน้องสาวชื่อพยุง ซึ่งเป็นภริยาของพระยาตานี (สุลต่านสุริยะ) เจ้าเมืองตานีในครั้งนั้น

คุณแม่เกิดวันแรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๓ ปีชวด (พ.ศ. ๒๔๑๙) ที่บ้านในคลองบางบำหรุ อำเภอบางกอกน้อย (เดิมเป็นอำเภอตลิ่งชัน) จังหวัดธนบุรี ซึ่งเป็นบ้านดั้งเดิมของคุณยาย เพราะคุณยายมีภูมิลำเนาและหลักฐานอยู่ในบ้านคลองบางบำหรุ คุณแม่มีน้องเท่าที่ทราบเพียง ๔ คน คือ

๑. ศิริ (ถึงแก่กรรม)

๒. นกแก้ว (ถึงแก่กรรม)

๓. รองอำมาตย์โทสุทธิ (ถึงแก่กรรม)

๔. เลื่อน (ถึงแก่กรรม)

คุณแม่ได้รับการศึกษาเพียงอ่านออกและเขียนได้ และได้ทำการสมรสกับคุณพ่อ (นิ่ม จุลดุลย์) คุณพ่อมีภูมิลำเนาและหลักฐานอยู่บางขุนนนท์ อำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี เมื่อสมรสแล้วได้มาอยู่ที่บ้านในคลองบางบำหรุ และอยู่ด้วยกันมาจนคุณพ่อถึงแก่กรรมไป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๙ มีบุตรด้วยกัน ๘ คน คือ

๑. ละมูล (ถึงแก่กรรม)

๒. ขุนเทพธนสาร (บุญมาก) (ถึงแก่กรรม)

๓. ละไม (ถึงแก่กรรม)

๔. ใหม่ (ถึงแก่กรรม)

๕. บุญมี

๖. เนื่อง (ถึงแก่กรรม)

๗. ประมวญ

๘. ปราโมทย์ (ถึงแก่กรรม)

โดยปกติคุณแม่เป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรงเพราะเป็นชาวสวน ไม่เคยเจ็บป่วยถึงขนาดที่ทำให้ลูกหลานและญาติต้องวิตกกังวลเลย คุณแม่เป็นผู้มีจิตศรัทธาในบวรพุทธศาสนา บำเพ็ญบุญและบริจาคทานอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ยังมีโอกาสได้บวชให้แก่ผู้ที่ขาดกำลังทรัพย์ แต่ปรารถนาจะอุปสมบทในพระบวรพุทธศาสนาหลายคน นอกจากนั้นยังเป็นผู้ถืออุโบสถศีลเป็นปกติวิสัย และหมั่นฟังพระธรรมเทศนามิได้ขาด จนกระทั่งคุณแม่ไม่สามารถเดินได้ดังปกติ ก็ยังอุตสาหฟังพระธรรมเทศนาทางวิทยุกระจายเสียง ต่อมา

สุขภาพของคุณแม่เริ่มทรุดโทรมลงมากเพราะเข้าสู่วัยชราภาพ จนวาระสุดท้ายคุณแม่ได้เกิดท้องเสียอย่างแรงจนหมดเรี่ยวแรง สุดความสามารถที่แพทย์จะเยียวยาได้ ในที่สุดก็ถึงแก่กรรมจากไปโดยอาการสงบด้วยวัยชราภาพ เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๑๐ เวลาประมาณ ๒๑.๐๐ นาฬิกา นับอายุได้ ๙๒ ปี

ขอกุศลผลบุญที่คุณแม่ได้บำเพ็ญด้วยดีมาแล้วเมื่อยังมีชีวิตอยู่ กับที่ลูกหลานได้สร้างสมมา ตลอดจนผู้อื่นที่ได้บำเพ็ญกุศลอุทิศฉลองพระคุณด้วยกตัญญูกตเวที จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้วิญญาณของคุณแม่ไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วย เทอญ.

นายประมวญ จุลดุลย์
ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี

สารบาญ

บทละคอนเรื่องพระสมุท

พระบวรราชนิพนธ์

กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ

ช้าปี่

๏ เมื่อนั้น   พระสมุทสุริย์วงศ์รังสรรค์
ยับยั้งอยู่ยังตำหนักจันทน์   ในนันทอุทยานขุนยักษ์
สถิตเหนือแท่นสุวรรณบรรจง   คำนึงองค์มเหสีศักดิ์
วิบากกรรมจำร้างนิราศรัก   เพราะอียักษ์กาลีขี้ไพร

๚ ๔ คำ ๚

พระยาโศก

๏ เอนองค์ลงกับบรรจถรณ์   อาวรณ์เศร้าสร้อยละห้อยไห้
สะทึกสะท้อนถอนจิตเจ็บใจ   อาลัยถึงแก้วกัลยา
แต่บำราศคลาดมิ่งวิมลสมร   ร่านร้อนรันทดทุกขา
ทุกนาทีมิแต่กลืนชลนา   อุราไม่วายคลายรำพึง
ยอกรเบื้องซ้ายขึ้นก่ายพักตร์   ถวิลรักเทวษร้อนอาวรณ์ถึง
เวลาใดไต่ตามตราตรึง   ฤๅหนึ่งเราพรากสัตว์พลัดคู่ไป
เคยไสยาสน์ร่วมอาสน์บรรจง   มาเอองค์ต่างอาสน์ก็เป็นได้
ลมชวยรวยกลิ่นมาลัย   เหมือนกลิ่นเนื้อเจือใจพี่ยา
รัชนีส่องสีแสงฉัน   ดั่งฉวีวรรณขนิษฐา
ครวญพลางทางทรงโศกา   พระราชาก็ม่อยหลับไป

๚ ๑๐ คำ ๚ ตระ

ช้า

๏ เมื่อนั้น นางบุษมาลีศรีใส
เนาในปรางค์รัตน์อำไพ อรไทภิรมย์เปรมปรา
พระยายักษ์ความรักดวงสมร ดังเกิดในอุทรนาถา
ถนอมเลี้ยงมิได้ขัดอัธยา ดังดวงเนตรซ้ายขวาอสุรี
วันเมื่อพระสมุทมาหยุดพัก ในตำหนักจันทน์สวนศรี
เทพไทดลจิตเทวี อยากประพาสมาลีสำราญใจ

ฯ ๖ คำ ฯ

ร่าย

๏ คิดแล้วย่างเยื้องยุรยาตร ลงจากปราสาทอาศัย
พร้อมพี่เลี้ยงสาวสรรค์กำนัลใน คลาไคลขึ้นเฝ้าพระบิดา

ฯ ๒ คำ ฯ เพลงช้า

สมิงทองมอญ

๏ เมื่อนั้น ท้าววรณจักรยักษา
ทั้งนางวรรณสูรกัลยา เห็นราชธิดายาใจ
จึงโอภาปราศรัยเยาวลักษณ์ เจ้าผู้เจริญพักตร์พิสมัย
มีกิจธุระสิ่งไร แถลงไขให้แจ้งกิจจา

ฯ ๔ คำ ฯ

ร่าย

๏ เมื่อนั้น องค์อัครเรศเสนหา
ก้มเกล้าถวายวันทา จึงทูลพระบิดาไปพลัน
ย่ำรุ่งลูกจะลาภูวนาถ ไปประพาสมาลีสวนขวัญ
จะกลับบ่ายชายแสงสุริยัน ทรงธรรม์จงได้ปรานี

ฯ ๔ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น | พระยิ่งยศมาราเรืองศรี
กับนางวรรณสุรอสุรี | จึงตรัสปลอบบุตรีวิไลลักษณ์
เจ้าจะไปประพาสสวนมาลี | บิดานี้มิได้หาญหัก
แต่อย่าเพลินให้เกินเวลานัก | พ่อจักคอยท่านับนาที
ตรัสพลางทางเผยบัญชรชัย | เหวยเสนาในมานี่
จงจัดวอสุวรรณรูจี | แต่ในราตรีให้พร้อมไว้
ลูกกูจะไปเล่นอุทยาน | ทุกพนักงานอย่าขาดได้
ถ้าแม้นมีเหตุเภทภัย | พวกมึงไม่พ้นชีวา
สั่งสรรพพระหับบัญชร | ชวนบังอรวรสุรเสนหา
กับบุษมาลีลีลา | ขึ้นมหาปราสาทรูจี

๚ ๑๐ คำ ๚ *เสมอ*

ยานี

◎ บัดนั้น | เสนารับสั่งใส่เกศี
จึงบาดหมายเกณฑ์กันทันที | อย่างพระบุตรีลีลา
ให้เอาวอทองมาประทับ | คอยรับเสด็จที่ข้างหน้า
สนมตำรวจได้ตรวจตรา | ตำรวจวังซ้ายขวาเกณฑ์กัน
หมอนวดหมอยามหาดไทย | กลาโหมนายไพร่แข็งขัน
สนมพลเรือนครบครัน | จัดกันพร้อมไว้ในราตรี

๚ ๖ คำ ๚ *เจรจา*

ร่าย

◎ ฝ่ายเจ้าพนักงานข้างใน | สั่งกันวุ่นไปอึงมี่
เจ้าขรัวนายจ่าโขลนเลือกคนดี | เฝ้าที่ทนายเรือนสั่งเตือนกัน
ฝ่ายพระพี่เลี้ยงทั้งสี่ | จัดนารีรูปร่างคมสัน
แต่งตัวโอ่อวดประกวดกัน | นุ่งยกสุวรรณห่มกรอง

นารีดีใจได้ไปสวน
ครํ่าครวญตรึกไตรอยู่ในห้อง
เมื่อไรหนอจะสว่างส่างแสงทอง
อยากไปลองเที่ยวเล่นดูสักที
ลางนางวิตกอกจะคราก
ต้องจากเพื่อนรักไปสวนศรี
บ้างว่าเราไปสวนมาลี
จะสอยจำปีฝากเพื่อนให้พอใจ
บ้างว่าเราไปพร้อมเพื่อน
จะชักเชือนพูดเล่นใต้ไม้ใหญ่
จะร้องลำนำสำราญใจ
รื่นเริงบันเทิงไปทุกนารี

ฯ ๑๐ คำ ฯ เจรจา

ร่าย

๏ เมื่อนั้น
นางบุษมาลีโฉมศรี
ไสยาสน์เหนืออาสน์มณี
เทวีสำราญวิญญาณ์
ครั้นเวลาประจวบประจุสมัย
อุทัยไขศรีสว่างหล้า
ก็ฟื้นตื่นจากนิทรา
กัลยามาสรงวาริน

ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

ชมตลาด

๏ ชำระสระสนานอินทรีย์
วารีอวลอบตระหลบกลิ่น
พี่เลี้ยงช่วยขัดสีราคิน
มลทินสิ้นสุดกายา
ลูบไล้สุคนธ์ปนปรุง
หอมฟุ้งอุหรับจับมังสา
ปรัดพักตร์ผ่องโสภา
ทรงภูษาสังเวียนทองธงเข้าบิณฑ์
สไบตาดตาดปักทองแล่ง
ทองกรแก้วแดงประดับสิ้น
สังวาลเพชรเพชรแนมแกมนิล
ธำมรงค์นาคินลงยา
เข็มขัดประจำยามงามรับ
สร้อยนวมสวมทับอังสา
ตาบกุดั่นประดับบุษรา
ทรงกาญจนามงกุฎบุตรี

ฯ ๘ คำ ฯ

ร่าย

๏ ครั้นเสร็จเสด็จยุรยาตร ลงจากปราสาทมณีศรี
มาทรงวอสุวรรณรูจี จรลีด้วยเหล่าบริวาร

ฯ ๒ คำ ฯ กลองโยน เชิด

๏ ครั้นถึงอุทยานสำราญใจ ที่ทางกว้างใหญ่รโหฐาน
ลงจากวอสุวรรณมิทันนาน เยาวมาลย์ประพาสชมไป

ฯ ๒ คำ ฯ

พระทอง

๏ สถานนั้นมีพรรณพฤกษา ดอกดวงพวงผกาสดใส
บ้างตูมอ่อนซ้อนซับสลับใบ ที่แบ่งบานอำไพหลายพรรณ
เห็นสาวหยุดหยุดเก็บทัดกรรณพลาง เล็บนางนางชี้ให้สาวสรรค์
เห็นนางแย้มนางยิ้มเข้าเก็บพลัน บ้างชิงกันแย่งสอยดอกประยงค์
บุนนาคมะลิซ้อนหงอนไก่ป่า เสาวรสจำปามหาหงส์
บ้างสอยลำดวนได้ใส่กระทง ถวายองค์พระธิดาลาวัณย์
นางเสด็จลดเลี้ยวเที่ยวชม มีมโนภิรมย์หฤหรรษ์
จึงประดิษฐ์คิดขับเป็นกลอนพลัน จำเรียงรับโอดพันบรรเลงครวญ

ฯ ๘ คำ ฯ

สมิงทองมอญ

๏ วันนี้น้องสำราญวิญญาณ์ พิศพรรณบุบผาที่ในสวน
เรณูตระหลบอบอวล หอมหวนชวนชื่นชูใจ
มะลิจะร้อยเป็นระย้า ถวายพระบิดาเป็นใหญ่
พิกุลจะกรองเป็นมาลัย ถวายไทสมเด็จพระมารดา
กุหลาบกาหลงลำเจียกนั้น ระคนกันเอาไว้ทำบุหงา
เสาวรสสุคนธ์มณฑา ถวายเทวาข้านี้ เอย

ฯ ๖ คำ ฯ เพลงฉิ่ง

ร่าย

◎ เมื่อนั้น พระสมุทผู้รุ่งรัศมี
ไสยาสน์เหนืออาสน์ห้องมณี ได้ยินเสียงมารศรีขับครวญ
แว่ววับจับพระทัยสะดุ้งตื่น เสด็จยืนแย้มแกลแลรอบสวน
เห็นนารีใส่จริตผิดกระบวน บ้างเดินชวนเพื่อนพูดมาตามทาง
ล้วนดรุณรุ่นรุ่นกำดัดสวาท ภูวนาถให้นึกอางขนาง
ธิดามาฤๅว่าจอมสุรางค์ จะดูนางให้แน่ประจักษ์ใจ
พอพระนุชบุตรีเธอลีลาศ แสนสวาทประดิพัทธ์พิสมัย
พระลืมองค์หลงแลตะลึงไป เป็นครู่หนึ่งจึงได้สติมา

ฯ ๖ คำ ฯ

กราวรำมอญ

◎ พระพินิจพิศโฉมเยาวราช ยิ่งนาฏอัปสรเสนหา
ทรงศรีเสาวภาคย์โสภา พร้อมเบญจลักขณาลาวัณย์
กรเกศเนตรขนงวงพักตร์ ต้องลักขณาทุกสิ่งสรรพ์
สุรเสียงขับครวญโอดพัน สัมผัสกรรณเสียวซาบอินทรีย์
พระยิ่งประดิพัทธ์กำหนัดนาง พระเนตรมิได้วางนางโฉมศรี
ทำไฉนจะได้เทวี มาแนบทรวงพี่ไสยา

ฯ ๘ คำ ฯ

ร่าย

◎ อย่าเลยเราจะคิดอุบาย แยบคายดังนี้ดีกว่า
จะไปคอยต้นทางนางลีลา แม้นได้ช่องก็จะพาเหาะไป
คิดแล้วลงจากตำหนักจันทน์ ผายผันรีบมาหาช้าไม่
ลัดแลงแฝงยังพุ่มไม้ คลาไคลสกัดทางนางจร

ครั้นถึงซึ่งพุ่มพฤกษา จึงเข้าแฝงกายาเร้นซ่อน
มิให้ใครเห็นภูธร คอยองค์บังอรยาตรา

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น นางบุษมาลีเสนหา
ชมพรรณดอกดวงพวงผกา กับพี่เลี้ยงกัลยากำนัล
เพลิดเพลินจำเริญหฤทัย จนไกลพี่เลี้ยงสาวสรรค์
มาถึงพุ่มไม้สำคัญ ที่ทรงธรรม์พระสมุทหยุดคอย
นางแลลอดสอดหาบุปผาชาติ วรนาฏเข้าใกล้ยกไม้สอย
พอสบเนตรภูวนาถนางชะม้อย ทิ้งไม้สอยจะรีบจรลี

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระสมุททรงลักษณ์เรืองศรี
แลเห็นนางบุษมาลี ภูมีเข้ากั้นกางไว้
แล้วมีมธุรสพจนา กัลยาจะหนีพี่ไปไหน
รักเจ้าเท่าเทียมดวงใจ มิได้อาลัยแก่ชีวี
จะเชิญน้องไปครองจักรวาล เป็นปิ่นนงคราญมเหสี
ว่าพลางกุมกรนารี ภูมียึดกระสันมั่นไว้

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น นางบุษมาลีศรีใส
ความกลัวตัวสั่นเป็นพ้นไป อรไทมิได้จำนรรจา
จะสะบัดเท่าไรก็ไม่หลุด จนสุดกำลังหนักหนา
แล้วร้องดิ้นสิ้นเสียงกัลยา ชายใดเข้ามายึดข้านี้

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น นางพี่เลี้ยงกำนัลสาวศรี
ได้ยินเสียงสำเนียงพระบุตรี ร้องมี่อื้ออึงคะนึงไป

ต่างคนตระหนกตกประหม่า　　พระธิดาน่าจะมีเหตุใหญ่
ต่างคนต่างรีบตามไป　　เห็นหนอไทกุมกรพระธิดา
งามดังสุริยันกับจันทร　　ลอยอยู่อัมพรทั้งซ้ายขวา
พิศวงแลไม่พริบตา　　ที่โกรธาก็เหือดเดือดดาล
จึงว่าเจ้าหนุ่มน้อยนามใด　　ทำไมสามารถอาจหาญ
มากุมกรพระธิดายุพาพาล　　ไม่เกรงพระจอมมารโมลี
แม้นทราบถึงทรงศักดิ์จักพิโรธ　　กริ้วโกรธประหารให้เป็นผี
เราด้วยก็จะม้วยชีวี　　จงวางองค์มารศรีอย่ายุดไว้
ว่าพลางทางเข้ายื้อแย่ง　　ทะมัดทะแมงกายามาใกล้
เห็นทรงคทาวุฒิไกร　　หยุดอยู่มิให้ช่วงชิง

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๏　เมื่อนั้น　　พระสมุทตอบคำคณาหญิง
จะแถลงแจ้งความตามจริง　　เราก็ยิ่งยศควรกับธิดา
เป็นโอรสกาณุราชขุนยักษ์　　เจ้ากรุงจักรวาลนาถา
นามสมุทสุดกษัตริย์ขัตติยา　　จะเชิญโฉมวนิดาไปธานี
อภิเษกให้เป็นเอกอนงค์นาฏ　　ให้สมราชขัตติยามารศรี
แม้นกลับหลังยังนิเวศน์ภูมี　　ช่วยทูลคดีให้ทราบบทมาลย์
ว่าพลางทางแกว่งคทาวุธ　　ฤทธิรุทธ์มืดกลุ้มในสถาน
ตระกองกรช้อนองค์อนงคราญ　　เหาะทะยานไปในเมฆา

ฯ ๘ คำ ฯ รัว เชิด

๏　บัดนั้น　　พี่เลี้ยงกำนัลถ้วนหน้า
เห็นมนุษย์อุ้มองค์พระธิดา　　เหาะขึ้นนภาก็ตกใจ
ลางนางบ้างร้องอึงมี่　　ลางนางบ้างก็ตีทรวงไห้
เสนาจึงร้องถามไป　　เกิดเหตุเภทภัยอะไรกัน

ลางนางบ้างก็แจ้งเหตุรหัส ลางนารีกลุ้มกลัดอัดอั้น
ชุลมุนวุ่นไขว่ไปทั้งนั้น ต่อเห็นแสงสุริยันจึงหยุดอึง

ฯ ๖ คำ ฯ เจรจา

๏ ครั้นได้สติคืนมา ถ้วนหน้ากลัวราชทัณฑ์ถึง
ต่างคิดประหวั่นพรั่นพรึง แล้วจึงกลับหลังเข้าวังใน

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงปราสาทอันโอฬาร เข้าเฝ้าพระยามารแล้วร้องไห้
แถลงเรื่องแต่ต้นจนปลายไป ทูลพลางร่ำไรโศกา

ฯ ๒ คำ ฯ โอด

๏ เมื่อนั้น ท้าววรณจักรยักษา
ได้ทราบเรื่องเคืองขัดอัธยา อสุรากริ้วโกรธดังเพลิงกัลป์
ยี่สิบเนตรดังอัคนิโรจน์ สิบโอษฐ์แผดเสียงสำเนียงลั่น
ยี่สิบหัตถ์ตบหัตถ์สนั่นกรรณ โจนจากอาสน์สุวรรณรจนา
ผาดแผลงสำแดงฤทธิรอน กายกรเท่าเมรุภูผา
เขี้ยวงอกออกข้างละพันวา กระทืบพสุธาเพียงทำลาย

ฯ ๖ คำ ฯ รัวสามลา

๏ กรหนึ่งทรงจักรแกว่งกวัด พระหัตถ์สองทรงง้าวเฉิดฉาย
กรสามกุมคทาเพริศพราย หัตถ์สี่น้าวสายเกาทัณฑ์
มือห้านั้นถือโตมร พระกรหกนั้นทรงพระแสงขรรค์
พระหัตถ์เจ็ดกุมจรีที่ประจัญ กรแปดนั้นทรงตรีอันศักดา
หัตถ์เก้าถือดาบกวัดแกว่ง กรสิบทรงพระแสงศรง่า
ยี่สิบหัตถ์ครบเทพสาตรา อสุราโลดโผนโจนทะยาน
ประภาษพ้อว่าเหวยไพริน มาดูหมิ่นประมาทถึงสถาน
กูจะฆ่าให้ประลัยลาญ ไม่สมการกูเหมือนมิใช่ชาย

ฯ ๘ คำ ฯ คุกพาทย์

๏ เมื่อนั้น นางวรรณสูรโฉมฉาย
เห็นภัสดากริ้วโกรธดังเพลิงพราย จึงอุบายโลมเล้าเอาพระทัย
ทูลว่าพระยับยั้งตรองตรึก อันการศึกลึกลับเป็นไฉน
แม้นไพรีไม่มีฤทธิไกร หรือจะหาญทำได้ดังนี้
พระก็เป็นจรรโลงโลกา เทวาสุราฤทธิ์ในราศี
ย่อมเกรงกลัวเดชาผ่าธุลี ดัสกรผู้นี้ก็มาเดียว
พระจงยับยั้งฟังวาจา อย่าโกรธาหุนหันฉุนเฉียว
ฉวยพลั้งพลาดจะขาดเป็นสองเกลียว น้องจะเหลียวหาใครเล่าภูมี
ทุกวันนี้พระเป็นที่พำนักน้อง ได้ปกครองเย็นเกล้าเกศี
ว่าพลางทางทรงโศกี มารศรีอ้อยอิ่งวิงวอน

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ท้าววรณจักรชาญสมร
ได้ฟังมเหสีกล่าวสุนทร ที่โกรธาก็หย่อนผ่อนลง
จึงว่าเจ้าว่านี้ก็ชอบ ตามระบอบพงศ์พันธุ์ครรไลหงส์
อันการศึกซึ่งประจญรณรงค์ แม้นอาจองค์มักอัปราชัย
แต่พี่กำเนิดเกิดมา ใครจะหมิ่นพี่ยาดังนี้ได้
ตรัสพลางทางละห้อยน้อยพระทัย เสด็จไปออกท้องพระโรงคัล

ฯ ๖ คำ ฯ เสมอ

๏ ลดองค์ลงเหนือแท่นรัตน์ ภายใต้เศวตฉัตรฉายฉัน
พร้อมหมู่อสุรกุมภัณฑ์ อภิวันท์หมอบกลาดดาษดา
จึงมีพระราชบัญชาการ สั่งอำมาตย์มารทั้งซ้ายขวา
ให้จัดพหลพลโยธา เลือกล้วนแกล้วกล้าเกรียงไกร

กูจะไปตามจับอ้ายอาธรรม์ เอามาสับหั่นให้จงได้
สั่งเสร็จเสด็จคลาไคล ขึ้นยังปรางค์ชัยฉับพลัน

ฯ ๖ คำ ฯ เสมอ

◎ บัดนั้น ฝ่ายสองอำมาตย์คนขยัน
รับสั่งพระองค์ทรงธรรม์ ออกมาเกณฑ์กันเป็นโกลา

ฯ ๒ คำ ฯ

ยานี

◎ จัดพลโยธาได้ห้าโกฏิ เสียงอุโฆษกึกก้องห้องเวหา
เลือกล้วนตัวดีมีศักดา แต่ละตนแกล้วกล้าสงคราม
สามารถอาจองคงทน เคยประจญข้าศึกไม่นึกขาม
บ้างแผลงฤทธิ์ดังเพลิงเถกิงพลาม บ้างแกว่งดาบวาบวามไปมา
บ้างถือหอกถือทวนถือง้าว บ้างถือหลาวแหลนโล่โตมรง่า
บ้างถือเสน่าเกาทัณฑ์ลูกยา แล้วผูกสกุณาอินทรีทรง
พลยักษ์แน่นหน้าท้องสนาม พร้อมเสร็จสิ้นตามพระประสงค์
บ้างสำเริงสำราญการณรงค์ คอยองค์ภูวไนยไคลคลา

ฯ ๘ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น ท้าววรณจักรนาถา
กลุ้มกลัดขัดแค้นวิญญาณ์ เสด็จมาเข้าที่สรงชล

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

ลงสรง

◎ นางในไขท่อปทุมทอง วารีเย็นเป็นละอองฝอยฝน
แล้วจึงลูบไล้พระสุคนธ์ ปรุงปนเรณูมาลี
สอดใส่สนับเพลาเชิงยก ช่อกระหนกลายระยับสลับสี
ทรงภูษาเขียนทองรูจี ฉลององค์ตาดสีโสภา

ห้อยน่าเจียระบาดบรรจง รัดองค์ประจำยามงามเลขา
สวมใส่พาหุรัดรัดอุรา ทองกรแก้วประภารุ่งเรือง
อินทร์ธนูกรองสร้อยสังวาล ทับทรวงสุรกาญจน์ห้อยเฟื่อง
ชายไหวชายแครงแสงประเทือง ธำมรงค์ค่าเมืองวิเชียรพราย
แล้วทรงมงกุฎเพชรรัตน์ กรรเจียกจอนจำรัสแสงฉาย
ห้อยอุบะสุวรรณพรรณราย กรกรายจับเทพสาตรา

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๏ ครั้นเสร็จเสด็จจรจรัล มาขึ้นเกยสุวรรณหรรษา
งามดั่งพรหมมินทร์ลีนลา เถลิงหลังสกุณาอินทรีทรง
ทอดพระเนตรเห็นพหลพลราช กรกายขาดหลากจิตพิศวง
ธงชัยนำทัพกลับม้วนลง อินทรีทรงเห็นเป็นกาสาธารณ์
เหลียวหลังดูปรางค์เคยไสยาสน์ ผิดประหลาดแลเห็นเป็นไพรสาณฑ์
ให้ง่วงเหงาเศร้าจิตพระยามาร เห็นเหตุการณ์ลางร้ายรันทดใจ
ดูอินทรีกลับดีไปดังเก่า ยิ่งร้อนเร่าอสุชลเนตรไหล
ยกทัพคงอัปราชัย โอ้ที่ไหนจะได้คืนมาธานี

ฯ ๘ คำ ฯ

ปราสาททอง

๏ ระทวยองค์ทรงทิ้งสาตราวุธ กำสรวลสุดโศกสั่งปราสาทศรี
โอ้ปรางค์มาศไสยาสน์ทุกราตรี โอ้นี้ครั้งจะร้างโรยรา
ที่นั่งเย็นเคยมาประทับร้อน จะจากจรมิได้คืนมาเห็นหน้า
พระโรงรัตน์เศวตฉัตรอันโอฬาร์ เคยออกหมู่เสนาบังคมคัล
เรามอดม้วยใครจะช่วยอุปถัมภ์ จะเสื่อมซ้ำเป็นป่าวนาสัณฑ์
ทั้งแฝกคาจะแซมขึ้นแกมกัน โอ้นับวันก็จะร้างเป็นรังกา

เสียดายเหล่าสาวสนมเคยสนิท ได้เชยชิดชวนชมเสนหา
เคยฟ้อนรำจำเรียงทุกเวลา จะก่นแต่โศกาอาลัย
แม้นยังหยุดมิยกโยธาหาญ ก็อายเทพทุกสถานจะหมิ่นได้
พิโรธจิตหวนคิดก็แค้นใจ ใครเกิดแล้วจะไม่มรณา

ฯ ๑๐ คำ ฯ โอด

๏ ยี่สิบหัตถ์กลับธำรงทรงอาวุธ ความโศกหยุดยิ่งพิโรธโกรธกล้า
ได้ฤกษ์ให้เลิกโยธา ไปโดยมหานภาลัย

ฯ ๒ คำ ฯ

โทน

๏ นกเอี้ยนกทิ้นั่ง พ่วงพีมีกำลังสูงใหญ่
บินหนักกวักละโยชน์ด้วยว่องไว ดังหงส์อุไรพาหะพระพรหมาน
งามโฉมฉวีสีสลับ งามสรรพสอดเส้นลายประสาน
โผผินบินรีบเร็วทะยาน มากลางนิกรมารโยธา
งามหมู่พหลพลขันธ์ ธงทิวพรายพรรณต่างสี
แสงอาวุธแปลบปลาบเมฆี ดังสายอสนีในนภา
รีบเร่งเร็วรุดไม่หยุดพัก ด้วยกำลังสิทธิศักดิ์ยักษา
เสียงพิลึกกึกก้องโกลา ไล่ต้อนโยธาคลาไคล

ฯ ๘ คำ ฯ เชิด

ร่าย

๏ จึงถามรุกขเทวบุตร ว่ามนุษย์พานางไปทางไหน
เทเวศร์เห็นบ้างฤๅอย่างไร จงบอกไปแต่ตามสัจจา

ฯ ๒ ฯ คำ

๏ เมื่อนั้น ฝ่ายพฤกษเทเวศร์ถ้วนหน้า
ความกลัวตัวสั่นพ้นปัญญา จึงวันทาทูลองค์คอสุรี

ว่าก่อนหน้าข้าเห็นมนุษย์ พานางวิสุทธิโฉมศรี
เหาะคว้างไปทางหรดี ภูมีจงทราบบาทา

ฯ ๔ คำ ฯ เจรจา

◎ เมื่อนั้น อสุรีรณจักรนาถา
ได้ฟังเทเวศร์ทูลเหตุมา ทราบตามกิจจาทุกสิ่งอัน
จึงสั่งพหลพลยักษ์ อย่าหยุดพักรีบเหาะระเห็จหัน
แล้วขับนกอินทรีสุวรรณ โดยพลกุมภัณฑ์จรลี

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

◎ เมื่อนั้น พระสมุทสุริย์วงศ์ทรงศรี
อุ้มองค์อัครราชเทวี ภูมีเหาะระเห็จคลาไคล
ครั้นมาถึงยอดคีรีวัล ทรงธรรม์เข้าหยุดอาศัย
ถิ่นฐานราบเลี่ยนเตียนไป พฤกษาไสวใบดอกดวงผกา
พระวางนางลงเหนือศิลาลาด ภายใต้รุกขชาติใบหนา
นั่งชิดพิศพักตร์กัลยา งามดังหยาดฟ้ามาธาตรี
เจ้าอย่าโศกสลดรันทดนัก ฉวีพักตร์จะเศร้าเสียศรี
เป็นบุญแล้วแก้วตาอย่าราคี เจ้าขัดข้องหมองศรีพี่ยาใย
ชายเนตรสบเนตรพี่น่ารัก สงสารนักโรยราเพราะร่ำไห้
ฉวีวรรณผุดผ่องเพียงอุไร จะสร้อยเศร้าเสียไปทุกสิ่งอัน

ฯ ๑๐ คำ ฯ

โอ้โลม

◎ น้องเอยน้องรัก วรพักตร์ผ่องเพียงศศิฉัน
พี่ปลงจิตคิดฝากชีวัน หมายมั่นในองค์นงลักษณ์
จะภิเษกเป็นเอกมเหสี ยิ่งสนมนารีในไตรจักร
จงจิตที่พี่จงจำนงรัก เยาวลักษณ์อย่าสลัดตัดไมตรี

ฯ ๔ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น นางบุษมาลีโฉมศรี
กลุ้มจิตดังพิษอสนี เหวมิได้ตอบวาจา
แล้วผินหลังให้พระภูวนาถ เยาวราชเคืองขัดสหัสา
ครวญคร่ำกำสรดโศกา กัลยาพิไรรำพัน

ฯ ๔ คำ ฯ

โอ้

◎ โอ้ว่าอนิจจาตัวกู ตายดีกว่าอยู่เป็นแม่นมั่น
เสียแรงเกิดในบุษบัน ดูเหมือนหญิงอาธรรม์ทรลักษณ์
พระบิดามารดากล่อมเกลี้ยง ถนอมเลี้ยงปรากฏยศศักดิ์
ทำให้ขายบาทาพระยายักษ์ ว่าพลางซบพักตร์โศกี

ฯ ๔ คำ ฯ โอด

ร่าย

◎ เมื่อนั้น พระผู้พงศ์กษัตริย์เรืองศรี
รับขวัญกัลยาแล้วพาที อย่าโศกีเคืองขัดพี่ยา
เดิมพระบิดากาญราช กับนาฎชนนีนาถา
จัดบุตรีกรุงกษัตริย์นานา ให้เชษฐาเลือกตามชอบใจ
ก็ไม่ต้องน้ำยนาจึงลาท้าว เที่ยวทุกด้าวนคราป่าใหญ่
กุศลนำจำเพาะเจาะจงไป อาศัยสวนขวัญกัลยา
เป็นบุญบันดาลเข้าดลจิต สมรมิตรมาประพาสพรรณบุบผา
เห็นน้องให้ต้องวิญญาณ์ นางอื่นหมื่นหล้าไม่ไยดี
จนจิตจึงได้คิดลอบลัก น้องรักเจ้าอย่าได้ถือโทษพี่
พระบิดาโกรธาจะฆ่าตี ก็ตามแต่เวรีนะน้องรัก

เจ้าจงกลั้นกันแสงเสียก่อน จะผันผ่อนอย่างไรให้ประจักษ์
เสียแรงพี่อุตส่าห์ตั้งพักตร์ นงลักษณ์เจ้าจงได้เมตตา

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น นางบุษมาลีเสนหา
ได้ฟังมธุรสพจนา กัลยารำพึงคะนึงคิด
อันตัวเราตกอยู่ในหัตถา อันจะพ้นผ่านฟ้านั้นเห็นผิด
จำจะลวงองค์พระทรงฤทธิ์ ให้หักจิตคืนส่งยังพารา
คิดแล้วจึงทูลสนองไป ภูวไนยได้โปรดเกศา
ซึ่งพระรำพันสัญญา ตัวข้ายังไม่สิ้นกินใจ
พระว่าเมตตาสารพัด แต่ทำให้ขัดอัชฌาสัย
แม้นปรานีข้าดังว่าไว้ จงพาไปส่งคืนยังธานี
แล้วพระกลับหลังยังนัคเรศ ทูลเหตุให้ทราบบทศรี
องค์พระชนกชนนี ให้มีพระราชสารา
กับเครื่องราชบรรณาการ มาถวายพระผู้ผ่านยักษา
สู่ขอต่อองค์พระบิดา จะเห็นจริงใจว่าปรานี

ฯ ๑๒ คำ ฯ

ชาตรี

๏ ดวงเอยดวงสวาท ช่างฉลาดล่อลวงใจพี่
จะให้หลงไปส่งถึงบุรี แล้วให้มีพระราชสาส์นมา
พี่ก็ทำตามได้ทุกสิ่งอัน แต่ทรงธรรม์บิตุราชขนิษฐา
เกลือกไม่ยอมยกให้พี่ยา เมื่อกระนี้จะว่าประการใด
บ้านนี้พระมิพิโรธนัก จะเกณฑ์พวกพลยักษ์มาลุยไล่
ถ้าย้อนหลังกลับยังเวียงชัย พบพวกพลไกรที่ตามมา
จับพี่จะสังหารผลาญชีวิต ให้ม้วยมิดสูญสิ้นสังขาร์
ก็จะเสียชีวีพี่ยา ทั้งจะเสียแก้วตายาใจ

หนึ่งตัวน้องก็ตกอยู่ในมือ เหมือนถือดวงวิเชียรไว้ได้
จะขว้างเสียให้ร้าวแตกไป ดูเช่นใจชายโฉดพาลา
น้องใคร่ครวญดูให้จงดี ใช่พี่จะแกล้งริษยา
โลมเล่นแล้วจะละให้ร้างรา เช่นหญิงชั่วช้าสามานย์
หนึ่งพี่ก็ไร้ชายา เมตตาพี่เถิดยอดสงสาร
อย่าทารกำทำให้พี่แดดาล เยาวมาลย์อย่าสลัดตัดรอน

ฯ ๑๔ คำ ฯ

ร่าย

๏ เมื่อนั้น นางบุษมาลีดวงสมร
จึงตอบวาจานรากร ซึ่งพระกล่าวสุนทรก็ต้องที
ธรรมดารักน้องต้องตรองตรึก ตื้นลึกย่อมทราบบทศรี
เดิมจิตพระไม่คิดดูให้ดี มาบัดนี้พูดแก้แปรปรวน
นี่แลเนื้อแกล้งริษยา หวังจะให้ประชาเสสรวล
รู้ไปถึงไหนจะสำรวล เห็นควรแล้วฤๅพระภูมี
หนึ่งพระก็เป็นกษัตรา ฤๅจะไร้ชายามเหสี
ไม่เห็นจริงสิ่งซึ่งพาที ข้านี้ยังแคลงวิญญาณ์
ตัวน้องเป็นคนต่ำศักดิ์ จะเอื้อมรักให้เกินวาสนา
จะมีแต่ติฉินนินทา เทวัญชั้นฟ้าจะไยไพ

ฯ ๑๐ คำ ฯ

โอ้โลม

๏ นงเอยนงลักษณ์ ไม่ประจักษ์ในความพิสมัย
พี่รักเจ้าเท่าเทียมดวงใจ ควรฤๅพิไรพาที
ซึ่งสงสัยว่ามีชายา จะแจ้งโดยสัจจาถ้วนถี่
ที่ประสบพบองค์นารี ต่างมีพิสมัยต่อกัน
ครั้นร่วมรักแล้วพี่จึงพามา ค้างอยู่กลางป่าพนาสัณฑ์
กุศลนางกับพี่ไม่ควรกัน จึงอุบัติเหตุสำคัญมีมา

พลัดกันยังมิได้ภิเษกศรี จัดเป็นเอกนารีได้ฤๅว่า
ปานนี้จะมิมรณา ฤๅจะคงชีวาไม่แจ้งใจ
หนึ่งน้องไม่ควรถ่อมศักดิ์ ก็สมพักตร์สมยศพิสมัย
จะถือเชิงถือขึ้นเช่นนั้นไย ใครจะนินทาได้เล่าเทวี
ตรัสพลางทางลูบปฤษฎางค์ กุมกรตระกองนางโฉมศรี
สัพยอกหยอกเย้ายวนยี ท่าทีแกมกลไปมา

ฯ ๑๒ คำ ฯ

ร่าย

◎ พระเอยพระองค์ พระจงโปรดเกล้าเกศา
อย่าหักโหมให้โทรมอุรา ดูเหมือนไม่เมตตาปรานี
ไหนไหนคงจะรองบทมาลย์ ขอประทานงดก่อนพระโฉมศรี
แม้นไม่ผ่อนหย่อนประทานข้านี้ เห็นว่าภูมีไม่เมตตา

ฯ ๔ คำ ฯ

โอ้โลม

◎ ดวงเอยดวงสมร อย่าผันผ่อนหน่วงความเสนหา
รสรักร้อนรนพ้นปัญญา จะป้องปัดหัตถาพี่ยาไย
ว่าพลางตระโบมโลมเล้า หยอกเย้าด้วยความพิสมัย
แย้มสรวลชวนชื่นหฤทัย ที่ในยอดภูผาไพรวัน

ฯ ๔ คำ ฯ โลม ปี่พาทย์

◎ เมื่อนั้น พระทรงโฉมประโลมลักษณ์รังสรรค์
ดำริจิตคิดกลัวจะโรมรัน ด้วยหมู่กุมภัณฑ์จะตามมา
จะรณรงค์ห่วงองค์อัคเรศ จำประเวศล่วงไปในเวหา
ดำริแล้วชวนแก้วกัลยา เหาะขึ้นเมฆาด้วยฤทธี

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ ลอยคว้างมาในกลางอัมพรพราย ดังนารายณ์อุ้มองค์ลักษมี
กระซิกสรวลชวนองค์เทวี พระหัตถ์ชี้ให้ชมดาราเรือง
นั่นทุวังดาราอยู่คงที่ ประจำยอดจุฬามณีสีเหลือง
โน่นดาวโรหินีสีประเทือง ที่เยื้องถัดไปดาวไถธง
ดาวเต่าดาวสำเภาดาวกา ดาวม้าขึ้นเรียงเคียงดาวหงส์
ดาวพระศุกร์สุกสีสว่างวง โฉมยงนี่ดาวประกายพราย
ดาวพระพุธรัศมีเหมือนแก้ว ที่แพร้วแพรวพฤหัสบดีโฉมฉาย
สัพยอกหยอกพลางทางบรรยาย ที่คลับคล้ายอยู่ข้างหลังดาวอังคาร
ดาวพระเสาร์กับพระเกตุประเวศชิด เข้าสนิทกับดาวศศิฉาน
ลอยละลิ่วปลิวมาในคัคนานต์ ภูบาลก็รีบไคลคลา

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๏ ครั้นจวนประจุสมัยจะใกล้รุ่ง น้ำค้างฟุ้งเยือกเย็นมังสา
พระหนาวแนบแอบองค์วนิดา แล้วตรัสบอกชายาผู้ร่วมใจ
จำจะหยุดสำนักพักผ่อน ยังยอดสิงขรป่าใหญ่
ต่อสว่างส่างแสงอโณทัย เราจึงจะได้ไคลคลา
ว่าพลางพระทางหยุดพัก สำนักยังยอดภูผา
วางนางลงเหนือศิลา ทั้งสองสมรมยาสำราญ

ฯ ๖ คำ ฯ โลม

๏ เมื่อนั้น นางบุษมาลียอดสงสาร
จึงกราบลงกับเบื้องบทมาลย์ ขอประทานขมาโทษทัณฑ์
แล้วอยู่งานนวดฟั้นบาทบงสุ์ สององค์ปรีดิ์เปรมเกษมสันต์
รอเรียงเคียงข้างไม่ห่างกัน ต่างบรรทมหลับในราตรี

ฯ ๔ คำ ฯ ตระ

ยานี

๏ มาจะกล่าวบทไป ถึงไวยการยักษี
สถิตสถานพิมานรัตน์รูจี อสุรีเกษมสุขทุกทิวา
ได้พรพระสยมภูวนาถ ชายพิฆาตไม่ม้วยสังขาร์
สตรีประหารจึ่งมรณา เอองค์อยู่ในป่าพนาลัย
เรืองฤทธิ์สิทธิศักดิ์เดชา ทศทิศเทวาไม่ต่อได้
สงครามห่อนขามเข็ดใคร แต่ไร้องค์อัครชายา
เวลาเช้าเคยเฝ้าเวสวัณ เป็นนิตย์นิรันดร์ไม่ขาดหน้า
ครั้นแสงทองประเทืองนภา อสุราทรงเครื่องพรายพรรณ
สอดใส่สังวาลพาหุรัด มงกุฎแก้วจำรัสแสงฉัน
หัตถ์กุมคทาธรจรจรัล ระเห็จหันออกจากวิมานชัย
ถีบทะยานผ่านขึ้นเมฆิน ฟ้าดินกัมปนาทหวาดไหว
แกว่งตระบองกึกก้องพนาลัย คว้างคว้างมาในเมฆา

ฯ ๑๒ คำ ฯ กราวใน เชิด

ร่าย

๏ ครั้นมาถึงยอดคีรี ยักษีเหลือบซ้ายแลขวา
เห็นบุรุษสตรีนิทรา อสุรารำพึงคะนึงคิด
ใครหนอมาสนิทไสยา จะเป็นเทพภูผาก็เห็นผิด
ตะลึงแลเล็งเพ่งพิศ มีจิตเสียวกระสันกัลยา
ช่างทรงโฉมประโลมลาวัลย์ สิบหกห้องสวรรค์ก็สุดหา
ฉวีพักตร์ผ่องเพียงจันทรา ดังเลขาด้วยสุวรรณบรรจง
งามละม่อมพร้อมสิ้นทั้งสรรพางค์ ยากอย่างที่จะหาเหมือนนวลหง
เราไร้คู่อยู่เดียวเปลี่ยวองค์ จำจะเชิญโฉมยงไปวิมาน

จะปกป้องครองรสสงวนรัก ให้สมศักดิ์สมยศยอดสงสาร
สิ่งราคีมิให้มีมาแผ้วพาน ขุนมารประดิพัทธ์ผูกพัน
จึงลอยลงยังยอดบรรพตา เข้าใกล้กัลยาแล้วรับขวัญ
เห็นคทาเกือกแก้วสำคัญ ให้กระสันสนเท่ห์หฤทัย
อันมนุษย์บุรุษผู้นี้ จะรุ่งเรืองฤทธีเป็นไฉน
จึงมีคทาเกือกแก้วแววไว วางไว้ข้างที่ไสยา
อย่าเลยจะร่ายพระเวท อันเรืองเดชเชี่ยวชาญหาญกล้า
สะกดสองมนุษย์นิทรา มิให้ฟื้นกายาดังวายปราณ
จะเก็บคทาเกือกแก้วซ่อน จึงจะอุ้มดวงสมรไปสถาน
ดำริพลางร่ายเวทอันชัยชาญ สะกดภูบาลกับบังอร

ฯ ๑๘ คำ ฯ ตระบองกัน

๏ ครั้นเสร็จสะกดสองศรี อสุรีมีจิตสโมสร
ขยับหยิบเกือกแก้วคทาธร เร้นซ่อนให้ห่างภูวไนย
แล้วค่อยประจงหัตถา จะอุ้มอัครชายาศรีใส
ที่ฐีจิตคิดขวยหฤทัย แม้นอุ้มองค์เหาะไปทั้งนิทรา
ใช่เช่นชายเชิงชู้โฉดเขลา อัปยศเทพเจ้าทุกแหล่งหล้า
จำจะคลายไสยเวทศักดา ให้กัลยาฟื้นสมประฤดี
จะประโลมเสียให้รู้รสรัก ชวนชักไปสู่พิมานศรี
จึงจะชอบระบอบประเพณี อสุรีจึงคลายมนตรา

ฯ ๘ คำ ฯ รัว

ร่าย

๏ เมื่อนั้น นางบุษมาลีเสน่หา
ไสยาสน์ยังยอดบรรพตา ครั้นวิทยาเคลื่อนคลาย

ลืมเนตรสังเกตเห็นขุนยักษ์ เยาวลักษณ์อกสั่นขวัญหาย
จึงปลุกพระโฉมเฉิดเลิศชาย ราพร้ายมันมาจะราญรอน
พระไม่ไหวติงกายา ดังหนึ่งชีวาจะสังหรณ์
ให้อัดอั้นวิญญาณ์อาวรณ์ บังอรกำสรวลโศกา

ฯ ๖ คำ ฯ โอด

๏ เมื่อนั้น ไวยการสุรศักดิ์ยักษา
จึงมีมธุรสวาจา ประโลมแก้วกัลยานารี

ฯ ๒ คำ ฯ

ชาตรี

๏ น้องเอยน้องรัก งามพักตร์เจ้าอย่าตกใจพี่
ถึงเราเป็นเหล่าอสุรี ไม่หยาบช้ายายีเหมือนยักษ์ไพร
จะเชิญน้องไปครองทิพพิมาน อันโอฬารยอดเยี่ยมสูงใหญ่
ประกอบด้วยศฤงคารโภไคย อำไพด้วยแก้วเจ็ดประการ
มีสวนพฤกษาน่าชม ภายใต้รื่นร่มรโหฐาน
ผกาโกสุมภ์แบ่งบาน ตระการด้วยกลิ่นมาลี
มีทั้งสระรัตนารมย์ อุดมด้วยบงกชสดศรี
วารินใสสินธุราคี ประกอบกรวดมณีพรายพรรณ
ตัดอาลัยในองค์ภัศดา เมตตาพี่บ้างสาวสวรรค์
แม้นกายจะละลายด้วยเพลิงกัลป์ ถึงกระนั้นพี่ไม่หน่ายน้อง
เราไร้คู่อยู่เดียวช้านาน แต่ทุกข์ทรมานเศร้าหมอง
จะหานางเหมือนอย่างนวลลออง พร่ำตรองแสวงหาเป็นอาจิณ
มาพบมิ่งวิมลมาลย์มาศ ดังเทวราชพาชมสมถวิล
กุศลส่งจงเยือนอารมณ์ยิน อย่ารำคินขุ่นข้องหมองใจ

สมรมิ่งจงรับไมตรีพี่ โดยมีประดิพัทธพิสมัย
จริงคำที่ร่ำว่าไว้ อรทัยจงได้ปรานี

ฯ ๑๖ คำ ฯ

ร่าย

๏ เมื่อนั้น นางบุษมาลีมารศรี
ฟังคำไวยการอสุรี ดังมีผู้ประหารให้มรณา
กันแสงซ้ำปลุกองค์ภูวนาถ ไม่ไหวหวาดดังม้วยสังขาร์
ยิ่งระทดกำสรดโศกา วนิดาก็ร่ำรำพัน

ฯ ๔ คำ ฯ

โอ้

๏ โอ้ว่าพระองค์ทรงเดชา ไสยาเหมือนอย่างอาสัญ
ยักษาจะพาน้องจรจรัล ทรงธรรม์ช่างไม่ฟื้นกายา
สองกรนางข้อนอุระร่ำ โอ้ว่ากรรมก่อนนั้นหนักหนา
เดิมนิราศบิตุเรศมารดา หมายจะพึ่งบาทาภูวไนย
ควรหรือมาเป็นเช่นนี้ ไหนจะทรงชีวีไว้ได้
สุดละห้อยสร้อยเศร้าเปล่าใจ กอดบาทาภูวไนยโศกา

ฯ ๖ คำ ฯ โอด

ร่าย

๏ เมื่อนั้น ไวยการสิทธิศักดิ์ยักษา
เห็นนางไม่ห่างภัศดา โกรธาว่าไปแก่เยาวมาลย์
อย่าปลุกเสียให้ยากลำบากจิต ถึงเอาเพลิงพิษมาเผาผลาญ
ก็ไม่รู้สึกกายดังวายปราณ ด้วยต้องพานไสยเวทนิทรา
แม้นนางไม่ไปโดยดี สามีคงม้วยด้วยหัตถา
ว่าพลางจู่โจมโถมมา เงือดหาจะประหารราชินทร์

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น นางบุษมาลีแสนถวิล
เห็นไวยการอสุรินทร์ จะพิฆาตภูมินทร์ให้มรณา
นางยกกรวอนไหว้ขอโทษ จงโปรดเถิดพระยายักษา
ตัวน้องจะรองบาทา ตามแต่เมตตาปรานี
ขอชีวิตพระองค์ทรงสวัสดิ์ จะได้สืบกษัตริย์ในกรุงศรี
แม้นท่านจะประหารชีวี จะเป็นกรรมเวรีไม่ต้องการ
หนึ่งตัวน้องจะตามท่านไป แต่มีความอาลัยสงสาร
ภัศดาจะเดินดงดาล เคยสำราญด้วยเกือกคทาธร
ท่านมาเก็บเร้นซ่อนไว้ คงบรรลัยดังข้าอนุสร
ก็เหมือนประหารให้ม้วยมรณ์ ขอคืนคทาธรเกือกมณี
มาไว้ข้างองค์ภูวนาถ ฟื้นไสยาสน์จะได้จรพนาศรี
สุดแต่กุศลภูมี น้องคงเป็นทาสีขุนยักษ์

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ไวยการรณฤทธิ์สิทธิศักดิ์
ได้ฟังมธุรสเยาวลักษณ์ เยื้อนยิ้มในพักตร์ไปมา
จึงว่าคทาเกือกมณี พี่จะคืนให้ขนิษฐา
แม้นเจ้าไปดังเจตนา ถึงชีวิตพี่ยาจะให้นวล
ว่าพลางหยิบคทาเกือกรัตน์ ประจงหัตถ์วางให้ทรามสงวน
ขอเชิญกานดาเวลาจวน อย่าอักอ่วนอาวรณ์เลยเทวี

ฯ ๖ คำ ฯ

ร่าย

๏ เมื่อนั้น องค์อัคเรศมารศรี
ชำเลืองเห็นคทาเกือกมณี เทวีดำริตริไตร

อันอสุราตนนี้ กูจะล้างชีวีให้จงได้
ด้วยคทาศักดิ์สิทธิ์ฤทธิไกร จะเป็นไรก็ตามแต่เวรา
คิดแล้วจึงกล่าวสุนทร ท่านผู้เรืองฤทธิรอนแกล้วกล้า
น้องเห็นจริงสิ่งซึ่งกรุณา มิได้แกล้งวิญญาณ์เท่ายองใย
ซึ่งจะพาตัวข้าไปนี้ โดยวาทีไม่ขัดอัชฌาศัย
หมายพำนักพักพึ่งบุญไป กว่าจะบรรลัยชีวา

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ไวยการชื่นชมหรรษา
จึงมีมธุรสพจนา ขวัญตาเจ้าอย่าปรารมภ์ใจ
พี่จะถนอมกล่อมรัก คำหนักมิให้ช้ำหม่นไหม้
จนม้วยดินสิ้นฟ้านภาลัย ไม่หน่ายใจแหนงจิตวนิดา
เชิญศรีเสาวภาคย์พูลสวัสดิ์ มาสถิตแทบหัตถ์เชษฐา
จะเหาะไปในกลีบเมฆา สู่มหาพิมานรูจี

ฯ ๖ คำ ฯ

ร่าย

๏ เมื่อนั้น โฉมสร้อยสุนทเรศมารศรี
จึงอุบายบิดผันพาที ว่าขอบคุณพ้นที่คณนา
ซึ่งจะพาตัวน้องเหาะเหิน จิตสะเทินกลัวจะตกเวหา
จงเลียบเดินดัดดั้นอรัญวา ถึงเร็วช้าขอให้บทจร

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ยักษาไวยการชาญสมร
ได้ฟังกัลยาว่าวอน ไม่รู้กลบังอรก็อ่อนใจ
จึงว่าแล้วแต่ดวงนัยนา พี่ยาไม่ขัดอัชฌาศัย
ชวนนางลีลาคลาไคล เลียบไปตามป่าพนาลี

ฯ ๔ คำ ฯ ทยอย

ร่าย

◎ เมื่อนั้น นางบุษมาลีโฉมศรี
ดำเนินเดินตามอสุรี มารศรีกลืนกลั้นโศกา
พลางรำร่ำพึงคะนึงคิด ที่จะล้างชีวิตยักษา
ทำเล่ห์จริตกิริยา มิให้สงกาเทวี
อสุราเดินหน้าจนเลี้ยวลับ นางกลับมาประณตบทศรี
กราบกับบาทาพระสามี เทวีจึงตั้งสัตยา
เดชะตัวข้าสุจริต มิได้คิดแหนงหน่ายนาถา
จะแกว่งอาวุธอันศักดา ขอให้เป็นพระยาวิชาชาญ
มาช่วยป้องกันอสุรยักษ์ ให้ประจักษ์ดังคำอธิษฐาน
เสี่ยงแล้วจึงยอดเยาวมาลย์ หยิบคทาภูบาลขึ้นแกว่งไกว

ฯ ๑๐ คำ ฯ เชิดฉิ่ง

◎ บัดเดี๋ยวก็เป็นวิชาธร สลับสลอนเนื่องแน่นไม่นับได้
เข้าแวดล้อมบังอรกับภูวไนย อยู่บนยอดไศลไพรวัน

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ บัดนั้น ไวยการมาในพนาสัณฑ์
เปรมปรีดิ์ปราโมทย์ม้วมัน แปรผันผินไปไม่พบนุช
อสุรีกริ้วโกรธพิโรธนัก ดังอัคคีมาจี้จุด
กระทืบบาทรีบเร่งเร็วรุด มิได้หยุดด้วยกำลังศักดา

ฯ ๔ คำ ฯ

◎ ครั้นถึงซึ่งยอดคีรินทร เห็นนิกรวิทยาแน่นหนา
จึงร้องว่าไปด้วยโกรธา ดูดู๋พวกวิทยาธร
เหตุไฉนองอาจประมาทฤทธิ์ ไม่กลัวชีวิตจะสังหรณ์
เห็นอะไรกับหญิงกลัมพร กล้าต่อกรด้วยเราผู้ศักดา

ว่าพลางแกว่งตระบองเข้าลุยไล่ ด้วยกำลังว่องไวแกล้วกล้า
กลอกกลับจับกันไปมา เสียงสนั่นลั่นฟ้าธาตรี
ยักษาตีด้วยคทาธร ต้องนิกรวิทยาม้วยกับที่
รอยเป็นกลับเข้ามาต่อตี ราวีติดพันกันไปมา

ฯ ๑๐ คำ ฯ เชิด

๏ บัดนั้น วิชาธรกายสิทธิ์ฤทธิ์กล้า
รับรองป้องปัดสาตรา ด้วยกำลังวิทยาชาญชัย
กั้นกลางพระสมุทกับโฉมศรี มิให้ยักษ์หักตีเข้ามาได้
รุมจับสัประยุทธ์วุ่นไป ที่ในยอดพนมพนาลี

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ บัดนั้น ราพร้ายไวยการเรืองศรี
เนตรแดงดังแสงอัคคี ควงคทามณีเข้ารอนราญ
วิชาธรย่อยนไม่ทนได้ ด้วยกำลังฤทธิไกรห้าวหาญ
ผันแปรแลเห็นนงคราญ ขุนมารโกรธาแล้วว่าไป
เหวยหญิงกาลีแพศยา ได้พวกวิทยามาแต่ไหน
เชิงชู้แคล่วคล่องว่องไว บัดเดี๋ยวใจคบพามาง่ายครัน
ว่าพลางขบเขี้ยวเคี้ยวกราม คุกคำรามขู่นาฏสาวสวรรค์
แสนแค้นแสนรักระคนกัน ด้วยจิตโมหันธ์ฉันทา

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น นางบุษมาลีเสนหา
เคืองขัดตรัสตอบอสุรา ด้วยวาจาหยาบช้าสามานย์
เองเป็นยักษ์มัวเมากามคุณ หมกมุ่นดังชาติเดียรฉาน
ทุจริตจิตมึงสันดานพาล จะหักรานร้างคู่เขาไปชม

ไม่สมหวังดังใจให้พิโรธ ดาลโกรธจะทำไมก็ไม่สม
จงกลับยังพิมานสำราญรมย์ ขึ้นจะชมชีวันคงบรรลัย

ฯ ๖ คำ ฯ

◎ บัดนั้น ไวยการเคืองขัดอัชฌาศัย
โดดโผนโจนจ้วงเข้าไป เลี้ยวไล่จับนางกลางณรงค์
คว้าไขว่ไพล่พล้ำแพลงพลาด ยุพราชหลีกได้ดังประสงค์
หันเหียนเปลี่ยนท่ากรรกง เวียนวงวุ่นวิ่งพัลวัน

ฯ ๔ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น นางบุษมาลีสาวสวรรค์
หลบหลีกไวว่องบ้องกัน ถืออาวุธอันศักดา
อสุรีเสียทีโฉมยง สองหัตถ์ทรงคทาเงื้อง่า
หลับเนตรตีต้องอสุรา ล้มลงชีวาจะวางวาย
เห็นเลือดยักษ์พักตร์เผือดโลหิต วาบจิตลมจับโฉมฉาย
สลบพับกับแผ่นศิลาลาย ดังหนึ่งวอดวายชีวา

ฯ ๖ คำ ฯ

◎ บัดนั้น ไวยการสิทธิศักดิ์ยักษา
ต้องอาวุธเลือดโทรมกายา อสุราจะม้วยชีวี

ฯ ๒ คำ ฯ

โอ้

◎ โอ้ว่าอนิจจาเราเลย ไม่ควรเลยจะมาตายไม่พอที่
เสียแรงเรืองอิทธิฤทธี มาพ่ายแพ้สตรีน่าอายนัก
เสียดายวิมานทองเคยไสยาสน์ โอ้อนาถนิทราน่าอัปลักษณ์
เพราะเราชั่วมัวไปในรสรัก ทะนงศักดิ์จึงเป็นเช่นนี้

เสียดายสวนสระปทุมมาลย์ บุษบาตระการหลายสี
หิมวันต์สัตภัณฑคีรี ครั้งนี้จะร้างโรยรา
อโณทัยเคยเฝ้าเวสวัณ ทรงธรรม์ที่ไหนจะเห็นหน้า
ร่ำพลางทางแสนโศกา อสุราขาดใจบรรลัยลาญ

ฯ ๘ คำ ฯ โอด

๏ เมื่อนั้น พระผู้พงศ์ขัตติยามหาศาล
ครั้นยักษ์ตายมนต์คลายมิทันนาน ภูบาลกฟื้นอินทรีย์
พระหัตถ์คว้าไม่พบนุชนาฏ หลากประหลาดหฤทัยพระโฉมศรี
ธำรงองค์แลหาเทวี เห็นสัญญีหัตถ์กุมคทาพราย
ตระกองกรช้อนนางขึ้นวางตัก พิศพักตร์ทรามวัยฤทัยหาย
เห็นไม้ไหล้แหลกระเนนเอนชาย แลข้างซ้ายพบมารมรณา
ก็ทราบว่านงคราญประหารยักษ์ แต่ไฉนเยาวลักษณ์ซบสังขาร์
พระสลดรันทดวิญญาณ์ ก็โศกาปลุกปลอบเทวี

ฯ ๘ คำ ฯ โอด

โอ้

๏ โอ้เจ้าบุษมาลีของพี่เอ๋ย ทรามเชยเป็นอย่างไรไม่รู้ที่
มาแน่นิ่งไม่ติงอินทรีย์ ฤๅหนึ่งมารศรีบรรลัย
พระลูบทั่วกายายังอุ่นอยู่ จึงรู้ว่าไม่ม้วยตักษัย
พระพิโรธร่ำเรียกอรไท เห็นทรามวัยฟื้นองค์ก็ยินดี

ฯ ๔ คำ ฯ

ร่าย

๏ เมื่อนั้น องค์อัคเรศมารศรี
แว่วเสียงพระราชสามี เทวีกลืมเนตรพลัน

แล้วจึ่งค่อยทรงกายา กราบกับบาทาพระเฉิดฉัน
นางทูลความตามเรื่องทุกสิ่งอัน ซึ่งฆ่ายักษ์อาธรรม์พาลา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระโฉมเฉิดเลิศลักษณ์ในแหล่งหล้า
รับขวัญนางพลางมีวาจา ดวงตาของพี่ผู้ยอดรัก
หากว่าพี่หลับดังม้วยมรณ์ ไม่ได้ดูน้องรอนปรบักษ์
สัพยอกหยอกองค์นงลักษณ์ พระแย้มยิ้มในพักตร์ไปมา
แล้วตรัสชวนองค์บังอร เราจะต้องรีบจรจากภูผา
สวมเกือกรัตน์หัตถ์กุมแก้วคทา แล้วชวนองค์วนิดาคลาไคล

ฯ ๖ คำ ฯ ฝรั่งเชิด

๏ เมื่อนั้น พระผู้ผ่านมารพิภพเป็นใหญ่
เตือนต้อนโยธาคลาไคล หมายใจให้ทันสองมนุษย์
เขม้นไปในพื้นเมฆา เห็นธิดากับองค์พระสมุท
ประมาณเนตรสักห้าคาพยุต จึงรีบรุดขับนกอินทรีทรง
บินทะยานดั่งกาพลมกัปป์ ประลัยโลกให้ยับเป็นผุยผง
กระชั้นทัพขับพลรณรงค์ รีบตรงมาในห้องเมฆี

ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

๏ เมื่อนั้น พระสมุทยุพราชโฉมศรี
ผันแปรแลไปเห็นไพรี ในวิถีคัคนานต์ทะยานมา
พระจึงตรัสบอกนฤมล บิดาน้องคุมพลยักษา
ดังเมฆมืดมาทางบูรพา หมายมาจะจับสองเรา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น นางบุษมาลีโฉมเฉลา
ได้ฟังภัสดานงเยาว์ นางร้อนเร่าอุราแลไป

เห็นกองทัพนับแสนแน่นอเนก ดังเมฆกลุ้มดวงสุริย์ใส
โศกาพลางทางกอดภูวไนย โอ้ครั้งนี้ท่าบรรลัยมั่นคง
พระองค์เดียวจะเคี่ยวสงครามยักษ์ ทรงศักดิ์จะละเอียดเป็นผุยผง
ว่าพลางทางรันทดระทวยองค์ โฉมยงกันแสงโศกา

ฯ ๖ คำ ฯ โอด

โอ้โลม

๏ เมื่อนั้น พระสมุทวุฒิไกรใจกล้า
ปลอบนางพลางมีวาจา ดวงกานดาอย่าตระหนกตกใจ
พลยักษ์ที่ยกตามมา จะล้างชีวิให้เหลือได้
เว้นแต่บิตุเรศของอรไท จะอ่อนน้อมภูวนัยไม่รบรา
กราบกรานขอประทานทัณฑ์โทษ แม้นมิโปรดก็ตามวาสนา
สุดแต่บุญกับกรรมได้ทำมา จะรณรงค์ไปกว่าชีวาลัย

ฯ ๖ คำ ฯ

ร่าย

๏ เมื่อนั้น ท้าวรณจักรพงศ์พรหมเป็นใหญ่
เร่งรีบมิได้พักพลไกร พอทันองค์ทรงชัยในนภา
จึงสั่งกองทัพหน้าให้ดากัน ล้อมอ้ายอาธรรม์ให้แน่นหนา
แม้ใครย่อท้อถอยมา กูจะฆ่าให้ม้วยวายปราณ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น กองหน้าคำนับรับบรรหาร
จึงตั้งเป็นปีกกาหน้ากระดาน วกเป็นสี่ด้านล้อมไว้

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น พระสมุทไม่พรั่นหวั่นไหว
เห็นพลมารหาญหักชิงชัย ภูวไนยจึงแกว่งคทาธร

ฯ ๒ คำ ฯ เชิดฉิ่ง

◎ บัดเดี๋ยวก็เป็นอัษฐาวุธ ฤทธิรุทรดังอสุนีศร
ตกเต็มไปทั้งอัมพร เข้าไล่ราญรอนพลมาร
ทัพหน้ายอย่นไม่ทนได้ บ้างบรรลัยบ้างตื่นแตกฉาน
อาวุธไล่ล้างแหลกลาญ จนถึงหน้าภูบาลอสุรี

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

◎ เมื่อนั้น ท้าวรณจักรยักษี
เห็นอาวุธไล่ล้างโยธี ภูมีกริ้วโกรธพิโรธนัก
จึงหยิบจักรแก้วแววไว ขว้างไปด้วยฤทธิ์สิทธิศักดิ์
ไล่ล้างอาวุธพระทรงลักษณ์ แตกหักเป็นภัสม์ธุลีไป
แล้วสั่งกำชับพลมาร ให้จับอ้ายชาติพาลให้จงได้
จึงขับอินทรีเกรียงไกร เข้าไล่ราญรอนรำบาญ

ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

◎ เมื่อนั้น พระผู้พงศ์กษัตราศักดาหาญ
เห็นยักษาขว้างจักรมารอนราญ ล้างผลาญอาวุธแหลกไป
พระจึงหยิบคทาวราฤทธิ์ คิดคุณนักสิทธ์เป็นใหญ่
แล้วแกว่งด้วยกำลังฤทธิไกร บัดใจก็เป็นเพลิงพราย
ดำเกิงแสงแรงร้อนด้วยฤทธี ดังอสนีพิฆาตพาดสาย
กันนิกรกุมภัณฑ์ทั้งไพร่นาย ทิ่งอาจมาดหมายตามมา
แล้วไล่เผาผลาญราพร้าย ตกตายเกลื่อนกลาดกลางป่า
บ้างพองร้อนเพลิงพิษจิตระอา ถอยล่ามากระทั่งอินทรีทรง

ฯ ๘ คำ ฯ เชิด

๏ เมื่อนั้น ท้าววรณจักรนิ่งคิดพิศวง
เห็นเพลิงกาพสังหารจัตุรงค์ จึงทรงอ่านเวทอันศักดา

ฯ ๒ คำ ฯ ตระ

๏ บัดเดี๋ยวก็เป็นพิรุณสาตร ดับเพลิงกาจที่ผลาญยักษา
ย่อยยับดับไปในเมฆา มารานิกรก็สำราญ
จึงตรัสสั่งโยธาคณายักษ์ เร่งโหมหักลุยไล่สังหาร
จึงขับสกุณินอินทรีย์ชาญ โถมทะยานต้อนหลังโยธี

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ เมื่อนั้น พระวรราชขัติยวงศ์เรืองศรี
กรซ้ายอุ้มกัลยาณี กรขวาราวีกุมภัณฑ์
พระสังหารมารร้ายลงนับแสน ยิ่งหนุนแน่นโรมรุกแข็งขัน
จนระอาอ่อนองค์ทรงธรรม์ แต่ผจัญรณรงค์อสุรา
จำจะแกว่งคทาวราเดช เป็นวิทเยศได้ช่วยเข่นฆ่า
ดำริพลางทางทรงแกว่งคทา เป็นวิชาคนธรรพ์นับโกฏิปลาย

ฯ ๖ คำ ฯ รัว

๏ จึงสั่งวิชาธรกายสิทธิ์ จงต่อฤทธิ์รอนราญมารทั้งหลาย
กั้นไว้อย่าให้ไล่มากล้ำกราย สั่งแล้วอุ้มโฉมฉายเหาะไป

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงซึ่งยอดบรรพต พระทรงยศเข้าหยุดอาศัย
จึงวางองค์อัคราชอรทัย ภายใต้รุกขไทรสำราญ
พระแย้มสรวลชวนชื่นระรื่นรส คลายรันทดค่อยสุขเกษมสานต์
แล้วผันแปรแลไปในคัคนานต์ ทิศอิสานมืดคลุ้มกลุ้มมา

อุโฆษเสียงกึกก้องกัมปนาท หลากประหลาดฤทัยนาถา
เห็นธงฉานธงไชยไสวมา ไม่แจ้งว่าบิตุรงค์ทรงตาม
จึงตรัสบอกองค์บุษมาลี ทัพใครนี่ยกมาหลายหลาม
ทัศนาไปข้างหน้าเถิดโฉมงาม อร่ามมาในพื้นอัมพร

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น นางบุษมาลีดวงสมร
ได้ฟังพจนาตถ์ภูธร บังอรผันแปรแลตาม
สำคัญว่าหมู่ราชไภยันต์ ยกทัพมากั้นกั้นกีดขาม
ภูมีคงเสียทีสงคราม จำจะทูลความพระทรงชัย
ดำริพลางนางกราบกับบาทา ทูลพระยิ่งขัติยาศรีใส
ศึกครั้งนี้กวดขันน้องพรั่นใจ ขอพระองค์ลงในอรัญวา
จงเข้าเร้นซ่อนเสียให้ลับ กองทัพมาโดยพระเวหา
ก็จะเลยล่วงข้ามไคลคลา เราจึงค่อยพากันรีบไป

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระสมุทรัศมีศรีใส
จึงตรัสตอบองค์อรทัย อย่าประหวั่นพรั่นใจเลยเทวี
ถึงทัพนับแสนแน่นอนันต์ จะห้าหั่นเสียให้ยับลงกับที่
แย้มสรวลชวนนางพาที ยังยอดคีรีสำราญ

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ เมื่อนั้น ท่านท้าวกาญจราชใจหาญ
เหาะล่องยังห้องคัคนานต์ ภูบาลเที่ยวแสวงโอรส
แต่ค้นหามาได้เดือนเศษ ก็มิได้ทราบเหตุทั้งปวงหมด
พระสร้อยเศร้าโศกศัลย์รันทด จึงเร่งพลจรดระเห็จมา

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงยอดเขาใหญ่ไพรวัน ทรงธรรม์เห็นองค์โอรสา
ปรีดีจิตเหาะจากไอยรา ลงยังยอดบรรพตาทันใด
แล้วจึงกอดเอาโอรส พระทรงยศค่อยคลายหม่นไหม้
พระยินดีดังได้วิเชียรไชย ของท้าวสหัสนัยเทวา
จึงมีบัญชาปราศรัยถาม โฉมงามของพ่อเสนหา
แต่เจ้ากำจัดจากบิดา มีสุขทุกขาประการใด
พอรู้ข่าวว่าเจ้าแรมนิราส มิได้ขาดเศร้าสร้อยละห้อยไห้
ทั้งนางวิมานจันทร์เผ้าอาลัย คิดขึ้นได้แสร้งว่าพระมารดร
ไม่ไสยาสน์ไม่เสพกระยาหาร แต่แดดาลโศกเศร้าฤทัยถอน
ทั้งราตรีทิวาพร่ำอาวรณ์ แสนนุสรคอยข่าวพระลูกยา
พ่อจึงกรีธาพลากร แรมรอนเที่ยวสืบเสาะหา
ประมาณได้เดือนเศษสังเกตมา จึงพบโอรสาพ่อยินดี
นางนี้เจ้าได้มาแต่ไหน เยาวลักษณ์วิลัยทรงศรี
สุริยวงศ์พงศ์พันธุ์นารี เทวีสถิตนครใด

ฯ ๑๔ ฯ คำ

๏ เมื่อนั้น พระโฉมยงทรงลักษณ์พิสมัย
ได้ฟังรับสั่งภูวนัย ปราศรัยไถ่ถามด้วยกรุณา
จึงประนมก้มเกศกราบบาท ทูลพระบิตุราชนาถา
แต่ลูกนิราศพระองค์มา ลำบากกายทุกทิวาราตรี
หมายจะคืนหลังยังนคร แต่หลงจรพลัดเข้าสวนศรี
ของท้าวรณจักรอสุรี พอบุตรีมาประพาสมาลา
ลูกยลโฉมต้องจิตพิสวาท จึงอุ้มนาฎมาในห้องเวหา
รณจักรแสนพิโรธโกรธา จึงยกนิกรมาราติดตาม

ลูกเคี่ยวขับสัประยุทธหลายครั้ง อ่อนกำลังแทบจะเพลี่ยงในสนาม
จึงแกว่งคทาเป็นวิชาเข้าสงคราม แล้วก็พานางงามหนีมา

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระทรงภพจักวาพยักษา
ฟังโอรสแถลงแจ้งกิจจา จึงปราศรัยกัลยาโดยสุนทร
แม้นพบบิตุรงค์นงลักษณ์ จึงจักว่ากล่าวให้โอนอ่อน
ตามผู้ใหญ่มิให้ราญรอน แล้วสั่งพลนิกรให้ยาตรา

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ เมื่อนั้น ท้าวรณจักรอัครราชยักษา
สงครามอยู่กับหมู่วิทยา พลยักษาล้างไม่บรรลัยลง
ท้าวยิ่งเดือดดาลหาญพิโรธ ทะลึ่งโลดหมายพิฆาตให้เป็นผง
วิทยาไม่หย่อนผ่อนณรงค์ ต่างคงต่างทนเข้ารณราญ

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ เมื่อนั้น พระผู้พงศ์พรหเมศมหาศาล
ประหารหมู่วิทยาไม่วายปราณ ขุนมารยิ่งหลากประหลาดใจ
พิศดูรู้ว่าเป็นกายสิทธิ์ มันทำไว้มิให้ติดตามได้
อย่าเลยจะแผลงศรชัย ให้เป็นข่ายเพชรเจ็ดชั้น
ล้อมพวกกายสิทธิ์วิชาธร ไว้ในอัมพรให้มั่น
คิดแล้วจึงท้าวกุมภัณฑ์ ก็หยิบศรอันศักดา
ประนมหัตถ์ขึ้นเหนือศิโรเพศ ระลึกคุณพรหเมศนาถา
ครั้นถ้วนคำรบสามครา อสุราพาดสายแผลงไป

ฯ ๘ คำ ฯ เชิดฉิ่ง

๏ เดชะศรสิทธิ์อันเชี่ยวชาญ ก็บันดาลไปเป็นตาไข่
ล้อมพวกวิชาธรไว้ อสุรไกรมีความยินดี
แล้วสั่งให้เลิกพลขันธ์ โห่สนั่นมาในพนาศรี
พระองค์ทรงขับอินทรีย์ จรลีรีบเร่งเร็วมา

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ พอปะทะทัพท้าวกาณุราช ภูวนาถรณจักรยักษา
เห็นพระสมุทกับองค์ธิดา สถิตหลังไอยราร่วมกัน
ที่ทรงคอนั้นพระยากาณุราช สิบพระโอษฐตวาดบรรลือลั่น
เหวยเหวยจอมโยธาอาธรรม์ มาคบมนุษย์ใจฉกรรจ์ไว้ทำไม
เร่งส่งตัวมาให้เราด้วยพลัน หาไม่ชีวันจะตักษัย
ได้เป็นมิตรไมตรีกันไป โดยในสุริยวงศ์พรหมาน

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ท้าวกาณุราชใจหาญ
จึงตอบคำรณจักรภูบาล ด้วยสุนทรอ่อนหวานวาจา
ซึ่งท่านยกจตุรงค์รณยุทธ จะจับเจ้าสมุทบุตรข้า
ว่าลอบลักพาราชธิดา เพราะหยาบช้าล่วงเกินกควรการ
เราเห็นว่าเป็นตรุณบุรุษ มิสุดสิ้นรักสมัครสมาน
จึงทำผิดชั่วดังเช่นพาล ข้าขอเสียเถอะท่านอย่าถือความ
ซึ่งว่าทั้งนี้โดยสุจริต มิได้คิดข่มขี่หยาบหยาม
เราผู้ใหญ่ไว้ยศอย่าสงคราม ให้ตามขัตติยประเพณี
เชิญท่านยกโยธาพลากร คืนนครยักษาบุรีศรี
จะตั้งอยู่รบรันประจัญตี ให้เสียพลมนตรีไม่ต้องการ

ไหนไหนเด็กทั้งสองได้ร่วมรัก ท่านจะหักหาญไปให้ร้าวฉาน
ท่านรักเหมือนดังแหนงแกล้งประจาน ที่ว่าขานนี้เป็นข้อสมาคม
แม้นเรากลับถึงบุรีสถาน จะแต่งบรรณาการให้งามสม
ถวายเป็นไมตรีโดยนิยม ตามเชื้อพรหมพงศ์จักรพักตรา

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ท้าววิสิดหัตถ์นาถา
ได้ฟังกาณุราชอสุรา ดังศรสิทธิ์ศักดามาเสียบกรรณ
แล้วแข็งจิตตอบคำกาณุราช ท่านเชื้อชาติพรหมานรังสรรค์
วาจาหาเป็นยุติธรรม์ เข้าด้วยลูกตัวนั้นไม่อายใจ
ชอบแต่ลูกเราผิดติดตามมา เจรจาดังนี้ควรฟังได้
นี่ลักอุ้มเอาตามอำเภอใจ ลูกเรามิได้รู้ตัว
แกล้งทำข่มเหงไม่เกรงหน้า หวังจะให้เทวายิ้มหัว
ทำโทษใส่แล้วจะขอโทษตัว จะดีชั่วอย่างไรได้เห็นกัน

ฯ ๘ คำ ฯ เจรจา

๏ เหลือบเห็นนางบุษมาลี อสุรีกวักหัตถ์ตรัสรับขวัญ
มาเถิดลูกยาอย่าช้าพลัน พ่อมีจิตผูกพันตามมา
หวังจะรับลูกรักคืนนัคเรศ ให้ขึ้นชื่อลือเดชทุกทิศา
หนึ่งนางวาสุนมารดา เฝ้าแต่แสนโศกาถึงลูกรัก
แต่พิไรร่ำทุกข์ร้อน อาวรณ์วิตกเพียงอกหัก
ตัดอาลัยมาไปเถิดลูกรัก จะได้พบพักตร์พระมารดา
แม้นเจ้ากลับบุรีดังปราโมทย์ จะสมโภชลูกรักให้หนักหนา
ทรามวัยมาไปเถิดลูกยา ได้แก้หน้าบิตุราชมาตุรงค์

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น นางบุษมาลีนวลหงส์
จึงทูลพระบิดาโดยจง พระองค์ได้โปรดปรานี
อันลูกนี้มิชั่วก็เหมือนชั่ว เขาลือทั่วเฟื่องฟุ้งทั้งกรุงศรี
พ้นผูกจะให้ลูกคืนบุรี บัดสีไพร่ฟ้าประชากร
เป็นกรรมของลูกแล้วจะขอลา พระบิดาจงได้โปรดก่อน
ฆ่าสามีลูกนี้คงม้วยมรณ์ ภูธรช่วยระงับอัประมาณ
เชิญพระองค์กลับหลังยังวังใน รณรงค์กันไม่เป็นแก่นสาร
ตัดอาลัยลูกรักอย่าแดดาล เหมือนตายจากบทมาลย์ภูมี
แล้วพระได้โปรดเกศา ช่วยทูลพระมารดาทรงศรี
ว่าลูกจะขอลาฝ่าธุลี จากพระชนนีคลาไคล
แม้นว่ายังมิมรณา จะคืนฉลองบาทาให้จงได้
ทูลพลางนางทรงโศกาลัย ทรามวัยพิไรอ้อนวอน

ฯ ๑๒ คำ ฯ โอด

๏ เมื่อนั้น ท้าวรณจักรชาญสมร
โกรธาว่าไปกับบังอร ทำยอกย้อนกลับให้กูได้อาย
ทรลักษณ์กลับไปร่วมรักชู้ เสียแรงกูนับเป็นเนื้อเชื้อสาย
แม้นมาดกูฆ่ามึงวอดวาย ก็เสียดายด้วยได้เลี้ยงมา
นอกนั้นก็จะพ้นเป็นเบื่อ ให้เป็นเหยื่อสิงสัตว์ในป่า
ถ้าไม่ไปไม่ฟังวาจา อย่าพักมาพิไรรำพัน
พิโรธพลางทางกระชั้นสีหนาท เหวยอำมาตย์พลไกรแข็งขัน
เร่งเข้าหักโหมโรมรัน ห้าหั่นอย่าให้ทันพริบตา

ฯ ๘ คำ ฯ

◎ บัดนั้น ทหารมารนายซ้ายขวา
รับสั่งพระผู้พงศ์พรหมา ก็ตั้งตาหน้ากระดานเข้าไป
รุมจับสัประยุทธสับสน ลางตนแกว่งหอกเข้าลุยไล่
บ้างถือทวนสวนแทงแกว่งไกว บ้างยิงด้วยหน้าไม้ลูกยา

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

◎ เมื่อนั้น ท้าวกาณุราชนาถา
จึงสั่งพระสมุทบุตรา เจ้าเหนื่อยกายาจงคลาไคล
พักอยู่ยังยอดคิรี ระวังองค์มารศรีอย่าไกลได้
พ่อกับรณจักรจะชิงชัย เจ้าคอยดูเล่นให้สำราญ

ฯ ๔ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น พระสมุทผู้ทรงศักดาหาญ
ก้มกราบลงกับบทมาลย์ ตระกององค์นงคราญแล้วเหาะมา

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

◎ บัดนั้น ฝ่ายพลกาณุราชแกล้วกล้า
รับรองป้องกันศาตรา แล้วแยกเป็นปีกกากระหนาบไว้
ครั้นได้ทีเข้าตีตะลุมบอน ดัษกรไม่ทานทนได้
ตายแตกย่อยยับลงไป กระทั่งถึงนกไชยพระยามาร

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

◎ เมื่อนั้น ท้าวรณจักรมหาศาล
ทอดพระเนตรเห็นพหลรำบาล แตกฉานลงมาพิโรธนัก
จึงขับอินทรีย์รุกรณ ประจญด้วยหมู่ปรปักษ์
ยิ่งสิบกรฟอนฟันไม่หยุดพัก ด้วยฤทธิ์สิทธิศักดิ์ดื่อสุรี

โยธากาณุราชย่อย่น บ้างม้วยวายชนม์กับที่
พระยายักษ์ไล่หักหาญตี ราวีจนกระทั่งท้าวกุมภัณฑ์
แล้วขับนกอินทรีถีบถอน ขึ้นจับงากุญชรเฉิดฉัน
นขาหยิกปากจิกคชาธรรม์ ต่างยุทธนากันบนนภา

ฯ ๘ คำ ฯ เชิด

๏ เมื่อนั้น ท้าวกาณุราชยักษา
เห็นรณจักรอัครราชราชา ขับอินทรีเข้ามารอนราญ
ท้าวยิ่งพิโรธดังอัคคี บรรลัยโลกีเผาผลาญ
กวัดแกว่งแสงง้าวสุรกาญจน์ ต่างหาญไม่ละลดกัน
เห็นได้ทีพระยากาณุราช ฟันฟาดด้วยง้าวเฉิดฉัน
ต้องท้าวรณจักรกุมภัณฑ์ กรกายขาดกันออกไป
ตกลงยังพื้นเมทนี แล้วซ้ำฟันอินทรีตักษัย
อสุรียินดีด้วยมีชัย ตบพระหัตถ์ก้องในนภา

ฯ ๘ คำ ฯ โอด

๏ เมื่อนั้น พระผู้ผ่านอสุรภพนาถา
ต้องอาวุธขาดกรกายา อสุราจึงร่ายเวทพลัน

ฯ ๒ คำ ฯ รัว

๏ เดชะวิทยาอันเชี่ยวชาญ ก็บันดาลกายกรติดมั่น
ถีบทะยานผ่านขึ้นเมฆาพลัน ด้วยฤทธิ์อันมหิมา
ครั้นตรงพักตร์เจ้ากรุงจักรวาล ขุนมารเต้นรำทำท่า
ตบหัตถ์เย้ยหยันไปมา อยู่ตรงหน้าคชากุมภัณฑ์

ฯ ๔ คำ ฯ กราวรำ

๏ ทอดพระเนตรเห็นนกอินทรีทรง ขององค์อสุราอาสัญ
แต่ยุทธนามาด้วยกัน คณนาอนันต์แต่มีชัย
ครั้งนี้สกุณีวอดวาย แสนเสียดายไม่กลั้นน้ำเนตรได้
โศกสลดรันทดฤทัย ความอาลัยสงสารสกุณา
แล้วฉุนพิโรธโดดทะยาน ขึ้นเหยียบงาคชสารแกล้วกล้า
โจนจับสัประยุทธ์กันไปมา อยู่บนหลังไอยราพัลวัน

ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

๏ พลาดท่าเสียทีทั้งสอง ติดตกลงท้องพนาสัณฑ์
ต่างสลัดพลัดหลุดจากกัน ต่างระเห็จหันขึ้นเมฆา
รณจักรจึงชักศรสิทธิ์ มาดจิตหมายเขม้นเข่นฆ่า
พาดสายแผลงไปด้วยศักดา ต้องอุรากาณุราชอสุรินทร์
ตกลงยังพื้นพสุธา อสุราได้สมดังถวิล
ทรงพระสรวลสนั่นลั่นฟ้าดิน อยู่บนที่เมฆินสำราญ

ฯ ๖ คำ ฯ เชิดฉิ่ง โอด

๏ เมื่อนั้น ท้าวกาณุราชใจหาญ
ต้องศรปิ้มม้วยวายปราณ ขุนมารจึงร่ายมนตรา

ฯ ๒ คำ ฯ รัว

๏ เดชะพระเวทของทรงภุช ศรก็หลุดจากอุระยักษา
ที่แผลหายไม่ระคายกายา อสุรามีความยินดี
จึงจับหอกเหาะขึ้นนภาลัย ตรงหน้าไทรณจักรยักษี
เต้นรำซ้ำเย้ยด้วยวาที ต่อหน้าอสุรีดัสกร

ฯ ๔ คำ ฯ กราวรำ

๏ แล้วเข้าจู่โจมโถมจับ กลอกกลับว่องไวผันผ่อน
ต่างหาญต่างกล้ารานรอญ เสียงสะท้อนก็ก้องโลกี
ได้ทีท้าวแทงด้วยหอกกล้า ต้องอุรารณจักรเรืองศรี
ตกผางลงกลางปถพี อสุรีซ้ำสาปด้วยมนตรา
อย่าให้หอกหลุดจากกาย จนวายชีวังสังขาร์
ให้สมที่โมหันธ์ฉันทา สาปแล้วอสุราก็เปรมปรีดิ์

ฯ ๖ คำ ฯ เชิด โอด

๏ เมื่อนั้น ท้าวรัศเศียรยักษี
ต้องหอกตกลงธรณี อสุรีจึงร่ายวิทยา
จะร่ายเวทเท่าไรหอกไม่หลุด จนสุดกำลังยักษา
พิษหอกกลุ้มกลัดวิญญาณ์ ก็เห็นว่าชีวาจะวายปราณ
แล้วตรัสเรียกราชบุตรี บุษมาลีผู้ยอดสงสาร
บิดาจะสิ้นชนมาน จงมาดูวิญญาณนะลูกรัก

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น นางบุษมาลีมีศักดิ์
แว่วเสียงบิตุรงค์นงลักษณ์ จึงผินพักตร์เหลือบแลแปรไป
เห็นองค์สมเด็จพระบิดา ต้องอาวุธกายาโลหิตไหล
น่าที่จะม้วยบรรลัย อรไททูลวอนภูมี
พระจงได้โปรดเกศา ช่วยพาข้าผู้รองบทศรี
ไปยังราชาอสุรี ท้าวมีคุณจะได้ขอษมา

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระทรงลักษณ์ล้ำกษัตริย์แหล่งหล้า
รับขวัญนางพลางมีวาจา ซึ่งจะพาไปนั้นอย่าร้อนใจ

ว่าพลางอุ้มองค์นงคราญ เหาะทะยานลงยังป่าใหญ่
แล้วจึงวางองค์อรไท แทบใกล้เจ้ากรุงมารา

ฯ ๔ คำ ฯ *เชิด*

๏ เมื่อนั้น นางบุษมาลียอดเสนหา
วิ่งเข้ากอดบาทพระบิดา โศกาพิไรรำพัน

ฯ ๒ คำ ฯ *โอด*

โอ้

๏ โอ้ว่าพระองค์ทรงฤทธิ์ ไม่ควรเลยชีวิตจะอาสัญ
หอกบ้ำอุระให้แดยัน ทั้งตรีโลกใครจะทันฤทธิไกร
โอ้ครั้งนี้พระองค์มาแพ้พ่าย ทอดกายกลิ้งเกลือกในป่าใหญ่
ลูกได้ทูลห้ามภูวไนย ก็มิได้เชื่อฟังวาจา
พระองค์จงให้ขมาโทษ ซึ่งกริ้วโกรธขุ่นแค้นตัวข้า
ร่ำพลางนางทรงโศกา อยู่กับบาทาอสุรี

ฯ ๖ คำ ฯ *โอด*

๏ เมื่อนั้น รณจักรสุริย์วงศ์ยักษี
เห็นธิดามาพิไรโศกี อสุรีสลดวิญญาณ์
จึงตรัสโลมเล้าลูกรัก งามพักตร์ผู้ยอดเสนหา
เป็นเวราของพ่อจะมรณา เจ้าจงกลั้นโศกาอาลัย
บิดาม้วยไม่เสียดายชีวิต เห็นพักตร์ลูกให้คิดละห้อยไห้
ใครจะรักเหมือนพ่อรักดวงใจ โอ้ครั้งนี้จะไกลแลลับ
ทั้งธรณีเป็นเชลยเขาหมด จะเสื่อมยศดังแสงประทีปดับ
เสนหาโฉมเฉลาเผ้ากำชับ เจ้าจงรับคำสอนของบิดา
เอื้อนอรรถตรัสบอกมิใคร่ได้ ยี่สิบเนตรชลนัยน์นองหน้า
สิบโอษฐ์รำสั่งกัลยา ด้วยพจนาอันสุนทร

โอษฐ์หนึ่งว่าโอ้เจ้าดวงจิต บิดานี้ชีวิตจะสังหรณ์
แม้นไปกับภัสดาอยู่นคร บังอรจงเสงี่ยมเจียมกาย
พระโอษฐ์สองเจ้ารองบทมาลย์ มลทินพาลอย่าให้มีที่สลาย
สองชนกผัวจงยำอย่ากล้ากราย ทั้งวงศ์วานทั้งหลายจงฝากตัว
พระโอษฐ์สามสิ่งซึ่งเป็นความลับ ท้าวกำชับอย่าแสดงให้แจ้งทั่ว
พูดนักมักมีราคีมัว ปากชั่วตัวดีก็มีทัณฑ์
พระโอษฐ์สี่ว่าพ่อนี้จะบรรลัย ขอฝากไพชยนย์รัตน์ไอศวรรย์
วรรณาสูรกัลยามารดานั้น จงผูกพันบำรุงให้จงดี
พระโอษฐ์ห้าว่าเหล่าเสนาใน อย่าช่วงใช้เลยมิ่งมารศรี
เหมือนเมตตากับบิดาม้วยชีวี ความผิดมีช่วยระงับให้ดับไป
พระโอษฐ์หกวิตกอำมาตย์ยักษ์ เจ้าจงเป็นพำนักได้อาศัย
ชุบเลี้ยงให้เป็นสุขสำราญใจ เหมือนเมื่อในแต่หลังครั้งบิดา
โอษฐ์เจ็ดว่าเจ้าช่วยเผาศพพ่อ ทั้งฝากหน่อสุริย์วงศ์สนิทหน้า
ชอบผิดจงได้คิดเมตตา ได้เห็นแก่บิดาเถิดเทวี
โอษฐ์แปดจึงว่ากับกาณุราช ขอฝากนาฏธิดามารศรี
เราจะถึงอาสัญทันใดนี้ อสุรีจงได้เมตตา
โอษฐ์เก้าสั่งเหล่าเสนานั้น ระวังตัวกลัวทัณฑ์ให้หนักหนา
เราสิ้นบุญสูญซึ่งชีวา ดังเดือนลับมหาเมรุไกร
โอษฐ์สิบสั่นเสียงสิ้นสั่ง หมดกำลังตั้งจิตได้
ก็ถึงแก่อาสัญบรรลัย ไปเกิดในวิมานโอพาร์ ฯ.

ฯ ๓๐ คำ ฯ

คำพากย์รามเกียรติ์

ภาค ๗

ตอนพระรามประชิดลงกา

๏ ฝ่ายศรีสุครีพหนุมาน ถมทางทำการ
บรรลุตลอดลงกา

๏ เกณฑ์พลตกแต่งมรรคา แล้วไว้โยธา
อยู่ด่านตระเวนวารี

๏ นรให้หาฤกษ์ยามดี จะยาตรโยธี
เข้าตั้งประชิดปราการ

๏ ตริตรัสหวังหาผู้หาญ อันข่มนามมาร
ดำรงธวัชนำพล

๏ จึงขุนไชยยามฤทธิรณ เข้านบยุคล
นเรศแล้วทูลไท

๏ ว่าพระอิสราธิปไตย อวยข้าเดียวใด
มาหาญธุชารณมาร

๏ แม้แหนงในบาทนฤบาล ขอจงถามการ
อมรสิทธาพลัน

๏ ท้าวให้ลูกลมจรจรัล ไปเชิญนักธรรม์
ซึ่งอยู่ยังเขาเงินมา

๏ แล้วภูวนบถามกิจจา โดยกาลบูรพา
ดั่งเรื่องยุบลพานร

◎ นักสิทธิ์จึงถวายพระพร ว่าสมญากร
ไชยยามนิข่มนามมาร
◎ บควรท้าวจะแหนงนาน จะทรงชัยชาญ
ประจักษ์ดั่งพระอิศรา
◎ ว่าแล้วถวายพระพรลา เห็จเหิรเวหา
ไปสู่หิรัญคีรี
◎ พิเภกทูลไทธรณี อุษาโยคดี
ด้วยราชฤกษ์เรืองชัย
◎ สรรพปลดร้ายจัญไร จะฟูยศไกร
ด้วยราชลาภเจษฎา
◎ เฉกกฤษณเลอครุธา บันลือไชยา
นุภาพปราบทศกัณฐ์
◎ นรสั่งลูกพระสุริยัน ให้เตรียมพลขันธ์
จงสรรพกระบวนพลจร
◎ สุครีพจัดพยุหมังกร วางพลพานร
สิบหกสมุทกุมกัน
◎ ให้หนุมานออกยืนยัน ถือหมวดพลขันธ์
เป็นเศียรมังกรบัดดล
◎ วาหุโรมนิลขันฤทธิรณ คุมเตียวเพชรพล
เป็นตาทั้งสองโสภา
◎ จัดเอาเกษรมาลา คุมพลอาสา
ออกยืนเป็นหงอนบัดใจ
◎ องคตหลานท้าวสหัสนัยน์ ตั้งพลรายไป
บรรจบเป็นคอมังกร

๏ สุรเสนกับนิลเกษร　　วางพลพานร
เป็นปากและพื้นล่างบน

๏ เท้าหน้านิลเอกฤทธิรณ　　นิลราชสองตน
กำกับนิกรเท่ากัน

๏ เท้าหลังนั้นนิลปาสัน　　มนตรีกุมมิตัน
ทั้งสองบังคับโยธา

๏ หางนั้นรสคนธ์เสนา　　พิชัยรถา
เป็นตัวมังกรไกรเกรียง

๏ อันหมู่เตียวเพชรจังเกียง　　ยืนซ้ายขวาเรียง
เป็นเล็บและเกล็ดเจษฎา

๏ ครั้นรุ่งเรืองแสงสุริยา　　สองสุรกษัตรา
ธจากบรรจถรณ์แท่นทอง

๏ เสด็จสรงสุหร่ายโรยลออง　　เซ็น ๆ ฝอยฟอง
วารินรำเพยกลิ่นไกล

๏ ต่างทรงอาภรณ์อำไพ　　เรืองรัตนามัย
ดั่งองค์พระสุริยจันทรา

๏ พระเชษฐ์ทรงศรศักดา　　นรนาถอนุชา
ก็จับพระขรรค์พรรณราย

๏ แล้วเสด็จทายทอดกรกราย　　ขึ้นสู่เกยหมาย
คอยราชฤกษ์จรลี

๏ ปางองค์อดิศรโกสีย์　　รัตนอาสน์มณี
พิกลร้อนราวไฟ

◎ พันเนตรบงเนตรส่องไป ก็เห็นเหตุใน
นารายณ์จะข้ามคงคา
◎ จึงสั่งมาตุลีเทวา ให้นำรถา
ไปทูลถวายภูธร
◎ แล้วท่านอยู่ขับรถจร กว่าพระสี่กร
จะเสร็จณรงค์ปราบมาร
◎ สารถีเทพรับบรรหาร ก้มเกล้ากราบกราน
ตระบัดมาเทียมรถชัย
◎ เสร็จแล้วรีบขับลงไป ถึงทูลภูวไนย
ดั่งเทวบัญชาการ
◎ จึงน้องเจ้าลงกามาร เห็นการบันดาล
เป็นราชฤทธิ์อัศจรรย์
◎ ให้พานรโห่พร้อมกัน ฆาตฆ้องชัยพลัน
และเปล่งสำเนียงดนตรี
◎ ไชยยามภวารเสนี ทอดธุชครวี
ดำเนินนิกายจรดล
◎ พระเสด็จทรงรถวิมล กงคร่ำเครือวน
เป็นขดกุดั่นดุมทอง
◎ แอกอ่อนงอนงามเรืองรอง ทวยมาศลำยอง
สะดุ้งวิเชียรชัชวาล
◎ สี่มุขใสแสงประภาพ บุษบกกองกาญ-
จนาด้วยไพฑูรย์ผจง

◎ เก็จกาบสามเสาเพราทรง บังแทรกหางหงส์
มณีปราลีราย
◎ ช่อฟ้าช้อยเฟื้อยเฉื่อยฉาย ห้ายอดเยี่ยมพราย
โพยมจำรัสเรืองงาม
◎ เทียมเทพสินธพเลิศสยาม พรรณผ่านผิวคราม
สลับกะเลียวแทรมทราย
◎ มาตุลีขี่ขับผันผาย น้องนรนารายณ์
นั่งหน้าประนมวรกร
◎ อภิรุมชุมสายบวร บังแทรกจามร
สลัดขนัดอัดไป
◎ งามพลงามราชรถชัย เงื่อนโฉมภูวไนย
และโฉมพระนุชอนุชา
◎ ครั้นมาเกือบถึงมรรคา พระบงนัยนา
ในหลังสมุทรแลยล
◎ ชมฝูงมัสยาเสียดสน คล้ายคล่ำคลาชล
ระเริงในสายสินธู
◎ เนื่องหมู่เหราราหู ช้างน้ำค้าชู
ศีรษะและงาเงยงอน
◎ เงือกน้ำม้าน้ำเผ่นจร ไหลหลั่งมังกร
ในหลังสมุทรเวียนไว
◎ พระชมพลางเร่งรถชัย สู่ฝั่งสมุทรไท
ถึงฟากพิภพลงกา
◎ สารัณทูตยลโยธา จึงนำกิจจา
เข้าทูลแก่เจ้าจอมมาร

◎ ยักษ์ฟังตรัสตริตรองการ แล้วตรัสสั่งภาณ-
ณุราชอันมีเดชา
◎ ว่าเอ็งเร่งไปมารยา ดำด้นประดา
ลงอยู่ข้างใต้บ๊ถพี
◎ ฝ่ายพื้นเบื้องบนธรณี จงกอปประวิธี
นิรมิตให้เอี่ยมโอฬาร์
◎ เป็นห้วยละหานหุบธารา อาเกียรณพฤกษา
ตระการด้วยผลดอกใบ
◎ กูคิดเห็นมันจะไป เสาะหาที่ไช-
ยภูมิบรรทับโยธา
◎ ผิวสมดุจเราจินดา จงพลิกวะสุธา
ให้คว่ำลงทับทัพชัย
◎ แม้นเสร็จดัสกรกระษัย ถึงลงกาไกร
กูปองจะปูนบำนาญ
◎ เสนายักษ์รับโองการ มาตรงบริพาร
พระรามอันหยุดโยธี
◎ อสูรสำรวมอินทรีย์ ร่ายเวทวิธี
โดยศาสนแห่งพรหมมาน
◎ นิรมิตรุกขชาติพิการ ดอกผลบันดาล
อุบัติเรณูราย
◎ เป็นที่สำนักดูสบาย รสคนธกำจาย
ตระหลบไปทั้งอารัญ
◎ แล้วประดาดินลงยัดยัน หมายท่วงทีอัน
จะล้างอรินทร์ด้วยกล

◎ จึงนรนารายณ์ฤทธิรณ ออกแสนสามนต์
ก็สั่งประโคมทัพพลัน
◎ ให้ไปเสาะดูอารัญ ที่ภูมิชัยอัน
จะยาตรไปยังโยธา
◎ คันธัพรับราชบัญชา เข้าในหิมวา
แสวงวนานต์ดานดง
◎ เห็นที่ภาณุราชบรรจง ดูเพียงพิศวง
ด้วยเลศแห่งอสุรี
◎ ทรายอ่อนรื่นราบธรณี ผลาผลชลธี
เห็นพอนิกรเลี้ยงกัน
◎ เสร็จสมดั่งใจคนธรรพ์ สังเกตสำคัญ
แล้วกลับมาทูลบรรยาย
◎ นรนาถยิ้มโอษฐ์อภิปราย ว่าที่สบาย
พิเภกจะเห็นฉันใด
◎ พิเภกก้มเกล้าทูลไท นอกมรกฎไป
ฤๅเห็นเป็นที่ถาวร
◎ นี่กริ่งกลการราญรอน ท้าวยี่สิบกร
ทำเลศเพโทบาย
◎ พระอย่าปรีดามุ่งหมาย น่าแหนงแคลงคลาย
ในภูมิพฤกษ์อัศจรรย์
◎ พระสั่งหนุมานโดยพลัน คุมเอาคนธรรพ์
ไปนำวนานต์แนวพนม
◎ จึงขุนกำแหงลูกลม รับสั่งบังคม
ก็พาประโคนธรรพมา

◎ ครั้นถึงพิศภูมิพฤกษา　　เรียงร่มรัถยา
สอ้านอรัญราวไพร
◎ ดอกดวงพวงผลดาษไป　　ลมพากลิ่นไกล
แลรสเบื่อโรยมา
◎ ทั่วทุกผลพรรณพฤกษา　　บมิเห็นคณา
วิหคฤๅใกล้กราย
◎ ห้วยละหานธารชลทั้งหลาย　　รอยมฤคฤๅหมาย
จะมีดั่งดลก่อนกาล
◎ ขุนกระบิลเพ่งพิศพลางดาล　　ใจน่าแหนงนาน
ในเหตุใต้ธรณี
◎ จึงโอมอ่านเวทพระศุลี　　แล้วแผลงฤทธี
ชำแรกสุธาลงไป
◎ แลเห็นอสุรีเกรียงไกร　　ลูกลมขัดใจ
ก็โถมเข้าถีบกุมภัณฑ์
◎ ล้มแล้วเหยียบอกไว้พลัน　　ซักถามเหตุอัน
มาทำวิการมารยา
◎ อสุรภาณุราชยักษา　　พรั่นตัวกลัวพา-
ยุบุตรจะผลาญชีวี
◎ จึงแจ้งกลเจ้าธรณี　　ลงกาอันมี
บัญชาประกาศิตการ
◎ ลูกลมโกรธาทะยาน　　ตัดเศียรขุนมาร
ระเห็จขึ้นธรณี
◎ ยืนพิศพื้นไพรพนาศรี　　พฤกษาวารี
ก็หายไปกับนัยนา

๏ คุมเอาประโคนธรรพกลับมา จึงทูลกิจจา
แด่นาถนารายณ์ด้วยพลัน
๏ นรเล็งศีรษะกุมภัณฑ์ กริ้วโกรธคนธรรพ์
ก็สั่งกระบิลหนุมาน
๏ ให้เอาประโคนธรรพไปผลาญ ชีพิตด้วยการ
อันกลศึกดูเบา
๏ ลูกลมรับพจน์เคียมเคา- รพแล้วกุมเอา
อสุรคนธรรพา
๏ มาให้กระบิลโยธา ตระเวนยักษา
ในวงจังหวัดทัพชัย
๏ พานรนายฉม่องว่องไว คุมคนธรรพ์ไป
ประจานให้ร้องโทษา
๏ คนธรรพ์เศร้าสร้อยโศกา เดินพลางร้องมา
ในหว่างนิกรโยธี
๏ ใครอย่างเยี่ยงเราบมิดี โฉดเขลาฤๅมี
มโนหรู้รอบการ
๏ ขณะนี้ดำรัสให้ผลาญ ชีพเราประจาน
ด้วยโมหะจิตใจพลัน
๏ พานรนครบาลชาญฉกรรจ์ ตระเวนคนธรรพ์
แล้วผลาญชีวิตบัดใจ
๏ ปางนรนารายณ์เรืองชัย ออกเสนาใน
ก็ถามพิเภกบมินาน
๏ ว่าเขามรกฎพิศาล ไกลใกล้กรุงมาร
ดั่งฤๅจะยั้งโยธา

◎ พิเภกทูลพระจักรา ว่าทางลงกา
กับมรกฎคีรี
◎ กึ่งกันใกล้ไกลพอดี แต่ท้าวทศศีร์
ให้กุมภสูรบริบาล
◎ ภูวจึงใช้ศรีหนุมาน ควบคุมทวยหาญ
ไปสู่ลำเนาคีรี ฯ เจรจา เชิด ฯ
◎ เข้าไล่รุกรานราวี เอิกเกริกโกลี
สะเทื้อนสะท้านหิมวา
◎ ขบกัดพัดมารมรณา ชักฉีกแขนขา
อสูรขว้างโยนทะยาน
◎ แสนส่ำส่ำสูรทวยหาญ พุ่งซัดยุทธการ
เข้าต่อกระบิลบัดใจ
◎ ธุมามืดมนมัวไพร ร้อยโกฏิพลไกร
ก็ม้วยด้วยมือพานร
◎ จึงกุมภาสูรชาญสมร เห็นพลมารมรณ์
ก็โกรธพิโรธรุกราน
◎ กลอกตาชะเลืองเหลือกลาญ แกว่งหอกทะยาน
ออกรณรงค์กลางแปลง
◎ จึงศรีหนุมานคำแหง จับอสุรสำแดง
สมรรถเดโชพล
◎ พัดกับขุนเขาใหญ่ถกล กุมภาสูรชน-
มชีพทำลายกาย
◎ เสร็จสังหารมารวอดวาย โอรสพระพาย
ผู้ทรงพหลเดชา

๏ ไว้พลพานรรักษา ด่านทางมรรคา
ระวังจังหวัดคีรี

๏ แล้วเหาะหิ้วหัวยักษี มาในนาที
ก็ดลที่พักบริพาร

๏ พานรนบถวายเศียรมาร ทูลได้ทำการ
สำเร็จดังราชบัญชา

๏ พระกฤษณุเปรมปรีดา ให้เคลื่อนโยธา
ไปมรกฏบัดใจ

๏ เซ็งเสียงพิณพาทย์เพลงไพ เราะก้องกึกใน
อรัญเวศเพียงพัง

๏ สุรศัพท์โหมโห่ประนัง ซ้องเสียงแตรสังข์
สนั่นบันลือธรณี

๏ พระเมียรมุ่งเมินทิศดี รุกขรุ่นเรือนขจี
บังหวนสุคนธ์อบดง

๏ อ้อยช้างรอยช้างหักลง หูกวางกวางตรง
เข้าเล็มระบัดใบเปลา

๏ ชงโคโคฟุบแฝงเงา ตาเสือเสือเซา
บนตอข้างรกริมทาง

๏ หนามแรดแรดแทะหนามพลาง ควายผู้พานาง
กระบือเข้ารมย์ยนมควาย

๏ ดีหมีหมีปีนขึ้นปลาย คาบโคผึ้งผาย
มากินยังคบหลบกัน

๏ เลียงผาเลียบแผ่นผาชัน　　　กลัวเสียงพลขันธ์
เข้าเร้นในเซาะซอกซอน
๏ เร่งรถรัดรีบอัศดร　　　เร่งยาตรพยุหจร
ถึงมรกฏคีรี
๏ ลูกพระอาทิตย์ฤทธี　　　เกณฑ์พลกระบี่
ให้ตั้งประทับพลับพลา
๏ ในที่ครุธนามมหิมา　　　ใต้ร่มพฤกษา
กร่างทองอันใหญ่ใบบัง
๏ สี่มุขชาลาหน้าหลัง　　　ไว้แถวทิมคลัง
ทุกด้านตำแหน่งนอกใน
๏ หอรบเขื่อนค่ายรายไป　　　เชิงเทินทวารชัย
ประดิบประดับเจษฎา
๏ จึงนรนารายณ์นาถา　　　ขึ้นสถิตพลับพลา
กับองค์พระลักษณ์ร่วมใจ
๏ แล้วสั่งพิเภกทันใด　　　ให้นำเสด็จไป
ประพาสวิเชียรคีรี
๏ สั่งเสร็จพระเสด็จจรลี　　　กับองค์พระศรี
อนุชโดยเสด็จมา
๏ เนืองหมู่เสนางค์ดาษดา　　　น้องเจ้าลงกา
ก็นำยุบาทบทจร

๑๑

๏ พระชายชรเมียรชม　　　ศรีรัตน์อลงกร
เทิ่งแท่งทิฆัมพร　　　ไพโรจน์ด้วยนิลาผกา

◎ ระยับน้ำมรกฎ แสงใสสดตระการตา
รุ่งเรืองทิวารา ตรีจำรัสจำรูญงาม
◎ ตรวยโตรกชะโงกง้ำ มีทางถ้ำชลาลาม
พุพุ่งหลั่งไหลหลาม ลงจากเงื้อมมณีลาย
◎ ดาษดูกระเด็นโดน แทงถั่งโชนชลาขจาย
ทบไหลลงหาดทราย มาวิเชียรสาครศวร
◎ โยธากระบิลชม สำราญรมย์สำรวลสรวล
หยอกเพื่อนชี้ชมชวน กันดูเล่นบันเทิงใจ

๑๖
◎ ชมเสร็จพระเสด็จคลาไคล พิเภกนำไป
วิเชียรสาครพลัน

๑๑
◎ พระเสด็จสู่สระสรง กับองค์พระอนุชาบัน-
เทิงราชหฤทัยหรร- ษสำราญสกลกาย
◎ ชลใสสอาดแพร้ว แลน้ำแก้วระลอกฉาย
ฝูงมัจฉาคล่ำสาย ชลบ่วนกันไปมา
◎ พระชมอุบลจง- กลนีเลนจงผกา
บานรับซึ่งแสงภา- ณุมาศรวยสโรชขจร
◎ หมู่ภุมรินเชย รำเหยรสเกษร
บานบัดอรชร แฝงใบบานตระการตา

๑๖
◎ สรงเสร็จพระเสด็จลีลา ขึ้นสู่พลับพลา
กับองค์พระลักษณ์ลาวัณย์

๏ ฝ่ายสิบแปดมงกุฎชวนกัน พาพวกพลขันธ์
ลงเล่นในสระสินธู
๏ แล้วเที่ยวโพนไพรไต่ผลู ลอดเลาะเสาะดู
ผลพฤกษในอารัญ
๏ ฝ่ายกองคอยเหตุกุมภัณฑ์ เห็นภาณุราชอัน
พินาสชีวาลัย
๏ ทั้งกุมภาสูรตักษัย ข้าศึกได้ไช-
ยภูมิบั้นทับโยธี
๏ สี่นายไม่มีสมประดี เผ่นขึ้นพาชี
เข้าสู่นครทูลการ
๏ ทศเศียรกระหนกตกดาล ให้เกณฑ์บริพาร
และแต่งจังหวัดรอบรัน
๏ อีกหมู่ม้ารถคชกรรม์ เมืองขึ้นขอบขันธ์
เร่งรวมมาไว้ลงกา
๏ เปาวนาสูรจัดโยธา ขึ้นช่องเสมา
และป้อมทวารชั้นใน
๏ แยกปันหมวดกองรายไป นั่งยามตามไฟ
ระวังทิวาราตรี
๏ ชั้นนอกตั้งพลยักษี ไว้กองอัคคี
กำหนดแต่ห่างสิบวา
๏ แล้วแต่งนิกรยักษา ตระเวนตรวจตรา
จังหวัดนิเวศบริบาล
๏ สารวัดจัดแจงทวยหาญ เตรียมเครื่องยุทธการ
แลไหยรถคชา

◎ จึงวางพลกองอาสา เชื่องใช้กิจจา
ซ่อนซุ่มอยู่ในไพรวัน
◎ คอยที่สงครามบุกบัน ไหนหนักหนุนกัน
ประคองกำลังราวี
◎ ฝ่ายนรนารายณ์เรืองศรี ออกแสนเสนี
ในมุขพลับพลาสุรกาญจน์
◎ พร้อมพิเภกสุครีพหนุมาน ศรีชมภูพาล
องคตอันเรืองฤทธิ
◎ นิลราชนิลนนท์มนตรี นิลขันธ์เสนี
โคบุตรกระบิลไชยาม
◎ เกษรมาลาศรราม นิลเพชรอีกชาม
ภูวราชกระบิลสุรกาพ
◎ สุรเสนนิลเอกเหี้ยมหาญ โชติมุขแลญาณ
รสคนธ์กระบี่บิงคะลา
◎ สัตพลีมาลุนอสุรภา วาหุโรมมา
กันจะวิกมะหัทวิกัน
◎ เตียวเพชรทวิพัทวิสัน- ตะราวีกุมิตัน
วิมลพานรใน
◎ เกยูมายูรชาญชัย ดับนั้นลงไป
จึงหมู่กระบิลจังเกียง
◎ ถ้วนพลเตียวเพชรเรียบเรียง หมอบดาหน้าเคียง
ทั้งสองบูรินทร์พร้อมกัน
◎ เบื้องขวาขีดขินเขตร์ขันธ์ ฝ่ายซ้ายสำคัญ
พิชัยชมภูศรี

๏ ธจึงตริปรึกษาคดี ว่าการราวี
ก็เยี่ยมเข้าเหยียบแดนมาร

๏ ควรหลั่งเลื่อนพวกพลหาญ เข้าหักปราการ
นิเวศฤาฉันใด

๏ สุครีพสนองทูลบัดใจ จะหักชิงชัย
บงามแก่ราชราวี

๏ เฉกใช่ไวยกูลจักรี ปานเอาโยธี
มาถมเอาแรงพลมาร

๏ ผิดเชิงรณราชโบราณ เห็นเป็นศึกพาล
ดั่งโจรอันปล้นธานี

๏ ขอแต่งทูตไปพาที เกลือกข้างทศศีร์
จะน้ายุพินคืนถวาย

๏ มาตรมันดึงดุท้าทาย จะยอนิกาย
ออกต่อก็ต่อตามมัน

๏ แล้วจักเห็นฤทธิ์กุมภัณฑ์ เห็นเดชพวกกัน
อันโดยเสด็จยาตรา

๏ ประการหนึ่งก็จะพ้นนินทา พิเภกผู้มา
อยู่ในกระบวนทัพชัย

๏ พระพั่งต้องราชหฤทัย ตรัสว่าเห็นใคร
จะควรเป็นทูตทูลสาร

๏ จึงสุครีพชมภูพาล ชามภูวผู้หาญ
นบน้อมสนองบัญชา

◎ ว่าหลานโกสิตศักดา ทศเศียรอสุรา
แต่ก่อนก็เกรงฤทธิรอน
◎ เห็นควรจำทูลสารจร ไปสู่นคร
พิชัยลงกามาร
◎ นรสั่งหลานท้าวมัฆวาน ว่าจักไปการ
จึงมั่นสติจงดี
◎ แล้วสั่งขุนสัตพลี ให้แต่งสารศรี
ประสาทแก่หลานอินทร์พลัน
◎ องคตก้มเกล้าอภิวันท์ เหิรเหาะเห็จหัน
มาสู่พิชัยลงกา
◎ ครั้นถึงนัคเรศยักษา พานรเดินมา
ยังที่ทวารเวียงชัย
◎ ฝูงมารแลเห็นแต่ไกล ต่างตื่นตกใจ
ก็บิดประตูบูรี
◎ องคตร้องบอกทันที ว่ากูมามี
ธุระด้วยการแผ่นดิน
◎ ว่าแล้วบันดาลกายิน เท่าท้าวพรหมินทร์
ออกยืนกำบังสุริยา
◎ ฝ่ายข้างปิ่นภพลงกา ตรัสปรึกษา
ด้วยการณรงค์ราญรอน
◎ พอแสงสุริยคลุ้มอัมพร ท้าวยี่สิบกร
ก็สั่งให้ดูเหตุการณ์
◎ ขณนั้นมิ่งมนตรีมาร ตื่นตนลนลาน
ไปสู่ประตูบูรี

๏ เห็นพานรทำฤทธี | บีดแสงสุริยศรี
ก็ร้องไปถามกิจจา

๏ หลานอินทร์ตอบคำอสุรา | ว่ากูสมญา
องคตคำแหงสงคราม

๏ เป็นทูตนรนารายณ์ | จะมากล่าวความ
จงเบิดประตูบูรี

๏ ยักษ์ให้ยั้งนอกธานี | จะนำคดี
ไปทูลแก่ปิ่นราชัย

๏ ว่าแล้วรีบเร็วครรไล | เข้าแทบทูลไท
ผู้จอมจรรโลงโลกา

๏ ทศเศียรเกรงกลัวฤทธา | ระอิดระอา
เพราะเคยขยาดมือกัน

๏ จึงสั่งอสุรกำนัล | ให้ทูลองค์อรร-
คเรศยอดเยาวมาลย์

๏ เร่งสรรพรรณโภชาหาร | ออกไปประทาน
กระบิลผู้บุตรบังอร

๏ ปลอบโยนให้โอนอาวรณ์ | อย่าให้พานร
มาทำพิบัติบีฑา

๏ สาวศรีรับสั่งแล้วมา | ถึงทูลกิจจา
แก่นาฏมณโฑเทพี

๏ จึงแน่งนฤมลมหิสี | แจ้งการดาลมี
มโนธร้อนรำคาญ

๏ เร่งสรรสาวศรีบริพาร | เชิญเครื่องประทาน
ไปสู่กระบิลบัดใจ

๏ ม้วนม่อยเมียงหมอบแต่ไกล ชม้ายชายนัย-
ยนาประจงดุษฎี
๏ องคตร้องถามทันที เหวยสาวอสุรี
ผู้ใดให้นำของมา
๏ กำนัลนางสนองวาจา ว่าท้าวมารดา
ธใช้มานบทูลถวาย
๏ วานรร้องตอบภิปราย ว่ากูระคาย
จะกินดังพิษนาคี
๏ แต่หากยำคุณชนนี นบขอบอารี
จงนำเอาของคืนไป
๏ บเอื้อสองหน้าสองใจ ผิดเพศพิสัย
ดังกูบชื่อเสียคน
๏ ว่าพลางถอดขรรค์วิมล กระทืบภูวดล
ทะยานเข้าไล่นางมาร
๏ นางยักษ์ต่างแล่นลนลาน มาทูลเหตุการณ์
แก่นาฏนิกรโมลี
๏ จึ่งมิ่งมณโฑมหิสี ยินอรรถคดี
ก็ดาลตลึงลานทรวง
๏ ว่าโอ้ลูกรักคือดวง ฤดีฤๅตวง
คุณาคำนึงทดแทน
๏ สาหสใจคราเหลือแสน อาจเหียนดูแคลน
ดังนี้เป็นน่าอนิจจา

๏ เสียแรงที่อุ้มครรภา ถึงเพียงนี้มา
ยังควรบคิดอาลัย
๏ นางทรงโทมนัสกลัดใน ทรวงเจ็บเจียนใคร
มาแล่งให้แตกเป็นสอง
๏ ระงับโศกตรัสตรึกตรอง เผ้าเท้าผู้ครอง
พิภพทูลกิจจา
๏ ทศกัณฐ์ครั้นฟังโกรธา ชั้นสั่งเสนา
ให้ปิดประตูบูรี
๏ มุขมาตย์เอกองค์มนตรี รับราชวาที
แล้วรีบระเห็จออกมา
๏ ถึงสั่งกำชับทวารา รอบทั้งลงกา
ให้ลงสลักตราตรึง
๏ นายทวารหับทวารอึกอึง ลั่นกลอนเขื่อนขึง
ทุนด้านนิเวศเวียงชัย
๏ ขุนกระบิลครั้นได้ยินไป โกรธาคือไฟ
อุโฆษประกาศร้องมา
๏ ว่าเหวยพวกพาลอสุรา กูผู้ทูตา
มาแจ้งคดีความเมือง
๏ เหตุไฉนทศกัณฐ์ขัดเคือง ไม่ฟังสำเนือง
นุกิจกอบก่อการ
๏ บมิต้องฉบับโบราณ เร่งเปิดทวาร
แต่หวังกูว่าโดยดี
๏ นับได้ประตูบูรี ถีบเท้าละที
จะหักระนับทับกัน

◎ พลยักษ์ร้องตอบคำพลัน ว่าปิ่นไอศวรรย์
บเอื้อจะฟังวาจา

◎ องคตครั้นยินโกรธา โถมถีบทวารา
ทำลายตระโล่งลงพลัน

◎ โผนเข้ากลางพลกุมภัณฑ์ พานรฟาดฟัน
อสูรลู่แหลกลาญ

◎ เท้าเหยียบมือคว้าประหาร พลมารบทาน
ก็แตกกระจายพ่ายไป

◎ พานรองอาจครรไลย มาสู่โรงชัย
บคร้านจะท้อทศกัณฐ์

◎ ถ้าถึงยุรยาตรผาดผัน สถิตกลางกำนัล
นิกรมาตยามาร

◎ ยืนตรงมุขเด็จหน้าฉาน สำแดงอาการ
ประจักษ์บเกรงอสุรี

◎ จึงม้วนหางเข้าทันที แทนอาสน์มณี
ขึ้นนั่งให้ถึงทันเทียม

◎ ระเห็จเหิมศักดิ์บมิเคียม คัลเคารพเลียม
จะเย้ยอสูรหยันหยาม

◎ จึงเฉลยกิตติราชราวความ เราจักแจ้งตาม
กระบิลสารภูวไนย

◎ สิบเศียรจงน้อมเนืองไป รับรองพจนไท
ธิราชจอมจักรี

◎ ในลักษณราชสารศรี นรนาถอันมี
มหิทธิปราบอาธรรม์

๏ เสด็จเหนือหลังราชสุบรรณ นิทรเหนืออุรคะอัน
อุดมอาสน์เจษฎา
๏ เสด็จดลขษิรซึ้งธารา จากไวยกูลมา
ทั้งสังข์บัลลังก์นาคี
๏ เป็นสุริย์วงศ์ทวารวดี หน่อไทธริศตรี
ทศรฐอันเรืองเดชา
๏ พระเสด็จกรีพยุหยกมา ลุเกาะลงกา
อันร่วมประยูรพงศ์มาร
๏ จักยอพลเข้าหักหาญ เห็นผิดโบราณ
ธเริงณรงค์คงธรรม์
๏ เพราะท้าวปรานีทศกัณฐ์ จึงมีลักษณะอัน
สุวภาพมาว่าโดยดี
๏ ให้เชิญองค์พระมหิษี ทูลเศียรอสุรี
ไปน้อมถวายภูวไนย
๏ ธบมิให้ชีพประลัย จะอยู่เย็นใจ
ทั้งพ้นสกลกรุงมาร ฯ เจรจ ฯ
๏ ทศกัณฐ์ครั้นฟังเดือดดาล เพียงเหล็กแดงผลาญ
มาแทงในกรรณซ้ายขวา
๏ จึงร้องก้องกาศวาจา เหวยลิงพาลา
มากล่าวพิปัติอัปรีย์
๏ กูคิดว่าลิงไพรศรี บมิแจ้งคดี
ว่ามึงมาดลพารา
๏ กูเป็นมึงกุฎลงกา มึงเป็นทูตมา
แลฤๅจึงไม่ดุษฎี

◎ แต่ทวยเทพทุกราศี ครุฑนาคี
ก็ย่อมบังคมเคียมคัล

◎ อันรามเป็นคนอาธรรม์ พลัดพรากพงศ์พันธุ์
เที่ยวซนสัญจรดอนดง

◎ สุครีพพาลีร่วมวงศ์ ผิดกันฤๅจง
ไปฆ่ากระบิลพี่ชาย

◎ มึงนี้ไม่รู้ต้นปลาย เขาฆ่าพ่อตาย
ดังฤๅจึงยกยอดี

◎ เข้าอาสาศึกราวี พาพลกระบี่
มายากลำบากทั่วกัน

◎ มึงจงบอกรามให้พลัน กรีธาพลขันธ์
ไปรบพระพรตอนุชา

◎ แม้นมีชัยแล้วจึงมา สงครามยักษา
จะเห็นว่าเป็นชายชาญ

◎ อันนางสีดาเยาวมาลย์ สันโดษไพรสาณฑ์
จึงโดยกูดลเวียงชัย

◎ ตัวมึงก็ใช่อื่นไกล ลูกเลี้ยงหมายใจ
ดังบุตรอาทรแห่งกู

◎ บมิควรเป็นเสี้ยนศัตรู ฤๅมาทำดู
ดั่งใครผู้อื่นเยียใด

◎ องคตเยาะเย้ยตอบไป ยักษ์กล่าวกะไร
บอายแก่แสนเสนา

◎ ภูวรับสัตย์พระบิดา ชนชาติประชา
ก็แจ้งประจักษ์เต็มใจ

๏ พระพรตตามมาเชิญไท　　นารายณ์เสด็จไป
ดำรงอโยธย์มณฑล
๏ พระไม่คืนครองสากล　　จึงจรอรญ
อรัญเวศคีรี
๏ มึงใช้มารีตยักษี　　ทำเพศมฤคี
ไปลวงพระอัครชายา
๏ ภายหลังเอ็งลอบลักพา　　วรราชสีดา
มาไว้ในสร้อยสวนศรี
๏ เพราะเหตุสิบเศียรอสุรี　　จะกลาดธรณี
ด้วยศรนารายณ์เรืองชัย
๏ ซึ่งพระยาพาลีบรรลัย　　เพราะเสียสัจใน
อดีตดึกดำบรรพ์
๏ พระจะไม่ผลาญชีพชีวัน　　ขอโลหิตอัน
ประจักษ์ในอกเป็นที
๏ บิตุเรศกูไม่รักชี-　　วิตอยู่จะมี
แต่ความตำเนียนไยไพ
๏ อันหนึ่งกูจะแจ้งใจ　　ยักษ์หนึ่งนั้นใคร
อันมีศิโรตม์สิบอัน
๏ กูลากเล่นต่างปูนั้น　　ข้าวเดนกำนัล
ให้กินบเว้นเวลา
๏ จึงรอดชีวิตอยู่มา　　แต่ครั้งบิดา
กูครองพิภพมณฑล
๏ นัยหนึ่งโบราณกล่าวกล　　วรชุณสู่รณ
ณรงค์คอสูรทศกัณฐ์

๏ เทวจับได้ตัวกุมภัณฑ์ จึงผูกมัดมัน
ทะเวนไปในเมฆา

๏ วรชุณไปแพ้ฤทธา รามสูรอสุรา
ในที่ประชุมเทวัญ

๏ ฝ่ายรามสูรกุมภัณฑ์ มารณรงค์กัน
กับองค์พระรามจักรี

๏ พ่ายแพ้สุรภาพภูมี สามฤทธิ์ราวี
แต่พ่ายสงครามต่อกัน

๏ นี้ฤๅทศเศียรจะขัน สู้เศียรสิบอัน
จะขาดกระจายบัดพี

๏ ในนางกากะณาอสุรี ทูตขรขุนตรี
ศิโรสวาหุมาร

๏ ทศเศียรจึงร้องตอบสาร นายมึงเคยการ
ศึกนอกชนะหมายมี

๏ อย่าหมายลงกายักษี จะเช่นอสุรี
ประจันตะคามขอบคัน

๏ อันองค์สีดาโฉมสวรรค์ กูสู้ตายอัน
จะส่งอย่าพึงสงกา

๏ ไหนลักษณ์รามมีโยธา ชี้ตัวที่มา
จะรณรงค์อสุรี

๏ เห็นแต่หน้ามึงคนดี กับอ้ายกระบี่
หนุมานจะนับว่าเป็นสอง

๏ ครั้งหนึ่งอินทรชิตจำนอง มัดมาจักปอง
ประหารให้ม้วยชีวา

◎ กราบไหว้บอกว่าทูตา ได้ถือสารมา
จึงปล่อยให้กลับคืนไป
◎ องคตตบมือไยไพ ทศกัณฐกะไร
ช่างกล่าวบอายมนตรี
◎ ล้วนน้องน้ายายยักษี ควรฤาวาที
ว่าเหล่าอสูรชาวไพร
◎ ครั้นหนุมานมาแจ้งใจ ลูกเอ็งบรรลัย
ทั้งพันพินาศดาษดา
◎ แกล้งให้อินทรชิตจับมา จึงเผาลงกา
เป็นจุณไหม้มอดมรณ์
◎ อันข้าทหารภูธร ล้วนเรืองฤทธิรอน
บมีผู้เปรียบเทียบทัน
◎ อย่าว่าแต่ทศกัณฐ์ ถึงลัสเตียนอัน
เป็นบิตุเรศอสุรี
◎ ไปรณรงค์ลองสักที หัวกับอินทรีย์
ฤาร่างจะต่อติดกัน
◎ ทศเศียรขัดแค้นหุนหัน ลุกขึ้นยืนยัน
บนแท่นวิเชียรรูจี
◎ แผดร้องก้องเสียงคือสีห์ สั่งสี่มนตรี
ให้จับกระบิลบัดใจ
◎ ตัดเศียรเสียบนอกเวียงชัย ทั่วสามภพไตร
จะเข็ดขยาดอสุรา
◎ จึงสี่อำมาตย์ยักษา รับราชบัญชา
พระองค์ผู้ทรงธรณี

◎ ต่างตนลำแดงฤทธี โถมเข้าราวี
กระบิลเดชเกรียงไกร
◎ โอรสพาลีเรืองชัย อาจออกกลางใน
ณรงค์แต่เดียวยืนยัน
◎ สองเท้าจับสองกุมภัณฑ์ สองกรจับกัน
กับสองอสูรเสนา
◎ พาเหาะขึ้นสู่เวหา สงครามอสุรา
บนยอดปราสาทดูไกร
◎ เพียงราชสกุณเวนไตย จับนาคาไคล
ยังพฤกษสิมพลี
◎ ไหวหวั่นครรชิตธรณี พระสมุทรใสศรี
ก็ขุ่นกระฉอกชลธาร
◎ องคตกุมเอาสี่มาร ฟาดลงวายปราณ
กับนภศูลปรางค์ทอง
◎ พรหมพักตร์บุบันลำยอง หักละเอียดก่ายกอง
ระทมลงเกลื่อนธรณี
◎ แล้วร้องเยาะหยันยักษี ถีบทะยานเมฆี
มาสู่สุวรรณพลับพลา
◎ กราบทูลโดยได้เจรจา จนสี่เสนา
พินาศชีพทำลาย
◎ จึงพระนรนาถนารายณ์ โองการภิปราย
สรรเสริญกระบิลเรืองชัย
◎ แล้วเสด็จกรายกรครรไลย ขึ้นนิทราใน
บรรจถรณ์อาสน์โอฬาร์

๏ ฝ่ายท้าวสิบพักตร์ยักษา คิดแค้นขุนพา
นรินทรฤๅวางวาย
๏ กลุ้มกลัดอัดใจเคืองคาย ตริตรองปองหมาย
จะทดจะแทนไพรี
๏ ห่อนเห็นท่าทางใดดี ซึ่งจักมีที
ชนะมนุษย์วานร
๏ นึกได้ว่าฉัตรบวร ของท้าวแปดกร
ประทานแก่องค์ไอยกา
๏ ทรงศักดาเดชมหิมา อาจบังสุริยา
ในเที่ยงให้มืดมัวมน
๏ ตริแล้วกรายกรจรดล ออกแสนสามนต์
ในท้องพระโรงบวร
๏ จึงโองการสั่งมโหธร ให้เกณฑ์นิกร
อสูรยกฉัตรชัย
๏ มโหธรรับสั่งออกไป เกณฑ์พลบัดใจ
ยกเอกฉัตรรูจี
๏ ในหน้าพระลานเลื่อนโยธี แต่งบัดบายศรี
ทุกสิ่งสักการนองนันต์
๏ ตาลเดชพรหมินศวรสรรค์ คลุ้มฟ้าฟูมควัน
ตระหลบตรเลิกธรณิน
๏ บดสร้อยแสงสุริยรังสิน ถึงกาลราตริน
บปานที่มืดมัวมน
๏ ฝ่ายในลงกาสากล สว่างแสงสุริยดล
ไปมืดแต่หมู่ไพรี

๏ ทศเศียรปิ่นภพยักษี สรงทิพชลธี
แล้วทรงสุพรรณาภรณ์
๏ ชวนสองสิริลักษณ์บังอร อนงค์นิกร
มาสู่ที่ยกฉัตรชัย
๏ จึงสรรพพลพหลแว่นไว จะลอบยกไป
พิฆาตอรินทร์ไพรี
๏ แล้วราพนาสูรยักษี อุ้มองค์อัคคี
และนาฏมณโฑเยาวมาลย์
๏ ขึ้นสู่ชั้นฉัตรสุรกานต์ พร้อมสาวบริพาร
อเนกอนงค์นางใน
๏ มณโฑบงเนตรดูไป ในกองทัพชัย
พระรามอันชุมโยธา
๏ เห็นพระยาพิเภกอสุรา สุครีพอึกพา-
นรินทรชมภูพาน
๏ พานรองคตหนุมาน สิบแปดทหาร
มหันตมิ่งโมลี
๏ ประหวั่นพรั่นใจเทวี จึงทูลคดี
แก่องค์อสูรภรรดา
๏ ว่าพลไพรีนักหนา ล้วนทรงศักดา-
นุภาพเลิศฤๅชัย
๏ ทศเศียรยิ้มพลางตอบไป มนุษย์ลิงไพร
บควรจะเกรงกลัวมัน
๏ พี่จักสังหารชีวัน ในพริบตาพลัน
ให้สิ้นทั้งกองทัพชัย

๏ ตรัสพลางพลางร้องเริงใจ ตบหัตถ์ไยไพ
สนั่นบันลือลงกา
๏ ฝ่ายพวกพานรโยธา ยลแสงสุริยา
บส่องสหัสหายแสง
๏ เรียกหาเพื่อนวิ่งพลัดแพลง ต่างไม่จะแจ้ง
ว่าการอุบัติด้วยใด
๏ นรนาถนารายณ์ฤทธิไกร เอนอาสน์องค์ใน
สุวรรณพลับพลาทอง
๏ บเห็นแสงสุริยเรืองรอง คำนึงนึกปอง
มโนพิบัติสารี
๏ ตรัสถามพิเภกยักษี เหตุการณ์ใดมี
จึงมืดมหัศอัศจรรย์
๏ เหมือนครั้งพิภพกุมภัณฑ์ ฤๅว่าทศกัณฐ์
ประกอบอุบายราวี
๏ พิเภกทูลไททธิศตรี ว่าท้าวทศศีร์
ให้ยกซึ่งฉัตรพรหมินทร์
๏ บังแสงสุริยมนทิล คลุ้มฟ้าธาตริน
ประจักษ์ดังราตรีกาล
๏ ขอแต่งไปหักฉัตรมาร อย่าทันทวยหาญ
อสูรลอบราวี
๏ สุครีพฟังอรรถอสุรี น้อมเศียรดุษฎี
เข้าทูลแด่จอมจักรพาล
๏ ว่าครั้งก่อนโพ้นหนุมาน อาสานฤบาล
ไปทูลถวายธำมรงค์

๏ ครั้งหลังองคตยศยง อาสาพระองค์
ไปสื่อยุบลทศกัณฐ์
๏ ครั้งนี้ผู้ข้าขอขัน อาสาทรงธรรม์
ไปหักวิเชียรฉัตรมาร
๏ ทูลแล้วก้มเกล้ากราบกราน เผ่นโผนโจนทะยาน
ขึ้นสู่ประเทศอัมพร
๏ จึงเห็นทศเศียรฤทธิรอน พานาถนิกร
อนงค์มาขึ้นฉัตรชัย
๏ พานรรำพึงในใจ แม้นกูตรงไป
ก็น่าจะต้องราวี
๏ ด้วยพลอสูรยักษี (ตรงนี้ขาดในต้นฉบับ)
อ่านเวทบังตา แล้วรีบระเห็จมาพลัน
๏ ขณะนั้นเสือเมืองกุมภัณฑ์ เห็นพานรอัน
มาผ่านนครเกรียงไกร
๏ กายาก๋ำยำว่องไว ตระหนกตกใจ
บอาจจะแลดูมา
๏ สองมือบีดสองนัยนา เหาะจากลงกา
ไปเร้นยังเขาจักรพาล
๏ สุครีพโจนจับขุนมาร ท่ามกลางบริพาร
พิริยยักษ์โยธา
๏ ทศเศียรลังเลหนักหนา กอดสองวนิดา
และฝังสนมนางใน
๏ กรหนึ่งกรายแกว่งขรรค์ชัย หลบหลีกเลือนไป
บนกงมณีฉัตรา

๏ สุครีพได้ทีโผนมา ยันเหยียบด้วยอา-
นุภาพหักฉัตรชัย
๏ บันดาลสว่างเศร้าแสงไถง สว่างแจ้งไป
ทั้งพื้นสุธาสากล
๏ ทศเศียรตกฉัตรอำพน ลงยังดินดล
ทั้งฝูงกำนัลนงคราญ
๏ สุครีพผลุนมาบนาน สำแดงอาการ
ประหนึ่งจะชิงนารี
๏ ครั้นเห็นทศเศียรผละหนี พานรได้ที
ก็โถมเข้าถีบกุมภัณฑ์
๏ เท้าคีบมงกุฎเพชรพรรณ ถอดจากเศียรพลัน
ก็พาระเห็จเหาะมา
๏ ครั้นถึงสุวรรณพลับพลา ลูกพระสุริยา
ก็ไปบังคมเคียมคัล
๏ ทูลถวายมงกุฎทศกัณฐ์ แล้วทูลความอัน
ได้รบกับเจ้าลงกา
๏ จึงพระหริรักษ์จักรา แสนโสมนัสสา
ด้วยบุตรพระสุริย์มีชัย
๏ จึงตรัสสรรเสริญฤทธิไกร แล้วเสด็จครรไล
เข้าสู่สุวรรณพลับพลา ฯ

คำพากย์รามเกียรติ์

ภาค ๘

ตอนศึกไมยราพ

๏ ฝ่ายราพนาสูรอสุรา พาฝูงกัลยา
มาดลนิเวศน์เวียงชัย

๏ แสนโศกสลดเสียใจ กรายกรครรไล
ขึ้นแท่นสิริไสยา

๏ ธยอกรก่ายพักตรา ยี่สิบนัยนา
สุชลรองรายริน

๏ เสียดายฉัตรแก้วโกมินทร์ อาจคู่เมืองอินทร์
ดิเรกอร่ามงามพรรณ

๏ หาไหนสามภพฤๅทัน จะเคียงสองคัน
บมีในไตรโลกา

๏ โอ้เสียฉัตรเสียกฤษฎา จนพานรพา
มงกุฎไปจากองค์

๏ เสื่อมยศเสื่อมเกียรติเสื่อมพงศ์ เสื่อมศักดาวงศ์
พรหเมศวร์อันเกรียงไกร

๏ เพราะอ้ายพิเภกจัญไร สาวไส้ส่ายไป
ประจักษ์แก่พวกไพรี

๏ ยิ่งคิดยิ่งแค้นแสนทวี จนสุริยรพี
สหัสส่องแสงพรรณ

◎ จึงเสด็จจากไสยาพลัน สระสรงสรวงสรรพ์
สิริราชอลังกาภรณ์

◎ ทรงกาญจนมงกุฎบวร ทัดมาลากร
กระลึงคทาธำมรงค์

◎ ออกจากห้องแก้วยรรยง เสด็จลีลาลง
มาดลพระโรงรจนา

◎ ลดองค์เหนืออาสน์มุกดา ภายใต้มหา
วิชัยฉัตรบวร

◎ พร้อมเสนามาตย์หมอบสลอน ท้าวยี่สิบกร
ก็เปล่งวโรกากาล

◎ ดูกรสองสุรเสนามาร รณรงค์พวกพาล
มาตั้งประชิดลงกา

◎ ใครเห็นสุริย์วงศ์ยักษา ผู้ใดทรงอา-
นุภาพอาจเอาใจ

◎ เปาวนาสูรทูลทันใด ว่าเห็นแต่ไม-
ยราพวันครองบาดาล

◎ เป็นในสุริย์วงศ์พรหมาน เรืองวิทยาชาญ
เป่ากล้องสะกดกอบมนต์

◎ สรรพเวทล่องหนหายตน อาจออกส่ายรณ
ไพรีก็ได้ดังใจ

◎ ทศเศียรร่าเริงหฤทัย ยี่สิบหัตถ์ไกร
หัตถาประหารแห่งกัน

◎ สิบโอษฐ์สรวลแซ่โรงคัล ดุจจะลงกาอัน
ประลัยแล้วคงคืนดี

๏ ตรัสสั่งนนยวิกยักษี วายุเวกอสุรี
ทั้งสองผู้เป็นนัดดา

๏ ว่าเจ้าจงรีบไปหา ไมยราพขึ้นมา
ระงับสงครามพานร

๏ สองสูรนัดดาชาญสมร ก้มกราบถวายกร
มาขึ้นดุรงค์เรืองชัย

๏ ต่างเร่งขับตามกันไป ชำแรกลงใน
สุธาถึงดลบาดาล

๏ ครั้นถึงนิเวศน์เวียงสถาน เข้าไปแจ้งการ
แก่สองอสุรเสนี

๏ ฝ่ายจิตกุฏจิตไพรี นำหลานทศศีร์
ทั้งสองเข้ามาเวียงชัย

๏ ไมราพเหลือบเห็นแต่ไกล จึงบัญชาไป
แก่สองอสุรนัดดา

๏ ว่ากิจมีใดด่วนมา ถึงสถานมหา
นิเวศน์เวียงบาดาล

๏ นนยวิกวายุเวกสนองสาร เจ้าลงกามาร
ให้ข้ามาทูลภูมินทร์

๏ ว่าลักษณ์รามคุมพานรินทร์ ทอดถมทางสินธุ์
มาผลาญประยูรกุมภัณฑ์

๏ ทูตขรตรีเศียรอาสัญ ลงกาขุ่นกัน
แต่ด้วยณรงค์ราญรอน

๏ กิจนี้ท้าวยี่สิบกร หวังเชิญภูธร
ไปปราบอรินทร์ไพรี

๏ ดับเข็ญให้เย็นธรณี บเห็นใครมี
จะดูหฤทัยราชา
๏ ไมยราพจึงมีบัญชา ว่าลักษณ์รามา
ประยูรด้าวแดนใด
๏ สองราชนัดดาเฉลยไข ลักษณ์รามวงศ์ใน
อโยธยาธานี
๏ หน่อไทยทศรฐเรืองศรี อัชบาลธิบดี
บดินทรเป็นอัยกา
๏ ไมยราพครั้นฟังโกรธา สั่งสองนัดดา
ให้ทูลแก่ท้าวทศกัณฐ์
๏ ว่าอย่ากริ่งเกรงกลัวมัน ไว้นักงานอัน
จะจับมนุษย์ตัวการ
๏ นนยวิกวายุเวกสองมาร รับราชบริหาร
ก็รีบมาลงกาไกร
๏ ไมยราพถามเสนาใน ว่าสองเวียงชัย
ประพฤติดังฤๅแต่บรรพ์
๏ เคยกิจสุขทุกข์ช่วยกัน โดยฉันสัมพัน
ธมิตรฤๅเสนี
๏ สองเสนาทูลทันที ว่ากิจใดมี
ในราชพงศาวดาร
๏ ชนม์ข้าเก้าโกฏิพึงพาล ไป่ล่วงทราบการ
ทุกสรรพสิ่งทั่วไป
๏ ผิดหวังเรื่องราชนิติใน เชิญทูลถามไท-
ธิราชท้าวชนนี

◎ ขุนมารฟังสองมนตรี สั่งขุนสารถี
ให้เตรียมพิชัยรถพลัน

◎ เทียมด้วยราชสีห์สองพัน เสด็จสู่วังจันทร์
บังคมบรมมารดา

◎ น้อมเศียรทูลถามกิจจา ว่ากรุงลงกา
กับนัคเรศบาดาล

◎ เคยช่วยดับร้อนรอนราญ ฤๅแต่ก่อดกาล
ก็ต่างบเคยช่วยกัน

◎ นางนาฏชนนีกุมภัณฑ์ จึงเล่าเหตุบรร
ระยายยุบลบุรพา

◎ ว่าบ่างก่อนโพ้นพ้นมา ทั้งสองพารา
ประนอมบำรุงการกัน

◎ แต่สิ้นลัสเตียนกุมภัณฑ์ ทศเศียรอาธรรม์
ดำรงพิภพสืบมา

◎ ประพฤติเภทพาลริษยา สัมพันธ์ลงกา
ก็ขาดกับกรุงบาดาล

◎ สมัยพ่อเจ้าจะถึงการ อาสัญสิ้นสาร
ให้สอนคดีลูกยา

◎ บมิให้คบทศกัณฐา เหตุเป็นพาลา
บชื่อบสัจตัดธรรม์

◎ กิจนี้มีไฉนพ่อพลัน มาถามการอัน
อุบัติเบื้องโบราณ

◎ ไมยราพประณตบทมาล ทูลแถลงแจ้งการ
โดยยุบลเหตุอันมี

๏ ว่าท้าวทศเศียรยักษี ใช้สองอสุรี
ผู้หลานมาแจ้งใจความ
๏ เพื่อสองมนุษย์ลักษณ์ราม เป็นเนื้อหน่อนาม
ในกรุงอโยธนคร
๏ คุมพลโยธาพานร มาเขี้ยวรบรอน
อสูรในลงกา
๏ ทศเศียรหวังเดชลูกยา ไปดับโลกา
จงเสร็จจะสุขสวัสดี
๏ นางฟังออกนามจักรี ปานสายอสนี
อันตกลงต้องกายา
๏ สลดเลือดเผือดผิวพักตรา ยกสองกรมา
กำบังพระกรรณทันใด
๏ บันดาลเหือกาลโซมไหล หวั่นหวั่นฤทัย
ระลึกสะท้านอุรพา
๏ ไมยราพทูลถามกิจจา ออกชื่อรามา
ฉันใจจึงลาญสมประดี
๏ นางท้าวส่ายสร้อยเสาวนีย์ อัชบาลฤทธี
เป็นวงศ์นารายณ์เรืองชัย
๏ ทรงศักดาเดชเกรียงไกร สามภพฤๅใคร
จะทานกำลังเดชา
๏ อันองค์นรนาถรามา คือพระจักรา
อันนิทรเหนือนาคี
๏ ไวยกูลจากเกษียรวารี มาบำรุงตรี
พิภพให้เย็นทั่วกัน

๏ จงพ่ออย่าไปรบรัน　　　เป็นพวกอาธรรม์
จะพลอยประลัยแหลกลาญ
๏ ครั้งดึกดำบรรพ์โบราณ　　　อสุรพรหมาน
ยังแพ้พระฤทธิ์ราวี
๏ พระนำเอาเศียรยักษี　　　มายังธานี
ให้เฝ้าอยู่ในอุทยาน
๏ พระฤทธิ์เลิศภพจบสถาน　　　พ่ออย่าพะพาล
จะพาให้เสียทางธรรม์
๏ ไมยราพทูลตอบไปพลัน　　　เป็นทางสัมพัน
ธมิตรจะละฉันใด
๏ ทศเศียรก็มีฤทธิไกร　　　ลูกนี้เรืองใน
พระเวททั้งเดชา
๏ บมิควรยกย่องวงศา　　　มนุษย์เท่าหัตถา
เป็นยิ่งกว่าฤทธิ์แรงมาร
๏ นางจันทรประภาตอบสาร　　　พ่ออย่ากล่าวการ
อันเกินบควรพาที
๏ คือแม่ชังชิงไยมี　　　จึงกล่าวบมิดี
แก่พ่ออย่าหวังใจไป
๏ แม่จำดำเนินเนืองนัย　　　กลก่อนกาลไกล
จงแจ้งคดีลูกยา
๏ มณโฑทศเศียรอสุรา　　　เยี่ยมช่องมหา
ปราสาทพิมานบัญชร
๏ นกกระจอกโจมจับสมจร　　　ท้าวยี่สิบกร
ก็ขับสกุณีบมิไป

◎ มณโฑทำนายบัดใจ ว่าวงศ์มารใน
จะสูญประยูรพวกพงศ์
◎ มนุษย์จะรุ่งเรืองวงศ์ ทศกัณฐ์ก็ทรง
พิโรธแก่อัครชายา
◎ มณโฑจึงเสี่ยงสัจจา ทั้งเดชนรา
ธิราชองค์อัชบาล
◎ บัดขรรค์มาโดยคัคณานต์ ฟอนฟาดประหาร
สดุณม้วยพร้อมกัน
◎ ทศเศียรนี้คนโมหันธ์ บมิควรพ่ออัน
จะเสพสมาคมควร
◎ แม้นพ่อพลอยตามมันชวน ชีวิตบหวน
คืนมาได้เห็นมารดา
◎ ไมยราพครั้นฟังโกรธา เปล่งสองนัยนา
ดังดวงประกายพริกพราย
◎ แผดร้องชี้หน้าท้าทาย คั่งแค้นเคืองคาย
ในท้าวผู้เป็นมารดา
◎ ว่ากูจะผลาญชีวา ห่อนให้ฝูงกา
อันกินระคายคอมี
◎ ขุนยักษ์คลั่งคลุ้มสมประดี กลับหน้าจรลี
ก็ถึงซึ่งชานชาลา
◎ เผ่นเข้าจับงอนรัถา ฟัดกับพสุธา
ก็ทับทั้งเรือนรถชัย
◎ ราชสีห์สองพันบรรลัย คิดแค้นขัดใจ
มาถึงนิเวศน์อสุรี

◎ จึงสั่งเสนายักษี ให้เตรียมโยธี
จงทันอรุณเวลา
◎ มงกุฎมาตย์มนตรียักษา รับราชบัญชา
ก็เกณฑ์นิกรจัตุรงค์
◎ ขุนช้างถูกช้างตัวยง ร้ายกาจอาจอง
ปราบศึกสุเรนทร์เรืองชัย
◎ ขุนม้าผูกม้าบัดใจ เลือกล้วนเจนใน
สงครามชำนาญรานแรง
◎ ขุนรถขึ้นรถศึกแสยง เทียมแรดโคแดง
กิเลนละมั่งมังกร
◎ ขุนพลเทียมพลกำธร คั่งคอยเสด็จจร
สรพราดทุกหมู่โยธา
◎ ไมยราพสุริย์วงศ์พรหมา อ่าองค์เจษฎา
ดังเวสสุวัณฤทธี
◎ ขัดแล่งแสงศรโมลี หัตถาครวี
คทาวิเชียรชัชวาล
◎ เสด็จจากปราสาทสุรกาญจน์ ย่างเยื้องบทมาลย์
มาขึ้นพิชัยรถทรง ฯ เสมอ ฯ
◎ พรั่งพร้อมหมู่มารจัตุรงค์ ฆาตฆ้องโบกธง
อสุรโห่สามลา
◎ พลมารสำแดงเดชา เพียงพื้นพสุธา
จะทรุดจะโทรมทำลาย
◎ เร่งรถคชสีห์ผาดผาย รีบพลนิกาย
ชำแรกพิภพขึ้นมา ฯ กราว ฯ

◎ หยุดปลงทัพนอกลงกา เสด็จจากรถา
ไปดลสถานโรงคัล ฯ เสมอ ฯ

◎ ทศเศียรเหลือบเห็นหฤหรรษ์ ลงจากอาสน์พลัน
มาจูงพระหัตถ์นัดดา

◎ ขึ้นสถิตแท่นรัตนอาภา ต่างองค์ทรงสา
ภิรมย์คำนับรับกัน

◎ แล้วตรัสปราศรัยถามพลัน พ่อผ่านไอสวรรย์
วันนี้พึ่งได้มาเห็น

◎ ไพร่ฟ้าประชากรค่อยเย็น ใจฤๅขุ่นเข็ญ
ภยันตรายบีฑา

◎ บ้านนี้พิภพลงกา เกิดการโกลา
ด้วยสองมนุษย์ลิงไพร

◎ แล้วอ้ายพิเภกจัญไร ละญาติวงศ์ไป
เป็นพวกอรินทร์ไพรี

◎ ซอยไส้ส่ายกลยักษี เห็นเป็นสุดที
จะกันจะแก้ลงกา ฯ เจรจา ฯ

◎ ไมยราพเคียวพื้นโกรธา ขันขออาสา
สังหารมนุษย์วานร

◎ ทศเศียรเฉลยสารสุนทร ถึงเรื่องฤทธิรอน
ประภาพเพียงสุริยัน

◎ รณรงค์เปรียบสาดน้ำกัน ทั้งเราและมัน
ก็ย่อมวินาศเปลืองไป

◎ ฤๅงามทั่วสามภพไตร แม้นจักมีชัย
แก่ลิงบฤๅเดชา

๏ เจ้าทรงคุณศาสตร์ศักดา ขับจิตนิทรา
มหาสะกดทัพชัย
๏ เร่งคิดจับตัวรามไป ผลาญชีวาลัย
จงพลันจะพลันเสร็จการ
๏ ไมยราพน้อมเศียรสนองสาร กิจนั้นฤๅบาล
อย่าร้อนหฤทัยจินดา
๏ หลานรักจักบังคมลา ไปกอบวิทยา
ให้สรรพมาจับไพรี
๏ ท้าวยี่สิบกรยักษี พึงนัดดามี
มโนภิรมย์เบิกบาน
๏ สิบโอษฐ์สรวลแซ่โรงธาร ลุกมาบนาน
ก็กอบเอาองค์นัดดา
๏ ว่าพ่อกู้กันลงกา เยินเกียรติพรหมา
ให้ตรูอยู่คู่ธาตริน
๏ ชวนเสวยภักษ์พลางเปรมถวิล เลี้ยงพลอสุรินทร์
สำเร็จสำเริงหฤทัย
๏ ไมยราพลาเลิกพลไกร เร่งราชรถชัย
ชำแรกลงสู่บาดาล ฯ กราว ฯ
๏ ครั้นถึงเชิงเขาสุรกานต์ ประทับทวยหาญ
ให้ตั้งพิธีเจษฎา
๏ จิตรการรับสั่งออกมา เกณฑ์หมู่โยธา
อสูรปลูกโรงรี
๏ สามสิบเก้าห้องรูจี ดาษแดงดูดี
ด้วยพวงผกามาลัย

◎ ดำกลอาสน์รัตน์ฉัตรชัย กลางโรงอำไพ
มีกองหุดกาลา
◎ แล้วเกณฑ์พลมารไปหา โขมดว่านยา
แลเพลาโตงกเห็ดเมา
◎ ตั้งมหากันทะทองเพรา บัดบูชาเนาว์
เทพบรรจงเจษฎา ฯ เจรจา ฯ
◎ ไมยราพสนานคันธธารา ทรงเศวตภูษา
สะพักธุรำอำไพ
◎ เจิมจุณมุ่นม้วยโมลัย จับกล้องเพชรไป
ยังที่พิธิมณฑล ฯ เสมอ ฯ
◎ ขึ้นสู่แท่นรัตน์บัดดล อ่านเวทชุบมนต์
พรหเมศวร์ถ้วนถึงพัน ฯ ตระ ฯ
◎ ลุกขึ้นแกว่งกล้องยืนยัน เป่าลงในกัน
ทเกิดอัปสรสองศรี ฯ เชิด ฯ
◎ งามล้ำนางในธรณี ไมยราพอสุรี
ภิรมย์บำเทิงหฤทัย
◎ ผิดลัทธิละอาลัย ประหารเสียใน
กันทะให้อันตรธาน
◎ ขึ้นสมาธิเหนือแท่นสุรกาญจน์ ระงับวิญญาณ
กำหนดพระเวทวิธี
◎ ครั้นครบพันคาบธรณี ไหวหวั่นโกลี
สนั่นบันฦๅคือพัง ฯ ตระ ฯ
◎ ขุนมารจากอาสน์ผาดผัง จึงเป่ากล้องยัง
มหากันทะบัดใจ

◎ เกิดคชสีห์ขึ้นกลางไฟ สองตัวชิงชัย
คนองประลองเดชา ฯ เชิด ฯ
◎ บต้องตำรับโกรธา แกว่งกล้องจินดา
ประหารให้สิ้นสูญไป
◎ กลับขึ้นสู่อาสน์อำไพ หลับเนตรหน่วงใน
สมาธิมั่นภาวนา
◎ ครบพันคาบตามตำรา ไปดลมหา
กันทะกเป่าลงพลัน ฯ ตระ ฯ
◎ เกิดสองไกรสรตัวฉกรรจ์ เผ่นขึ้นประจัญ
กำลังกันกลางเพลิงพราย
◎ ไมยราพชื่นชมสมหมาย ผลาญสองสัตว์วาย
ชีวาตม์เอาวิญญาณ์
◎ ปนเห็ดเบื่อเมาโหรา กับใบพฤกษา
เจ็ดสิ่งซึ่งรู้นิทไทร
◎ วางเหนือหินบดบดไป แล้วคิดสงสัย
ประสงค์จะรู้ฤทธิ์ยา
◎ จึงเอาทาชงค์เบื้องขวา ตลอดบาทา
ก็เกิดขึ้นเป็นแมวคราว
◎ แลบลิ้นเลี่ยเลียวเขียวขาว สองตาคือดาว
ประจักษ์อุบัติอัศจรรย์
◎ แล้วทาเท้าซ้ายกุมภัณฑ์ เป็นเสือยิงฟัน
คำรนคำรามราวี
◎ จึงทากรซ้ายอสุรี เกิดเป็นนาคี
เจ็ดเศียรสะพรั่งพร้อมหงอน

◎ แล้วทายังพระวรกร เบื้องขวาสาทร
ประจักษ์เป็นครุฑบินบน
◎ จึงทาลงทั่วสกนธ์ ดาลกำบังตน
แลเงาบเห็นหุดหาย
◎ เอิกเกริกเสนางคนิกาย วุ่นทั้งไพร่นาย
ไป่เป็นตำบลสนธยา
◎ บ้างเมียงแมกไม้มองหา บมิสบอสุรา
ธิราชเจ้าบาดาล ฯ เชิด ฯ
◎ ไมยราพร้องเรียกพลมาร ว่าไยเกิดการ
ระเพิ่นไปวุ่นวนหา
◎ ว่าแล้วลงสรงคงคา ลูบล้างสรรพยา
อันซาบสกลอินทรีย์ ฯ ลงสรง ฯ
◎ พลมารเห็นเจ้าธานี ต่างคนยินดี
สรรเสริญบรมสมภาร
◎ ไมยราพอ่าองค์โอฬาร ขึ้นรถสุรกาญจน์
ดำเนินนิกรเมือเมือง ฯ เชิด ฯ
◎ ไปสถิตบัจถรณ์ทองเรือง สรรพแสนนางเรือง
ประจำบำเรออภิบาล
◎ ครั้นดลสมัยเวลากาล หวยเทพบันดาล
สุบินบอกอันตราย
◎ ขุนยักษ์ตื่นฟื้นกาย จึงนึกแหนงฉงาย
บแจ้งประจักษ์ลักขณา
◎ ออกยังโรงรัตน์เจษฎา ให้หาโหรมา
ก็แก้สุบินบันดาล

◎ ว่าดวงจันทร์แจ้งคัคนานต์ ทรงกลดโอฬาร
บปนด้วยมลเมฆี

◎ ดาวหนึ่งจรจวบราศี เข้ากลดจันทรี
กำบังศศีสูญไป

◎ เรานี้พวงสงสัย ท่านอย่าเกรงใจ
จงทักทำนายร้ายดี

◎ โหรเฒ่ารอบรู้คัมภีร์ ทูลทายอสุรี
ว่าชีพจักถึงปราณ

◎ บมิเป็นศรีสวัสดิ์แก่นสาร ดุจจันทราวิการ
วิกลเศร้าสูญไป

◎ จักมีพระประยูรเรืองชัย ขึ้นผ่านโภไคย
เป็นจอมจรรโลงธรณี

◎ เฉกดาวจวบจักรราศี กลบแสงจันทรี
อันเรืองวิโรจน์ดรธาร

◎ ไมยราพตระหนกตกดาล สั่งโหราจารย์
ให้รวมเอาดวงชันษา

◎ พระวงศ์ใหญ่น้อยมวลมา จักเห็นชะตา
ผู้ใดจะคู่ครองเมือง

◎ โหรเฒ่าเทียบตำนานเมือง เห็นชนม์จะเรือง
จำเริญเป็นปิ่นธรณี

◎ แต่องค์ไวยวิกอสุรี จึงทูลคดี
แด่จอมมกุฎกุมภัณฑ์

◎ ไมยราพขุนมารโมหันธ์ ดำรัสให้พัน
ธนาพิราภวนมาร

๏ ทั้งไวยวิกไว้อย่านาน ว่าแม้นเสร็จการ
สะกดได้รามลงมา
๏ จะลวกชีพให้มรณา สร่างเสี้ยนวสุธา
จงสูญชีวิตพร้อมกัน
๏ ฝ่ายข้างนารายณ์รังสรรค์ ถวิลโฉมองค์อรร-
คเรศธสู่ไสยา
๏ ครวญคำนึงรสกรีฑา เสวยแสนโศกา
บหลับจนลุไตรยาม
๏ เจียรจวนสางพระสุริยพระฮาม นรนารายณ์ราม
จึงเคลิ้มสติหลับไป
๏ สังหรณ์ทวยเทพดลใจ แถลงเหตุบรรยาย
ประจักษ์สุบินภูธร
๏ พระผวาตื่นจากบรรจถรณ์ มัวดาราการ
ชอุ่มสหัสเหือดศรี
๏ บุษปไขกลีบเบิกขจี แมลงผึ้งภุมรี
ระหึ่งในห้องหาศน์พนม
๏ คลึงคนธกุสุมรวยลม สบสัตว์ระงม
พนัสตื่นจากตาคลา
๏ ทินกรร้างเร่งรัถา เยี่ยมยอดบรรพตา
กระจ่างจำรัสรังสี
๏ พระเสด็จออกแสนเสนี แถลงลักษณะคดี
สุบินแก่โหราจารย์
๏ พิเภกทูลทายบมินาน แก้ซึ่งข้อภาณ
ฌุมาศวิมลแสงใส

◎ ที่ฆะชังคาสูรอาจใจ โจมจับพาไป
อุดรทวีปโดยพลัน
◎ พระสุริยได้แก่ทรงธรรม์ ราหูเปรียบกัน
กับไมยราพอสุรี
◎ มันจักกอบกลวิธี เพโทบายมี
มหันตเลศมนต์ยา
◎ หวังลักนรนาถไคลคลา ไปไว้มหา
นิเวศนเวียงบาดาล
◎ แต่ปล่งปลอดเภทภัยพาล จะมีทหาร
ไปนำเสด็จกลับมา
◎ ข้อเสด็จยืนยั่นหัตถา หักได้ฉัตรา
ในอักนิษฐ์พรหมินทร์
◎ จะก้องเกียรติเกริ่นฟ้าดิน ทศเศียรอสุรินทร์
จะเสียชีวิตวายปราณ
◎ พระบาทยันหยั่งบาดาล กฤษฎาราญมาร
จะเลื่องตะล่งวสุธา
◎ เหตุนี้เสาร์จรจักมา เล็งยังลัคนา
จวบบาปเคราะห์โคจร
◎ ขณะได้เรืองแสงทินกร พระเคราะห์รุมรอน
จะสิ้นจะสุดหุดหาย
◎ พระพึ่งพิเภกทูลทาย ให้จัดนิกาย
สุครีพเป็นผู้ดูการ
◎ ลูกลมอาสานฤบาล ยังเวทบาดาล
มหันตกายดำกล

◎ เศียรจดพรหมชั้นเบื้องบน　　ชำแรกแทรกตน
ลงเหยียบศิลาปัถพิน
ฯ ตระ ฯ

◎ อมเอาพลับพลามณิน　　อ้าโอษฐ์กระบิล
ไว้เป็นช่องทางไปมา

◎ ขดหางวนวงโยธา　　บริรักษ์รักษา
คือเพชรไพพิมาน

◎ ขุนอัษฎาทศทวยหาญ　　แบ่งกองปันการ
ออกลาดตระเวนด้อมมอง

◎ นั่งยามตามไฟรายกอง　　แถวทางหว่างช่อง
ระมัดทุกหมวดตรวจตรา

◎ สุครีพกำกับทวารา　　พระศรีอนุชา
พิเภกอยู่ทูลมูลิกร

◎ สมัยนั้นไมยราพฤทธิรอน　　เปรมใจขจร
ด้วยล่วงเข้าราตรีกาล

◎ สวมสรรพาภรณ์พิสดาร　　จับกล้องประธาน
กับสวดสะกดทัพชัย

◎ ออกจากบาดาลโดยไว　　โลกธาตุหวาดไหว
ชำแรกขึ้นจากพสุธา
ฯ ตะบองกัน ฯ

◎ ดั้นดั้นเดินโดยหิมวา　　เร็วรีบหมายมา
ก็เห็นคีรีปราการ
ฯ พันพิภพ ฯ

◎ ขุนยักษ์นิ่งนึกแหนงนาน　　เห็นสุดแรงหาญ
บอาจอุบายเบือนใจ

◎ จึงเหินหาวจู่ว่องไว　　สุดสายเมฆไป
บรรลุถึงชั้นพรหมา
ฯ เชิด ฯ

◎ ไม่สิ้นแว่นวงภูผา ลงยังกาลา
ขนิรุทรสุดปราการ ฯ เชิด ฯ

◎ รีบขึ้นมาต้นไพรสาณฑ์ แฝงพั่งบริพาร
กระบิลจะเจรจากัน

◎ ฝ่ายพวกพานรพลขันธ์ นายไพร่แจจัน
เวียนตระเวนเกริ่นกราย

◎ เคาะฆ้องร้องเรียกทักทาย กำชับกับหมาย
ทุกหมวดอย่าเห็นหลับนอน

◎ ไมยราพครั้นยินอนุสรณ์ กริ่งใจอาวรณ์
จึงแปลงเป็นพานรพล

◎ เข้าพลอยตระเวนเดินวน แล้วถามยุบล
ว่าการนี้ใดชาวเรา

◎ จึงทั่วถือตาทนเหงา เหตุผลหนักเบา
ฉันใดไม่รู้กิจการ

◎ พานรต่างด่าขุนมาร ว่ามึงเซอะซาน
ไปซุ่มอยู่แห่งหนใด

◎ กิจนี้พิภพทูลไท คาดพระเคราะห์ใน
แลเสาร์มาเล็งลัคนา

◎ ภัยรุมรึงร้ายสหัสา ขณะได้ดารา
ประกายพรึกเพ็ญพรรณ

◎ จะสุดเขตเคราะห์สิ้นกัน พวกเราจะพลัน
ได้เอนสกนธ์นิทรา

◎ ไมยราพพั่งอรรถปรีดา ลอดหลีกออกมา
ให้พ้นกระบิลบริพาร

๏ เสียเพศพานรคงมาร หันหาดเหินทะยาน
ไปโดยวิถีอัมพร ฯ เชิด ฯ
๏ ยั้งยอดโสพลสิงขร เทิงเทียมทินกร
อันยาตรจะยืนหยิบมา
๏ ไกวแกว่งกล้องเพชรเจษฎา ฉายช่วยเมฆา
เป็นดวงประกายพรึกพรรณ ฯ เชิด ฯ
๏ พลพานรไม่สำคัญ เห็นมายาอัน
ประจักษ์ว่าดาวดีใจ
๏ ร้องบอกเพื่อนให้ดูไป ว่านักขัตอะไร
ปรากฏจะรุ่งราตรี
๏ เปลื้องปละกังขาราคี ชวนกันยินดี
ก็เอนสกนธ์นิทรา
๏ ทุกหมวดไพร่นายดาษดา ใต้พุ่มพฤกษา
แลเชิงคีรีรายไป
๏ บ้างละเมอครางกรนจามไอ เพ้อพึมหายใจ
ผีดผอบไม่เป็นสมประดี
๏ ขณะนั้นไมยราพยักษี ลงจากคีรี
มาดลที่ชุมบริพาร ฯ เชิด ฯ
๏ หยุดยืนเหนือลมชุนมาร อ่านเวทพิศาล
พิเศษประกับเป่ายา
๏ เรี่ยโรยโดยคาบสามครา ทั่วหมู่โยธา
ก็หลับบรู้สึกตน ฯ ตระ ฯ
๏ อสุรย่องมากลางพล ลากลิงลองมนต์
บดีนกเปรมปรีดา

๏ เหลือบชำเลืองเห็นขุนพา ยุบุตรดาลอา
นุภาพดูอัศจรรย์
๏ รำพึงในใจกุมภัณฑ์ ว่าลิงนี้มัน
สมรรถฤทธิเรืองชัย
๏ จึงร่ายเวทสาดยาไป บันดาลหลับไหล
ทั้งสุครีศรีหนุมาน
ฯ ตระ ฯ
๏ ย่องเข้าโดยมุขทวาร มุ่งมาถึงสถาน
สุวรรณราชพลับพลา
ฯ เชิด ฯ
๏ จึงเห็นพิเภกอสุรา กับพระอนุชา
อยู่บริรักษ์บรรทม
๏ ด้อมเข้าว่านยาโรยลม วิทยาคมพรหม
ชะงัดระงับนิทรา
ฯ ตระ ฯ
๏ ขุนมารขึ้นสู่พลับพลา ไปดลมหา
บรรจฐรณ์ราชด้วยพลัน
๏ เข้าแท่นแทบท้าวยืนยัน เพ่งเพียงสำคัญ
คำนึงในใจอสุรี
๏ เพื่อกิจหฤทัยชนนี ไผ่ผ่อฤทธี
มนุษย์อันน้อยปานใด
๏ คิดแล้วช้อนองค์ภูวไนย อุ้มพาออกไป
โดยโอษฐ์กำแหงหนุมาน
๏ รีบชำแรกลงบาดาล ไปดลดงตาล
ที่ท้ายนครกุมภัณฑ์
๏ ไว้นรในกรงเหล็กพลัน เกณฑ์หมู่พลขันธ์
เก้าโกฏิอสูรรักษา

๏ จึงโองการสั่งเสนา ให้ตั้งโลหา
กันทะระดมอัคคี
๏ เร่งใช้พิรานารี ไปตักชลธี
มาใส่จงทันเวลา
๏ ขณะได้เรืองแสงสุริยา จะลวกรามา
แลไวยวิกพร้อมกัน
๏ สั่งเสร็จสมเด็จกุมภัณฑ์ ไปดลสุวรรณ
บรรจฐูรณ์สถิตนิทรา ฯ กล่อม ฯ
๏ ฝ่ายวายุบุตรศักดา สร่างฤทธิ์มนต์ยา
ดำรงสติตื่นตน
๏ จึงเรียกสุครีพบัดดล แถลงกิจวิจล
ประจักษ์บังเกิดกินใจ
๏ ว่าพระน้าจงรีบไป ดูภูวนัถไตร
ยังที่พลับพลาท้องธาร
๏ สุครีพแว่วเสียงหนุมาน ตื่นตนลนลาน
มาสู่พลับพลารูจี
๏ จึงเห็นพิเภกอสุรี กับองค์พระศรี
อนุชเพ่งนิทรา
๏ ขุนกระบิลเปลี่ยนใจรีบมา ดลอาสน์อาภา
บยลสมเด็จกษัตริย์
๏ พานรเศร้าโศกแสนทวี ทุ่มทรวงโศกี
รำพันพระคุณภูธร ฯ โอด ฯ
๏ ครั้นต่อคลายเทวษอาวรณ์ ลูกไททินกร
ก็ปลุกพระศรีอนุชา
๏ กับพระยาพิเภกอสุรา ร้องบอกกิจจา
แก่บุตรพระพายด้วยพลัน

๏ ผ่ายน้องนารายณ์รังสรรค์ โกรธคือเพลิงกัลป์
อุโฆษพิกาศบัญชา
๏ ว่าเหวยทวยเทพสุรา ไยอวยวิทยา
แก่มารฉกรรจ์จัญไร
๏ จึงทรงพรหมาสตร์ศรชัย น้าวหน่วงว่องไว
จะแผลงด้วยแรงอินทรีย์
๏ สุครีพพิเภกอสุรี ทัดทูลบทศรี
ด้วยคำอันเสี่ยมสาธร
๏ เพื่อกิจบควรจะรอน ให้สามัญมร
รณาศด้วยไกรจักรปราณ
๏ ธค่อยตัดนี้วร้ายราญ โดยธรรมวิจารณ์
อันยุติเบื้องบูรพา
๏ น้องท้าวฟังสองเสนา ซบโหมนัสสา
พิลาปลาญหฤทัย
๏ เสียบโศกสาหัสกลัดใจ ลำบากยากไกล
บูเรศพเนจรพล ฯ โอด ฯ
๏ ลูกลมยินการวิจล แสนโศกทบทน
เทวษร้อนรึงใจ
๏ รีบมาดลพลับพลาชัย กลิ้งเกลือกกายใน
สถานประชุมโยธา
๏ สองมือทาบทุ่มอกอา ดูรดุจชีวา
จะอวดวินาศขาดปราณ ฯ โอด ฯ
๏ ผ่ายสิบแปดมงกุฎบริพาร สิบหมู่ทวยหาญ
ทั้งสองบุรีโจษจน

◎ แหนทุกข์ระทดทอดตน เศร้าหมองนองชล
ละเนตรทั้งทัพชัย

◎ พิเภกทรงโศกาลัย ทูลน้องภูวไนย
ว่าการจะนานเสียที

◎ ขอให้นัดดาพาลี ตามไปราวี
อันเชิญพระบาทเสด็จมา

◎ พระพึ่งน้องเจ้าลงกา เอื้อนอรรถบัญชา
สั่งขุนกระบิลลูกลม

◎ หนุมานนบนิ้วประนม ถามทางทุรคม
พิเภกก็บอกมรคา

◎ พานรผูกใจโกรธา สำแดงเดชา
นุภาพแผ่นดินไหว

◎ แกว่งตรีเพชรพรายคือไฟ เร็วรีบตามไป
บรรลุยังสระบุษบัน ฯ เชิด ฯ

◎ กองเบญจกุสุมโสภัน ดอกใบแกมกัน
สโรชเบิกบานขจี

◎ บ้างโรยรสเรณูมี แมลงผึ้งภุมรี
มาเวียนอาซาบอาบละออง

◎ ลูกลมหักก้านบัวทอง แหรกกายาผยอง
ยังไส้ปทุมลอดไป ฯ เชิด ฯ

◎ จึงเห็นกำแพงด่านไศล ขวางมรคาลัย
สกัดวิถีทางจร

◎ ขุนกระบิลสำแดงฤทธิรอน ทงานสิงขร
ขึ้นหักซึ่งซุ้มศิลา ฯ เชิด ฯ

◎ ฝ่ายพลโกฏิมารรักษา เห็นการโกลา
ก็โกรธพิโรธรุกราน
◎ โทรมพุ่งสรรพสาตรสังหาร เร่งโยธามาร
ประนังเข้ารุมรอนรัน ฯ เชิด ฯ
◎ ลูกลมเผ่นโผนเห็จหัน เข้ากลางกุมภัณฑ์
แต่ตัวผู้เดียวดูหาญ
◎ สองมือฉวยรวบพลมาร พัดฟาดผาดผลาญ
อสูรเสร็จเตร็ดมา ฯ เชิด โอด ฯ
◎ สบสารใหญ่สูงเสมอผา เริงร่าสองงา
กายากำยำยืนทาง
◎ ยงยังมันอ้อมคาบคาง บังหูโก่งหาง
ทะลวงอกไล่ลุมแทง ฯ เชิด ฯ
◎ จึงศรีหนุมานกำแหง ออกรณลำแดง
ประทาพง้างคอสาร
◎ หักพับพ่ายสมรล้มลาน กลิ้งเกลือกเสือกปราณ
พินาศคือคิรี
◎ เร็วรีบไปโดยวิถี ดลขุนเขามี
ประเทศกั้นมรรคา
◎ กระทบกันก้องโกลา เปล่งเปลวหุดา
โพลงพลุ่งขึ้นเต็มอัมพร
◎ ขุนกระบิลผาดแผลงฤทธิรอน โถมถีบสิงขร
ก็แตกเป็นจุณธุลี
◎ เพิกพังทบท่าวธรณี ล่องหล่งวิถี
จึงเหาะมาโดยคัคนานต์

◎ สบฝูงยุงเติบตัวหาญ　　เท่าแม่ไก่ปาน
แลบินวะว่อนวงวน
◎ เข้าตอมเกาะกินทั่วตน　　ลูกลมพองขน
ไล่ตบขยี้บมินาน　　ฯ เชิด ฯ
◎ ยุงตายตกกลาดทิศฐาน　　คำแหงหนุมาน
ก็รีบมาลุสระสรง
◎ อันอาเกียรณ์เบญจบุษบง　　นิ่งนึกฉงนงง
หนทางจะจรสืบไป
◎ ฝ่ายมัจฉานุชาญชัย　　เฝ้าด่านชั้นใน
สถิตยังสระสาธร
◎ สอดสวมวิภูษณาภรณ์　　เห็จขึ้นเขาจร
ตระเวนอรัญวิถยา
◎ ผาดเห็นหนุมานแว่วมา　　ขุนกระบิลมัจฉา
จึงร้องว่าเหวยลิงพาล
◎ ไยไม่รู้จักการ　　วาระถึงปราณ
ด้วยหลงมาเข้าด่านดล
◎ ลูกลมพั้งพลางคิดฉงน　　ลิงเล็กนี้กล
ใดหางจึงเป็นมัจฉา
◎ คิดแล้วร้องตอบวาจา　　ว่าเหวยพาลา
กระบิลอกล่าวเกินตัว
◎ หาญอ้างเดชกูน่ากลัว　　ใผ่รณบัดหัว
จะเด็ดออกกลิ้งกลางดอน
◎ มัจฉาณุต้นตบกร　　ว่าแม้ลิงจร
ยังหาญบรู้สึกตน

๏ ว่าพลางเกรียงโกรธานนต์ ผลุนเข้าประจญ
กำลังบคิดกายา ฯ เชิด ฯ
๏ หนุมานจับได้มัจฉา ฟาดกับพสุธา
ก็เกลื่อนกระเด็นกายกร
๏ มัจฉาณุไม่ม้วยมรณ์ กลับเข้าราญรอน
ประยุทธคำแหงลูกลม
๏ โถมถีบหนุมานตกจม สาครเริงชม
ไชเยศสำราญไยไพ
๏ ลูกลมผุดขึ้นทันใด ดาลเดือดดังไฟ
ทะยานเข้ารวบมัจฉา
๏ ขว้างไปถูกเขามหิมา เหลี่ยมลานเพิงผา
ก็แตกกระจายเป็นจุณ
๏ มัจฉาณุแผล็วโผนผลุน ขเม้นมุหมุน
เข้าต่อคำแหงหนุมาน
๏ สองหาญต่อหาญประหาร ฟ้าดินเกิดการ
วิจล้ออัศจรรย์ ฯ เชิดฯ
๏ ลูกลมตริพลางถามพลัน เอ็งเป็นพงศ์พันธุ์
ประยูรด้าวแดนใด
๏ แต่กูเคยแผ้วรณชัย ยังไป่เห็นใคร
จะเทียมจะทัดเอ็งเลย
๏ มัจฉาณุตอบสารเฉลย ว่าวานรเหวย
ประสงค์จะรู้เพื่อใด
๏ พ่อกูหนุมานเรืองชัย คู่เคี่ยวศึกไว
ยกูลราชหริรา

◎ แม่ชื่อสุพรรณมัสยา　　กูชื่อมัจฉา-
ณุราชเรืองฤทธิรงค์
◎ พระยามารประสาทแว่นวง　　เลี้ยงดูเป็นองค์
โอรสอยู่เฝ้าด่านใน
◎ เอ็งเร่งกลับหลังคืนไป　　อย่าดื้อถือใจ
จะหักด้วยฤทธิ์แรงตน
◎ ลูกลมครั้นยินยุบล　　สมประดีดาลดล
ตะลึงรำพึงอาลัย
◎ ว่าโอ้อนาถน้ำใจ　　ดังฤๅลูกใน
อุระมาสู้บิดา
◎ เร้านหนุมานฤทธา　　มาตามนรา
ธิราชยังบาดาล
◎ รอยบุญนำพ่อมาพาน　　พบยอดสงสาร
สิเนหของบิดร
◎ มัจฉาณุเต้นตบกร　　ว่าลิงสัญจร
ช่างเรียบแต่เท็จพาที
◎ พ่อกูผู้ฤทธิ์ราวี　　สิ่งสำคัญมี
ที่หาวเป็นดาวดวงเดือน
◎ สามัญพานรห่อนเหมือน　　เอ็งอย่าลวงเลือน
ประสมประสานมารยา
◎ ลูกลมปริ่มเปรมปรีดา　　สำแดงเดชา
ในห้องพิกาศหาศหาว
◎ หลั่งเลื่อนสุริยจันทร์เรียบราว　　เมฆเกลื่อนดวงดาว
กระจ่างจำรัสธรณี

◎ มัจฉาณุเห็นฤทธี แน่ใจว่าบิ-
ตุเรศเศร้าเสียใจ
◎ เข้าแทบบาทนบอภัย ว่าลูกยังไม่
ประจักษ์ว่าบิตุรงค์
◎ จึงหาญเหิมเข้ายุทธยง ขอท่านไปล่ปลง
มหันตเวราราญ
◎ วอนพลางกอดบาทหนุมาน แสนโศกด้วยการ
บพบมาพบพานกัน ฯ โอด ฯ
◎ หนุมานปลอบพลางรับขวัญ ลูบหน้าหลังพลัน
สุชลเนืองนองตา
◎ อุ้มเอาบุตรแอบอุรา จุมพิตพักตรา
ว่าเราทั้งสองพบกัน
◎ รอยเบื้องบุญนำมาพลัน สบแก้วตาอัน
ชำนาญในรณราวี
◎ ขณะนี้เล่าจงปราณี ช่วยแนะวิถี
ให้พ่อไปดลแดนมาร
◎ มัจฉาณุนบสนองสาร ว่าจอมบาดาล
ได้มีพระคุณเลี้ยงมา
◎ ทัดเท่าเทียมคุณบิดา จะบอกมรคา
ดั่งฤๅจะควรแก่ตัว
◎ ถึงท่านเป็นพ่อก่อหัว ไม่อาจบอกกลัว
ดำเนียรและบาปเบียนตน
◎ เดิมพ่อแทรกมาได้ดล จงคิดผ่อนปรน
แต่ควรด้วยปรีชาชาญ

๏ ลูกลมฉลาดอาจหาญ　　รำพึงพึ่งการ
ก็แจ้งประจักษ์ใจจง
๏ โผนเข้าหักก้านบุษบง　　แทรกกายาลง
ยังไส้ปทุมลอดไป　　ฯ เชิด ฯ
๏ จึงเห็นปราการเวียงชัย　　พลมารเนืองใน
สถานนั้นคณนา
๏ นับด้วยโกฏิแสนสังขยา　　เกริ่นกรายตรวจตรา
จังหวัดนิเวศน์บริบาล
๏ ลูกลมร่ายเวทบันดาล　　บให้หมู่มาร
ทั้งปวงประจักษ์เห็นกาย
๏ ขึ้นสู่แมกไม้ใกล้ชาย　　สาครมั่นหมาย
จะฟังระหัสเหตุการณ์　　ฯ เชิด เจรจา ฯ
๏ ขณะนั้นพิราพวนมาร　　อุ้มหม้อตักธาร
มาถึงที่ฝั่งชลธี
๏ ทรุดนั่งลงร่ำโศกี　　ว่าจวนสุริย์ศรี
จะรุ่งอรุณเวลา
๏ โอ้ชีพไวยวิกลูกยา　　จะจำมรณา
กับนาถนารายณ์ทรงธรรม์
๏ เพราะอ้ายไมยราพโมหัน　　อิสารมณ์มัน
เป็นพาลจิตมิจฉา
๏ บเอื้อเฟื้อญาติคณา　　รับกู้ลงกา
ไปจับพระรามมาดล
๏ ธบได้พ้องผิดกับตน　　ก่อโกลาหล
ด้วยกิจอันใช่การงาน

◎ ขอจงทวยเทพบริพาร ช่วยแก้กันดาร
พินาศให้ปลอดไป

◎ ร่ำพลางนางโศกาลัย ซบเสือกกายใน
ประเทศฝั่งวารี ฯ โอด ฯ

◎ หนุมานครั้นยินวาที สำแดงอินทรีย์
ปรากฏเฉพาะนางมาร

◎ แถลงกิจโดยนฤบาล ว่าอย่าเกรงการ
พินาศอันถึงลูกชาย

◎ จงเร่งตริตรองปองหมาย พาเราผาดผาย
ไปดลนิเวศน์ภายใน ฯ เจรจา ฯ

◎ อสูรถอนใจจนใจ จะคิดกลใด
ก็ขัดทำนองทุกอัน

◎ ด้วยทวารนิเวศน์กุมภัณฑ์ เข้าออกขึ้นชัณ-
สูตรเป็นตราชูยนต์

◎ พิจารณาผู้คนแปลกปน ไป่คิดเห็นกล
อันใดจะเสร็จจินดา

◎ ลูกลมตอบคำอสุรา จะข้ามสิมา
ไปดลนิเวศน์กุมภัณฑ์

◎ พิราภวนตอบคำพลัน ว่าจักรกรดอัน
วิเชียรพรหมบันดาล

◎ ผันผัดอยู่เหนือปราการ บริรักษ์ราชฐาน
บคลาดทิวาราตรี

◎ ขณะได้ล้างจักรยับยี จะเกิดโกลี
อสูรรุมราญรอน

๏ หนุมานเฉลยสารสุนทร จะกลายกายกร
บันดาลไปเป็นแมลงวัน

๏ นางมารตอบพานรพลัน ว่าการจวนกัน
ดำริจะเกินการไป

๏ ท่านจงแปลงตัวเป็นใย ห้อยชายสไบ
เห็นการจะเสร็จสงกา

๏ ลูกลมบันเทิงปรีดา บันดาลกายา
เป็นใยปทุมทันที ฯ ตระ ฯ

๏ อสูรครั้นยลยินดี ไปตักวารี
แล้วรีบมาดลเวียงชัย ฯ เพลง ฯ

๏ ขึ้นสู่คันชั่งทันใด เงี่ยหนักเอียงไป
กว่าเดิมประมาณผงคลี

๏ ตราชูหักลงทันที เกิดการโกลี
อสูรเนื่องนับพัน

๏ เข้าล้อมพิรากวนพลัน เถียงถามอึงกัน
ในที่ทวารโจษจน ฯ เจรจา ฯ

๏ นางมารตอบหมู่มารพล ว่าตราชูยนต์
นี้นานมาหลายโกฏิปี

๏ จึงหักซบโซมธรณี บควรยักษี
จะรุมกินแหนงเราไย

๏ เถียงพลางรีบเดินไป ดลพระลานชัย
ก็บอกกำแหงหนุมาน

๏ ว่าไมยราพนิทร์เนาสถาน เฉียงนี้ดงดาล
ที่ไว้นารายณ์ในกรง

◎ นั่นที่สนามลองจัตุรงค์ ไว้ตรุจำคง
ไวยวิกกุมภัณฑ์
◎ ผิวท่านขัดสนการอัน จะทำจงพลัน
ถามเราจะแจ้งกิจจา
◎ ลมรับคำอสุรา แล้วรีบตรงมา
ยังท้ายนครดงตาล ฯ เชิด ฯ
◎ สะกดท้าวแสนยามาร เข้าไปดลสถาน
นเรศอันนิทรา ฯ ตระ ฯ
◎ พานรก้มกราบวันทา จบบทนรา
ธิราชร่ำโศกี ฯ โอด ฯ
◎ แล้วช้อนองค์กษัตรีย์ ทูลเศียรกระบี่
ระเห็จขึ้นสู่อัมพร ฯ เชิด ฯ
◎ ไปดลสุรกานต์สิงขร คำแหงพานร
มาสู่ที่ถ้ำเพชรพราย ฯ ปฐม ฯ
◎ ประกาศทวยเทวนิกาย วานรนารายณ์
มาแผ้วประยูรอาธรรม์
◎ โดยสัจแห่งข้ำพันธ์ ขอแท่นทองพรรณ
จงผุดขึ้นรับกษัตรีย์
◎ ครั้นสิ้นสัตยาวาจี แท่นทิพมณี
ก็ผุดตระบัดบคลา ฯ เจรจา ฯ
◎ กระบิลบันเทิงปรีดา วางนรไสยา
ทิพบรรจฐรณ์ทองทาน
◎ ฝากฝูงสุเรนทร์บริบาล นบบาทบทมาลย์
บดินทร์อยู่สวัสดี

๏ แล้วพานรเรืองราวี มาดลมนทีร์
ขึ้นยืนบนรัตน์บัญชร

๏ แผดร้องปลุกมารกำทร ว่ามึงมัวนอน
บรู้พระกาพตามมา

๏ ขุนมารผวาตื่นนิทรา ตะลึงจินดา
คะนึงในคำมารดร

๏ กับโหรทายฆาตเคราะห์จร แน่ชีพจะมร
ระณาศเศร้าเสียใจ

๏ ตะลึงสมประดีอาลัย ยิ่งคิดคิดไป
ก็ท้อระทดแรงราน

๏ แล้วหุนมานะใจมาร ว่าจะเกรงการ
พินาศนั้นเพื่อใด

๏ กูชาติอาชาไนย ถึงจะบรรลัย
ก็ตามแต่เวรเวรา

๏ คว้าได้พระขรรค์เจษฎา หมายหมุนผลุนมา
ประยุทธคำแหงหนุมาน

๏ ลูกลมต่อรณรุกราน แกว่งตรีประหาร
อสูรเลือดลุมตน ฯ เชิด ฯ

๏ ไมยราพจับจักรารณ ขว้างด้วยฤทธิพล
บันดาลเป็นเพลิงพลุ่งพราย ฯ เชิด ฯ

๏ ลูกลมแกว่งขรรค์ท้าทาย ฟาดจักรหักหาย
อัคนิโหดจำราญ ฯ เชิด ฯ

๏ ไมยราพสาดศรสังหาร เต็มทั้งคัคนานต์
สำเนียงบันลือคือฝน ฯ เชิด ฯ

◎ หนุมานว่องไวยิ่งยนต์ ไล่รวบศรพล
ขยี้บทันพริบตา

◎ เต้นตบมือหยันยักษา ว่าชีพอสุรา
จะเหี้ยนจะหุดสุดหาย

◎ ยักษ์จับกระบองเพชรพราย ขว้างด้วยรายกาย
สนั่นบันฦาโลกา

◎ หนุมานเผ่นผยองเวหา ฉวยได้คทา
ทะยานเข้าตีขุนมาร ฯ เชิด ฯ

◎ อสูรหลีกล้มก้มกราน สรรพสาตรจะราญ
กระบิ่ลิ์กสิ้นสุดไป

◎ ระอาออกมืออ่อนไร ทอดถอนหฤทัย
ตะลึงรำพึงพิศวง

◎ หวังก่อประกลมายายง ลวงลิงให้หลง
ในธรรมรณอุบาย

◎ กูไม่มีจิตกับกาย วานรจะตาย
แต่โดยฝีมือกูดี

◎ ตริแล้วอสูรวาที ว่าเหวยกระบี่
ผู้เชี่ยงชำนิรอนรณ

◎ แต่เราสองต่อฤทธิพล ต่างเดชละกล
ก้ากึ่งบเก่งกว่ากัน

◎ ควรจะสงครามตามธรรม์ เอาตาลสามพัน
มาบิดเข้าผลัดกันตี

◎ หนุมานครั้นยินยินดี หมายใจอสุรี
จะม้วยบพักยากใจ

◎ จึงตอบขุนมารทันใด ว่าเรากริ่งไป
แต่ท่านจะเท็จพาที
◎ ไมยราพตอบคำกระบี่ สามัญอสุรี
ก็นับกูเป็นจอมมาร
◎ แม้นกูกอปเท็จบรรหาร เทพอย่าบริบาล
ให้ชีพอยู่ครองวัน
◎ แต่เอ็งมาต่างแดนกัน เปรียบสัญญาอัน
จะตีกูตีก่อนมึง
◎ ลูกลมสมดุจรำพึง ชวนกันบหึง
มาดลประเทศดงตาล
◎ พานรลงนอนบนาน ร้องเรียกขุนมาร
มาตีกูดูฝีมือ
◎ อสูรถอนตาลบันฦๅ ควบบิดเข้าคือ
จะฟาดพระเมรุล้มลาน
◎ กุมสองมือเคียงประหาร สามทีหนุมาน
ก็จมลงในธรณี ฯ เชิด ฯ
◎ กระบิลไม่ม้วยชีวี ลุกจากปัถพี
เข้าชิงกระบองกุมภัณฑ์
◎ ว่ากลัวตายไหว้กูพลัน จะไว้ชีวัน
หาไม่บรอดวอดวาย
◎ อสูรโกรธเพียงเพลิงพราย ว่ากูกลัวตาย
แลฤๅจึงกล่าวไยไพ
◎ แล้วนอนยังดินบัดใจ ร้องว่าไวไว
มาตีกูตามสัญญา

๏ พานรเงือดเงือคทา ประหารอสุรา
สนั่นบันฦๅธรณี
๏ เศียรบาทขาดวิ่นอินทรีย์ บัดติดคืนดี
ดังเดิมบได้วายปราณ
๏ ลูกลมฉีกอกขุนมาร ขว้างโดยคัคนานต์
ก็ปลิวไปบนเสมา
๏ ถูกจักรกรดซึ่งรักษา ปราการพารา
ระทมทำลายลงพลัน
๏ อสูรไม่ม้วยชีวัน ผลุนเข้าประจัญ
กระบิลด้วยแรงราวี ฯ เชิด ฯ
๏ พานรถีบถูกยักษี หันซวนเสียที
ก็ล้มยังพื้นวสุธา
๏ กระบิลเหยียบอกอสุรา รำพึงสงกา
ก็หลากประหลาดแก่ใจ
๏ จึงถามพิรากวนไป ไมยราพฉันใด
จึงฆ่าไม่สิ้นสุดปราณ
๏ นางยักษ์แถลงเลศบนาน ว่าเจ้าบาดาล
ชีวิตไม่อยู่กับกาย
๏ ผิดสามัญมารทั้งหลาย ขอท่านทำลาย
ตรีกูฏคีรีจงพลัน
๏ จับแมลงภู่ชีพกุมภัณฑ์ ขยี้จึงมัน
ละเอียดอสุรจักปราณ ฯ เจรจา ฯ

◎ ขุนพานรได้แจ้งการ ยึดกายบันดาล
พ้นพฤกษเพียงพรหมา
◎ ง้างเงื้อมตรีกูฏผา จับได้ภุมรา
มาชูตรงพักตร์อสุรี ฯ เชิด ฯ
◎ แล้วกล่าวเยาะหยันยักษี พลางยี่ยีชีวี
อสูรสิ้นสุดปราณ ฯ เชิด ฯ
◎ ขรรค์ฟาดฟอนเกล้าบนาน เหวี่ยงซากศพมาร
ไปทุ่มลงยังชลธี
◎ เอิกเกริกเทพทุกราศี ครุฑานาคี
สำเริงสำราญบานใจ ฯ สาธุการ ฯ
◎ พานรมาดลเวียงชัย จึงเสกองค์ไวย
วิกเป็นจอมบาดาล
◎ พร้อมราชสิริยศถ้วนการ มัจฉาณุกุมาร
เป็นอุปราชเอกองค์ ฯ เจรจา ฯ
◎ แล้วรีบเร็วมาโดยจง เข้าแทบบาทบงสุ์
นเรศร์อันนิทรา
◎ นบอัญเชิญเหนืออังสา คืบเศียรอสุรา
เร็วรีบระเห็จเหาะทะยาน ฯ เชิด ฯ
◎ ถับถึงพลับพลาทองธาร วานรเนาสถาน
วิเชียรบรรทมพลัน
◎ พอเรืองทิพาพุ่งพรรณ ลูกลมอภิวันท์
พระนุชด้วยภักดี

◎ ฝ่ายหมู่มุขมาตย์มนตรี ทั่วไพร่นายมี
มโนบันเทิงปรีดา

◎ ขณะนั้นนรหึ้ฟื้นนิทรา สนานคันธธารา
อลังวิภูษพรายผจง

◎ กรกุมขรรค์เพชรฤทธิรงค์ บทบาทยรรยง
มาออกยังมุขพลับพลา

◎ ตรัสแก่องค์อัครนุชา ว่าพ้นเวลา
พระเคราะห์จะล้ิ้นสุดปราณ

◎ พระลักษณ์แทบทูลรำพัน โดยดังเหตุอัน
อุบัติในราตรีกาล

◎ นรนาถนิ่งนึกแหนงนาน แล้วเบี่ยงบรรหาร
ประภาษแก่มิ่งมนตรี

◎ ว่าเราไม่สู้สมประดี พระนุชพาที
ฉะนั้นยังเป็นฉันใด

◎ ท้าวพระยาพานรแน่นใน หน้าฉานทูลไข
ดังคำพระลักษณ์ภูมินทร์

◎ พระถามหนุมานกระบิล ไมยราพอสุรินทร์
มันเป็นดังฤๅพานร

◎ ตัวท่านสิได้ราญรอน มีสำคัญกร
ฉันใดซึ่งได้ผลาญมาร

◎ ลูกลมนบนอบทูลสาร โดยได้ทำการ
ด้วยยากลำบากทุกอัน

◎ แล้วถวายศีรษะกุมภัณฑ์ เป็นสิ่งสำคัญ
ที่รณรงค์ราวี

◎ ภูวเพ่งพิศเศียรอสุรี แล้วมีวาที
สรรเสริญคำแหงหนุมาน

◎ ว่าเจ้าผู้อัครทหาร สู้สิ้นเสียปราณ
ด้วยใจอันเพียบภักดี

◎ ความชอบเชิดฟ้าธาตรี บหวังใดมี
จะปูนบำนาญพานร

◎ ขณะใดเสร็จการราญรอน จะแบ่งนคร
อโยธย์น้อมบำนาญ.

คำพากย์รามเกียรติ์

ภาค ๙

ตอนศึกกุมภกรรฐ์

๏ ปางนั้นเสนาบาดาล ชื่อตรีพัทธมาร
แลเมฆนาศอสุรา
๏ เล็ดลอดลี้กายขึ้นมา ทูลเจ้าลงกา
ว่าไมยราพม้วยมรณ์
๏ ข้าน้อยหนีจากนคร มาทูลมุลิกร
บดินทรเจ้าจอมปราณ
๏ ราพนาสูรครั้นยินการ ตระหนกตกดาล
สติตะลึงอาลัย
๏ หุนคิดแค้นคับหฤทัย เฉกฝอยทอดไฟ
โพลงพลุ่งสกลหมองมัว
๏ สิบปากเซ็งสั่งระรัว เสนาหาตัว
กนิษฐ์เร็วรีบมา
๏ จึงเปาวนาสูรเสนา รับสุรบัญชา
ระเห็จไปดลวังจันทร์ ฯ เชิด ฯ
๏ เข้าสู่พระโรงด้วยพลัน ยอบกายเคียมคัล
อัญเชิญดำเนินท่านไท
๏ กุมภกรรฐ์รีบเร็วครรไล มาดลเวียงชัย
เข้าเฝ้าสมเด็จเชษฐา

◎ ราพนาสูรยลอนุชา จึงกวักเรียกมา
สถิตบนแท่นทองผจง
◎ แล้วเล่าอนุสรณ์รณรงค์ ว่าพี่หวังปลง
ธุระเจ้าผู้คู่ใจ
◎ จะยกพยุหออกชิงชัย ส่ายรณกระษัย
ด้วยโมกขศักดิ์พรหมมาน
◎ กุมภกรรฐ์ครั้นยินบรรหาร ตริโดยแก่นกาล
กระลีพิบัติบีฑา
◎ จึงน้อมเศียรทูลเชษฐา โดยพรหมสัจจา
อันชอบระบอบทางธรรม์
◎ ขอคืนสีดาโดยพลัน เห็นการรบรัน
ระเบียบระงับดับภัย
◎ ทศเศียรคั่งแค้นเคืองใจ ว่าเจ้ากระไร
บเจ็บบร้อนด้วยกัน
◎ ล้วนพี่พูดผิดทุกอัน ลักษณ์รามหยามหยัน
เท่าไรก็เห็นเป็นดี
◎ พวกเราเผ่าพงศ์อสุรี ไตรภพย่อมมี
บรรณามาน้อมบทมาลย์
◎ บเคยใครห่อนหักหาญ ควรเจ้าออกราญ
อรินทรไว้เดชา
◎ กุมภกรรฐ์สนองท้าวเชษฐา เทียบธรรม์พรรณนา
จะดับสงครามความเมือง
◎ ไยท้าวคุมเคียดแค้นเคือง ควรโดยธรรมเนือง
ไม่ยุติราชราญรอน

◎ ตัวน้องครองสัจสาธร ซึ่งจะต่อกร
อรินทรเป็นจนใจ

◎ ทศกรรฐ์ครั้นฟังฟุนไฟ แผดร้องก้องใน
พระโรงบันฦๅโกลา

◎ ผิวมึงเป็นจอมลงกา แม้นมีศึกมา
ฤๅมึงจะไปง้องอน

◎ บมีอายทวยเทพนิกร เยี่ยงกาเห็นศร
แลบินระเพิ่นหนีไกล

◎ กูนับตั้งวันนี้ไป ขาดพี่น้องใน
ประยูรญาติพงศ์พันธุ์

◎ มึงเร็วตามไปคิดกัน กับน้องชายอัน
ไปอยู่เป็นพวกไพรี

◎ แต่กูเดียวจักราวี เป็นตายก็ดี
แต่ตามวิสัยแห่งตน

◎ น้องท้าวเห็นความวิจล นบบาทยุคล
พระเชษฐแล้วทูลพลัน

◎ ว่าซึ่งน้องทูลรำพัน คิดหวังง่ายอัน
จะดับสงครามเสร็จไป

◎ แม้นท้าวธบโดยดังใจ ขออาสาไท-
ธิราชออกราวี ฯ เจรจา ฯ

◎ จอมมารครั้นยินยินดี ว่าเหล่าไพรี
จะม้วยด้วยฤทธิ์อนุชา

◎ มโหธรเร่งเตรียมโยธา อันเคยไชยา
ณรงค์สุเรนทร์ฦๅชัย

◎ มโหธรรับสั่งออกไป สรรพลอันใจ
ฉกรรจ์กำแหงแรงราญ ฯ ปฐม ฯ
◎ แถวขวาธงแดงดูหาญ ดุจพลพระกาฬ
สมรรถกล้าเกลื่อนรณ
◎ แถวซ้ายธงเขียวอำพน พลมารละตน
ก็กอบกำลังเดชา
◎ แถวกลางธงทองเจษฎา พลล้วนกายา
กำยำกำเลาะทั่วกัน
◎ แล้วให้ดูธงสำคัญ โบกขวาขวาพลัน
เข้าต่อณรงค์ราวี
◎ ถ้าโบกซ้ายซ้ายเข้าตี โบกบ่ายสามที
ให้พร้อมเข้ารบบุกบัน
◎ ถ้าโบกถอยถอยจงพลัน ซ้ายขวาเหมือนกัน
ผิวม้วยให้คลาดทัพชัย
◎ พลห้าสิบสมุทรดูไกร คับคั่งตั้งใน
พระลานบันฦๅเดชา
◎ ขณะนั้นน้องเจ้าลงกา โสรจสนานกายา
อลังวิภูษพรายผจง
◎ กรกุมศรเพชรฤทธิรงค์ ครรไลไปทรง
วิชัยรถแก้วกาญจน์ ฯ เจรจา ฯ
◎ ได้ฤกษ์ให้เลิกพลมาร ออกโดยทวาร
อุดรทิศทันใด
◎ พลมารฮึกโห่เอาชัย สนั่นหวั่นไหว
สะทบสะเทือนอารัญ ฯ กราว ฯ

๏ ยาตรพลมาทางกึ่งกัน จึงยั้งทัพขันธ์
ในภูมินามครุฑา ฯ เจรจา ฯ

๏ ฝ่ายข้างนารายณ์นาถา ออกแสนเสนา
ในราชอาสน์บรรยงก์

๏ ตรัสเสาวนาเสียงจัตุรงค์ ฆ้องกลองก้องดง
บันฦๅถึงราชพลับพลา

๏ จึงโองการถามราชโหรา ว่าเจ้าลงกา
ฤๅใครอันยาตรโยธี

๏ พิเภกทูลไทธิบดี ว่าท้าวทศศีร์
ให้กุมภกรรฐ์ยกมา

๏ อันองค์อุปราชลงกา ทรงพรหมสัตยา
บใฝ่ประพฤติเพศพาล

๏ ห่อนเบียนสากลจักรวาล เช่นพงศ์พาลมาร
อันแน่นด้วยบุลย์อาธรรม์

๏ เป็นเชษฐาข้าร่วมครรภ์ ชะรอยทศกรรฐ์
จะขืนให้มาราวี

๏ นารายณ์เยื้อนวัจนวาที เขาเป็นคนดี
บควรจะผลาญชีวา

๏ พิเภกจึงรีบลีลา ไปบอกเชษฐา
ให้ยกพยุหกลับไป

๏ แม้นเราเสร็จณรงค์ปางใด จะปูนราชัย
แก่ตัวด้วยครองสัจจา

๏ พิเภกนบบาทอำลา มาดลมหา
สมรภูมิชัยพลัน ฯ เชิด ฯ

◎ ฝ่ายกองทัพมารโจษจัน เข้าไปเคียมคัล
พระเชษฐแทบบาทบงสุ์

◎ ขุนมารผาดแผลงเห็นองค์ อนุชก็ทรง
พิโรธเร้ารึงใจ

◎ เหลือกตากระทืบรถชัย ว่ามึงมาไย
ให้เคืองรำคาญตากู

◎ มึงใช่ญาติแท้ศัตรู สามัญฤๅหู-
รยศประจักษ์ทั่วกัน

◎ ท้าวเลี้ยงรักใคร่ให้บัน ไม่ควรมึงอัน
ไปคบข้างพวกไพรี

◎ ท้าวหุนโกรธจักพลันดี หนึ่งท้าวมาลี-
วราชผู้อัยกา

◎ ผิวมึงขัดที่พึ่งพา บ่ายหน้าไปหา
จะเสียมึงได้กลใด

◎ พิเภกอกสั่นหวั่นไหว จำเป็นแข็งใจ
ประนมสนองบัญชา

◎ ว่าน้องทูลแถลงหริรา สรรเสริญเชษฐา
ที่ทรงประพฤติแห่งธรรม์

◎ ภูวยินยินดีสั่งพลัน ให้น้องนำบรร-
รยายมาแทบทัดทูล

◎ ท้าวให้คืนภพอสูร ศึกเสร็จจะปูน
บำนาญด้วยกรุงลงกา

◎ กุมภกรรฐ์สำรวลร้องมา มึงผู้อาสา
ก็ยกพิภพบำนาญ

๏ ฝ่ายกูผู้มารอนราญ ฤๅแสนศฤงคาร
จะมอบแก่กูง่ายใจ
๏ ลงกามีสองฤๅไฉน ให้น้องแล้วไย
จะกลับบำเหน็จเชษฐา
๏ ชะมึงยกฤทธิ์รามา นับเป็นหริรา
ประเวศเกษียรวารี
๏ กูไม่ขอยินวาที อันเดิมสองชี
บำราศนครจรไพร
๏ ควบคุมลิงเป็นพลไกร ยกมาชิงชัย
เพราะโลภมั่งมั่วมูล
๏ ถ้าแน่เป็นในไวยกูล กูจะบัณฑูร
ปัญหาไปลองสิ่อัน
๏ แต่ชาติปรีชาสามัญ เอ็งอย่าสำคัญ
ผู้ใดจะล่วงรู้มี
๏ น้อยหนึ่งว่าช้างงารี ยังอนึ่งชี
เฉาโฉดบรู้รอบการ
๏ อนึ่งหฤโหดหญิงสามานย์ ชายทรพลชนพาล
จัตุรบทบรรยาย
๏ มึงเร่งนำอรรถไปทาย ถ้านรนารายณ์
ก็อาจจะรู้ด้วยดี
๏ กูจะคลาแสนเสนี กลับไปบูรี
บรบให้ป่วยแรงพล
๏ พิเภกลาแล้วจรดล ไปแทบยุคล
นเรศรทูลกิจจา

◎ พระกฤษณุได้เสาวนา แย้มโอษฐ์บัญชา
ในกลางนิกรนองนันต์
◎ ว่าไยอสุรคลองธรรม์ จึงกล่าวเป็นอัน-
ธพาลบรู้หนักเบา
◎ องคตจำนำคำเรา เร็วเร็วรีบเทา
ไปตอบยุบลอสุรา
◎ หลานอินทร์น้อมเกศวันทา เหาะโดยเมฆา
ไปดลที่พักพลมาร
◎ เข้ากลางยักษ์โยธาหาญ ม้วนหางบันดาล
ดังอาสน์ขึ้นเท่ารถชัย
◎ แล้วแผดศัพท์ก้องเกรียงไกร ว่าภูวนัยไตร
ให้เรามาสอบปัญหา
◎ จงท่านพลันกล่าวเฉลยมา จะทานปริศนา
ว่าต้องกันฤๅฉันใด
◎ ขุนมารสำรวลไยไพ พลางร้องตอบไป
ว่าเหวยกระบิลสาธารณ์
◎ เอ็งกล่าวยกรามเกินการ สามภพใครหาญ
จะเปลื้องปัญหาห่อนมี
◎ ซึ่งบทว่าช้างงารี เปรียบต่อทศศีร์
อันเลิศในภพกุมภัณฑ์
◎ กอปรสุรางค์นิกรนองนันต์ กษัตริย์สามัญ
สมบัติบปูนลงกา
◎ ยังใฝ่โลภเหลิงเจตนา ลักเมียเขามา
จนศึกเข้าติดเมืองมาร

๏ อันชีโฉดช้าสาธารณ์ ต้องบทบริหาร
ประจักษ์กับตัวรามา
๏ เมียเดียวประเวศหิมวา กิจอันรักษา
บรอดดังนี้เพื่อใด
๏ อันหญิงโหดนั้นคือใคร จะเทียบเปรียบไป
บปานดังสำมะนักขา
๏ ตระกรรตราครนกริฑา ชวนชายเสนหา
บคิดแก่ญาติขาดอาย
๏ บทว่าทรชนชาติชาย สุดสากลหมาย
ใครเหมือนพิเภกห่อนมี
๏ เสียพี่ร่วมไส้ไม่ดี เข้าคบไพรี
สังหารด้วยปากแห่งมัน
๏ บมีคิดคุณญาติพงศ์พันธุ์ เสี่ยวส่ายเสียพันธุ์
แก่การกระลีรุมกิน
๏ พานรยินอรรถอสุรินทร์ เต้นตบมือฉิน
แล้วเปล่งประกาศตอบคำ
๏ ไยเอ็งกล่าวเอาโดยอำ- เภอใจกระทำ
ว่ายุติเบื้องบัญหา
๏ บสมภูมิครองสัตยา ยาตรโยธามา
สงครามด้วยองค์นารายณ์
๏ ไม่รู้สึกตัวจะตาย หัวกับกรกาย
กระบิลจะบั่นเป็นคลี
๏ ขุนยักษ์ครั้นยินวาที โกรธดังอัคคี
บันฦๅสำเนียงเกรียงไกร

◎ ว่ามึงชาติลิงจัญไร เขาฆ่าพ่อไย
จึงนบคำนับเต็มที

◎ กล่าวหาญมากไปไยมี เร็วนำคดี
ไปบอกให้รามยกมา

◎ องคตร้องตอบอสุรา ว่าเหตุบิดา
กูตายก็เพราะเสียธรรม์

◎ ใช่วิสัยกิจกุมภัณฑ์ จะเก็บการอัน
ใช่การมากล่าวเป็นการ

◎ ว่าแล้วเหาะโดยคัคณานต์ มาทูลนฤบาล
ดังคำอันตอบอสุรี

◎ ภูวนาถถามน้องทศศีร์ กิจอันราวี
ผู้ใดจะคู่ต่อมาร

◎ พิเภกนบเฉลยบรรหาร ข้าใคร่เห็นการ
สุครีพก็พอราวี

◎ พระกฤษณุแย้มวาที สั่งลูกพระรวี
จะรณจงรู้รอบการ

◎ แล้วตรัสสั่งชมภูพาล ให้เตรียมทวยหาญ
และไหยราชรถชัย

◎ สองนายรับสั่งบัดใจ พากันออกไป
ยังที่ประชุมโยธา

◎ ฝ่ายชมภูพาลเสนา เกณฑ์พลพลา-
นิกรเป็นกองคุมกัน

◎ ตั้งสรรพกระบวนถ้วนทงัน ภู่แพนเกาทัณฑ์
สลับสล้างแลพราย

๏ สุครีพโสรจสำอางกาย สวมแก้วเกราะกราย
สุพรรณนานาภรณ์
๏ กรกุมตรีเพชรบทจร มาตลนิกร
ก็ขึ้นยังรถทองผจง
๏ กองนำพลบัดโบกธง คลาคลายจัตุรงค์
สะเทือนสะท้านอารัญ
๏ สบสัตว์ต่างเต้นตื่นกัน ผงคลีเป็นควัน
ตระหลบดังหมอกมัวหน
๏ ผาดเห็นทัพมารตั้งพล จึ่งยั้งสามนต์
อยู่พั้งกำลังอสุรี
๏ ขณะนั้นน้องท้าวทศศีร์ บงเนตรทฤษฏี
นิกรกระบิลยกมา
๏ จึ่งให้เดินราชรัถา เคลื่อนพลอสุรา
ประชิดสุครีพบัดใจ
๏ แล้วเปล่งศัพท์ก้องเกรียงไกร เหวยพานรไย
จึงหาญมาต่อมือมาร
๏ เฉกยื่นชีพให้พระกาฬ แต่หากรำคาญ
จะรบบคู่มืออาย
๏ สามัญกล่าวฉินเพรียกพราย สุรชาติเสื่อมสาย
ประยูรมิ่งมารา
๏ ผิวเอ็งใคร่ต่อหัตถา กูผู้ทรงอา-
นุภาพเทียมทินกร
๏ รังหนึ่งในทวีปอุดร เร็วเร่งไปถอน
มาพลันประจักษ์ศักดา

๏ ถึงกูจักรณพาธา ก็พ้นครหา
แห่งสามพิภพเทียบทาย
๏ สุครีพร้องตอบภิปราย อสูรอย่าหมาย
ประมาทกำลังแรงกู
๏ แต่แสนมหาเมรู ทรุดแล้วกูชู
ให้คืนดำรงง่ายดาย
๏ ว่าแล้วเหินเหาะเผ่นผาย เพรียวห้างหาสหาย
มาลุทวีปอุดร
๏ ดลเนินกาลจันทสิงขร ลูกไททินกร
เห็นรังบุราณดำกล
๏ ใหญ่สูงเทิ่งเทียมลมบน โถมถอนบัดดล
สุธาบันฦๅอื้ออึง
๏ เท้ายันบ่าดันมือดึง โยกคลอนบหึง
ก็หลุดขึ้นได้ดังปอง
๏ จึงหิ้วรังรีบผันผยอง ถึงเถลิงรถทอง
ในกลางนิกายคั่งคั้น
๏ ร้องฉินว่าเหวยกุมภัณฑ์ นี่พฤกษ์ใดอัน
กูถอนมาดลง่ายดาย
๏ ขุนยักษ์แย้มยิ้มเปรมปราย พานรแรงกาย
มั่นถอนด้วยซื่อเสียกล
๏ ตริแล้วแล่นเข้ากลางพล ผลุนขึ้นประจญ
สุครีพในรถบัลลังก์
๏ พานรรันด้วยต้นรัง อสุรเหลียวหลัง
เข้าตีกระบิลซวนไป

๏ จับหนีบรักแร้บัดใจ มาขึ้นรถชัย
แล้วเลิกนิกรอสุรา
๏ ฝ่ายพลพานรโยธา เกิดการโกลา
จะตามจะแก้ก็บทัน
๏ จะเสียทัพยับแยกแตกกัน วุ่นวิ่งพะพัน
มาทูลยังราชพลับพลา
๏ นรนาถครั้นแจ้งกิจจา ชั้นส่งขุนพา-
ยุบุตรให้รีบตามไป
๏ พานรระเห็จหาศว่องไว มาในทันใด
ก็ทันพยุห์อสุรา
๏ เกรียงเกรียมกมลโกรธา โฉมฉวยกัณฐา
อสุรเน้นบมิวาง
๏ สองเท้าหยิกถีบมารพลาง อสุรซวนขวาง
ไปพะพนักรถบัง
๏ สุครีพพลัดออกเบื้องหลัง ขุนมารระวัง
ด้วยเสียสติเสียที
๏ หนุมานกัดหูยักษี ลูกพระรวี
เข้ากัดจมูกขุนมาร
๏ พอรถเข้าในทวาร สองนายผู้หาญ
ก็รีบมาดลพลับพลา
๏ นรเห็นลูกพระสุริยา กระทืบบาทา
พิโรธเปล่งโองการ
๏ ว่าไยซื่อเสียกลมาร เสียชัยแทบกาล
จะถึงชีวิตบรรลัย

๏ ตรัสแล้วยุรยาตรบัดใจ หับบัญชรชัย
บรรยงก์อาสนไสยา
๏ ฝ่ายข้างน้องเจ้าลงกา คั่งคิดโกรธา
จะหักณรงค์พานร
๏ ไปดลโรงรัตนธร เข้าแทบมุลิกร
พระเชษฐแล้วเคียมคัล
๏ ทศเศียรดาลดูอัศจรรย์ ตรัสถามการอัน
วิบัติเบียนบีฑา
๏ ใบกรรณวิ่นหวะนาสา เลือดสุมพักตรา
ด้วยเล็บแลเขี้ยววานร
๏ กุมภกรรฐ์นบทูลมุลิกร โดยได้ราญรอน
ไพร่มาจึ่งจวบเสียที
๏ ทศเศียรเล้าโลมโดยดี ว่าการราวี
นี้ยากจะเห็นสุดไป
๏ บางคาบเสียทีมีชัย เป็นโลกวิสัย
ย่อมทั่วบว่างเว้นคน
๏ เจ้าก็ชาญคุณศาสตร์ทรงมนต์ วรคิดออกรณ
อรินทร์ให้แหลกลำลาญ
๏ กุมภกรรฐ์หุนคิดฮึกหาญ นบบาทบทมาลย์
พระเชษฐทูลทันใด
๏ ว่าน้องจะอำลาไป อานหอกชัยใน
สถานเชิงเมรู
๏ เสร็จจักมารอนริปู อาจอ้างรณกู
ไชเยศได้ด้วยดี

◎ ทูลแล้วเห็จหาศเมฆี ดลชั้นสุทัสสี
พรหเมศด้วยเดชา

◎ เข้านบแถลงกิจพรหมา ขอโมกขศักดา
ไปรณอรินทร์กู้เมือง

◎ ท้าวอัชฎาเล็งชำเลือง ว่ากิจใดเนือง
ถนิมในหอกอัศจรรย์

◎ หอกนี้บริสุทธิ์ผุดพรรณ ฤๅเอ็งครองธรรม์
วิบัติด้วยกิจอันใด

◎ ขุนมารก้มเกล้าเฉลยไข แถลงอาธรรมใน
อสูรผู้เชษฐา

◎ ไปลักเมียรามนำมา ก่อนกาลพาธา
อุบัติประชิดแดนมาร

◎ ใช้ข้าออกรณรอนราญ ละธรรมเป็นพาล
จึงสาตร์เกิดกาลี

◎ ขณะใดเสร็จผลาญไพรี จะคืนทำดี
ดังเดิมบเอียงอาธรรม์

◎ พรหมอวยอนุศาสน์กุมภัณฑ์ ประสิทธิ์หอกอัน
ประภาพปราบสากล

◎ อสุรเปรมปรีดิ์กมล นบลามาดล
มหานิเวศน์โอฬาร

◎ จึงสั่งฤทธิกาสูรมาร ให้นำทวยหาญ
ไปแต่งพิธีเจษฎา

◎ ฤทธิกาสูรรับบัญชา พาพลอสุรา
ไปโดยวิถีอัมพร

◎ ถึงเชิงสิเนรุสิงขร จึงเกณฑ์นิกร
สฤษดิราชพิธี
◎ สามสิบเก้าห้องโสภี แดงดาษดูดี
ประดับกุสุมเกราะกรอง
◎ ตั้งบัลลังก์เหลื่อมลดรอง บัควรฉัตรทอง
แล้วแขวนระย้าโคมตาม
◎ มีแถวทึกลั่นลักลาม พุพุ่งหลังหลาม
ลงกลางพิธีเจษฎา
◎ ชลเซ็นไหลหลั่งศิลา อันองค์อสุรา
จะอานวิเชียรหอกชัย
◎ พร้อมเครื่องสังเวยนอกใน บัดพลีสรรพไป
ทั้งศาลอันสรวงเทพา
◎ ครั้นรุ่งเรืองแสงสุริยา น้องเจ้าลงกา
ก็สั่งให้เตรียมบริพาร
◎ มหากาพเกณฑ์พวกพลหาญ เกลื่อนกลั่นสรรมาร
อันเชื่องชำนิรณผยอง
◎ เก่งกวดกำยำทวนกอง บรรทับรถทอง
กับเกยวิเชียรไพรที
◎ ขณะนั้นน้องท้าวทศศีร์ สวมรัตนราชี
ดังเวสสุวัณเหี้ยมหาญ
◎ กุมโมกขศักดิ์สุรกานต์ บทย่างทะยาน
มาขึ้นยังรถทองพรรณ
◎ อสูรสารถีโลทัน ขับโตสองพัน
ผยองยังห้องหาศน์หน

๏ ศึกดังพลมารโจษจล สพราศสามนต์
สล้างธวัชปลิวไสว
๏ คลาพลพันเจ็ดสมุทรไป ฉลองฝั่งสินธุ์ใส
สุขุมสีทันดร
๏ ผาดเห็นโรงรัตน์บวร แทบเนินสิงขร
สิเนรุอันโอฬาร์
๏ จึ่งให้ปลงแสนเสนา ยังราชรถา
บรรทับในเชิงคีรี
๏ เสร็จโสรจเสาวคนธ์ชลธี ธารเพศโยคี
ด้วยเศวตเอี่ยมอำไพ
๏ กรกุมวิเชียรหอกชัย บทจรเข้าใน
สถานพิธีด้วยพลัน
๏ นบถวายสังเวยเทวัญ แล้วลับหอกอัน
พรหมเมศประสิทธิ์ฤทธิรณ
๏ ฝ่ายหมู่อสุราสามนต์ เกณฑ์พลพหล
ตั้งกองกำกับตรวจตรา
๏ ต้นน้ำปลายน้ำรักษา เน่าเปื่อยลอยมา
ก็เขี่ยจำรายเสียไกล
๏ ฝ่ายข้างนารายณ์เรืองชัย สงสัยหฤทัย
ก็ถามพิเภกขุนมาร
๏ ว่ายักษ์นิ่งหน่วงศึกนาน ไม่ยกมาราญ
ยังรณนี้เพื่อใด
๏ พิเภกก้มเกล้าทูลไท ว่ากุมภกรรฐ์ไป
เถลิงหุติพรพรหม

๏ ผิวลับศาสตร์เสร็จสิ้คม สุรภาพอุดม
บมีผู้เท่าเทียมทัน
๏ จึงจะคลาพลกุมภัณฑ์ ออกอ้างยืนยัน
ยังรณรอนราวี
๏ ภูวพั้งพลางถามอสุรี ทำไฉนพิธี
อสุรจักจำราย
๏ พิเภกนบทูลอุบาย ให้บุตรพระพาย
องคตไปล้างกรรมมาร
๏ เสร็จสองนายรับโองการ เหิรหาศน์เห็จทะยาน
มาเชิงพระเมรุคีรี
๏ จึงเห็นโรงราชพิธี โยธายักษี
อยู่บริรักษ์รอบราย
๏ หนุมานจึงบันดาลกาย เป็นสุนัขตาย
ลอยเลื่อนตลบกลิ่นไกล
๏ องคตแปลงกายบัดใจ เป็นกาเกาะใน
อสุจิร่างเจาะกิน
๏ หมู่แมลงวันตามตอมบิน ไหลลอยหลังสินธุ์
มาเวียนอยู่ตรงอสุรา
๏ ขุนยักษ์อัดเอียงนาสา ละเพียรภาวนา
อันกอบในกิจพิธี
๏ เพื่อชาติสะอาดอันมี รังเกียจร่างผี
ละล้าละลังหฤทัย
๏ พาโมกขศักดิ์หอกชัย เหินเหาะตรงไป
มหานิเวศน์ลงกา

๏ เข้านบแถลงทูลเชษฐา โดยเหตุมีมา
จึงเสียสฤษดพิธี
๏ ทศกัณฐ์ครั้นยินคดี ถอนใจแล้วมี
สุนทรโอนโองการ
๏ ว่าสีทันดรพิศาล แวว โมรีบาน
จะวางลงในสายชล
๏ ก็จะชุ่มจมยังภูวดล เหตุชลดำกล
สุขุมอ่อนอุปมา
๏ ฤๅศพสัตว์เน่าโทมสา- ครลอยพัดพา
ไปดลก็ดูอัศจรรย์
๏ ชะรอยพิเภกอาธรรม์ ปองฆ่าโคตรมัน
จึงแนะนิเทศไพรี
๏ ถึงมาตรเจ้าเสียพิธี การอันราวี
ก็ควรจะคิดทำไป
๏ แล้วสั่งมโหธรทันใด ให้เตรียมพลไกร
จงสรรพในรุ่งเวลา
๏ มโหธรรับบัญชามา เกณฑ์พลอสุรา
สองร้อยสมุทรครบการ
๏ หน้าเขียวขาวแดงดูหาญ เหลือกตายืนทะยาน
กระลึงคทาเกาทัณฑ์
๏ ลำแพนทวนทองภู่พรรณ กำซาบเขนขรรค์
กระบี่ศิลับดาวทอง
๏ คั่งคับพลมารถ้วนกอง ซ้ายขวาหนุนรอง
หน้าหลังเป็นหลั่นหมวดหมาย

◎ กุมภกรรฐ์โสรจสนานวรกาย สวมแก้วเกราะกราย
วิภูษพรรณรายผจง

◎ จับโมกขศักดิ์ฤทธิรงค์ ทะยานมาทรง
วิชัยรถรูจี

◎ ครั้นศุภมงคลนาที ข่มนามไพรี
ก็เบิกธวัชคลาพล

◎ พลยักษ์ฮึกโห่อึงอล ฟ้าดินวิจล
ทุกเทพตื่นตกใจ

◎ ถึงหยุดตั้งทัพทันใด คึกฆ้องกลองชัย
อุโฆษสะเทือนธรณี

◎ ครั้นรุ่งเรืองสุริยรพี สุรราชกษัตรีย์
ก็ถามพิเภกโหรา

◎ ว่าศัพท์กึกก้องโกลา ผู้ใดยกมา
จะแต่งผู้ใดไปตี

◎ พิเภกทูลไทอธิบดี ว่าน้องทศศีร์
มันคลั่งสงครามยกมา

◎ ขอให้พระศรีอนุชา ยอแสนเสนา
ไปหักณรงค์กุมภัณฑ์

◎ นรสั่งลูกพระสุริยัน ให้เกณฑ์พลขันธ์
จงสรรพในกึ่งนาที

◎ สุครีพก้มเกล้าสดุดี มาเร่งเสนี
บรรจุกระบวนทัพชัย

◎ พลขี่โคลาแรดไฟ พร้อมพรั่งคั่งไพร
ลำพองจะออกรณมาร

◎ พระอนุชาอ่าองค์โอพาร สวมเครื่องยุทธการ
วิลาสเจียนจันทร
◎ ขัดขรรค์เพชรรัตน์ฤทธิรอน สะพายแล่งศร
พรหมอดูลเดชา
◎ ไปนบนรเชษฐอำลา แล้วยาตรามา
เถลิงยังราชรถชัย
◎ เบิกธงนำพยุหครรไล คลาเสนาใน
มาสุยังที่รบพลัน
◎ ขณะนั้นน้องท้าวทศกัณฐ์ ผาดเห็นพลขันธ์
ไพรีก็เกรียงโกรธา
◎ แผดเสียงร้องเร่งเสนา ให้ต้อนอสุรา
นิกรเข้ารุมราวี
◎ พันลึกพลยักษ์โยธี ดาหน้าโจมตี
ประชานิกายพานร
◎ ไม้ไหล้แหลกลู่ดงดอน พานรทิ้งถอน
เข้าฟาดประหารกุมภัณฑ์
◎ ขบพื้นกัดเหวี่ยงพัลวัน พลมารนับพัน
พินาศเกลื่อนกลางสมร
◎ ขุนยักษ์เห็นพลม้วยมรณ์ พาดสายแสงศร
แล้วแผลงด้วยแรงกายมาร
◎ หมื่นเล่มว่อนวนคคนานต์ เปล่งเสียงเพียงกาพ
ประลัยบันฦๅธาตรี
◎ พระลักษณ์สาดศรอัคนี ล้างศรยักษี
วินาศในเมฆา

๏ แล้วต้องตรึงอกอสุรา น้องเจ้าลงกา
กลิ้งล้มลงเหนือรถชัย
๏ อสุราลุกขึ้นทันใด อ่านเวทเป่าไป
พลันศรก็หลุดจากตน
๏ จึงแผลงพรหมศาสตร์มนต์ ว่อนหว่านปานฝน
ไปต้องกระบิลโยธา
๏ พระลักษณ์สาดศรตรงมา เป็นลมพัดพา
อสูรศาสตร์ยับยัน
๏ แล้วต้องรถทรงกุมภัณฑ์ หักแหลกลงพลัน
ระทมในพื้นพสุธา
๏ กุมภกรรฐ์จับโมขศักดา พวยพุ่งตรงมา
ก็ต้องพระลักษณ์บัดใจ
๏ ติดแน่นตรึงทรวงภูวไนย สลบซบไป
บรู้สติตื่นองค์
๏ หนุมานองคตยศยง ออกกลัดกลางรงค์
จนสิ้นพระสูรย์สนธยา
๏ กุมภกรรฐ์คืนเข้าลงกา ทูลท้าวเชษฐา
ซึ่งรณอรินทร์มีชัย
๏ ทศเศียรร่าเริงหฤทัย จงเจ้ากลับไป
ระงับสกนธ์สำราญ
๏ ฝ่ายนิลนนท์นำอาการ มาแทบทูลสาร
แด่นาถนารายณ์บัดดล
๏ นรนาถให้ขุนนิลนนท์ นำทางไพรสณฑ์
แล้วรีบยุบาทยาตรา

◎ ชอุ่มอับแสงสนธยา นำนรลีลา
เลื่อนหลงบดลวนจร

◎ พระพิโรธบริภาษพานร ทรงพาลจันทร
ผาดแผลงไปโดยเมฆี

◎ เป็นจันทร์สามดวงแจ่มศรี ส่องสว่างธรณี
กระจ่างหนทางเสด็จไป

◎ ผาดเห็นน้องท้าวท่าวใน รณต้องหอกชัย
อสุรซบกลางพล

◎ ภูวเศร้าเสียบโศกทบทน รึงร้อนกมล
บดินทรรีบไวมา

◎ ถอนสาตราวุธอสุรา เห็นติดกายา
พระนุชแน่นไม่คลาย

◎ ทรุดองค์ลงออกโอษฐ์ สุชลโสรจจนสร่างสาย
ว่าพ่อประมาทกาย จนเสียชนม์มั้นเพื่อใด

◎ โอ้โอ๋พ่อเพื่อนยาก จะจากอกพี่เปล่าใจ
จากพี่จะเห็นใคร ประดุจน้อง ณ กลางณรงค์

◎ องอาจออกอาสา ชีวิตเจ้าจึงปลดปลง
พี่เล่าจะครองคง ชีวาตม์ไว้ก็บ่วยการ

◎ ทำศึกจะคืนเมีย สิเสียน้องประลัยลาญ
พี่ไซร้จะวายปราณ ประเสริญกว่าจะอยู่เป็น

◎ ถึงคืนสีดามา ก็ใช่ว่าจะอยู่เย็น
เห็นเมียจะเคืองเข็ญ คำนึงน้องทุกเวลา

◎ ได้เมียจะพาไป นัคเรศอยุธยา
ทั้งสามพระมารดา จะถามถึงพระดนัย

๏ พี่ไซร้จะบังเบ่ง อรโอษฐ์ทูลไฉน
ถ้าจะทูลว่าบรรลัย สิได้เจ้าสีดามา
๏ ทั้งสามพระชนนี จะกรรโหยกันแสงหา
พระญาติวงศา ณแน่งนางพระกำนัล
๏ จะยอพระกรทุ่ม อุรโทมนัสศัลย์
ถึงเจ้าทุกวารวัน ก็จะอายทุกเวลา
๏ พี่ไซร้จะตายตาม จะเยียใดกับสีดา
โอ้โอ๋พระอนุชา จะจากพี่บรางเสบย
๏ พิเภกก้มเกล้าทูลเฉลย พระอย่าเพ่อเสวย
พระโศกกำสรดเสียใจ
๏ ขอให้หนุมานรีบไป เอาโอสถใน
สญชีพอันล้ำยาหลาย
๏ ส่งเสียงกู่ร้องไม่วาย อยู่จอมเขาหมาย
ดังเมฆสูงสุดโพยม
๏ ถ้ามาเสกทาชโลม พระลักษณ์ทรงโฉม
จะรอดชีวิตคืนพลัน
๏ ชุบกระสายเบญจธาราอัน สำหรับสามัญ
กษัตริย์พิเศษโสรจสรง
๏ กับให้ห้ามแสงสุริยง ผิวยาตรหยาดลง
พระนุชจักถึงปราณ
๏ ภูวนาถยินเลศเบิกบาน เรียกศรีหนุมาน
มาสั่งให้รีบเร็วไป
๏ หนุมานรับสั่งบัดใจ จรนภาลัย
มาดลยุคนธรพลัน

◎ เห็นสุริยแผ้วเพ็ญแสงพรรณ พานรเผ่นผัน
เข้ายึดยังท้ายรถทรง
◎ ไหวหวั่นสะเทือนถึงองค์ ทิพากรปลง
หฤทัยว่ามารบีฑา
◎ จึงชำเลืองเหลือบแลมา เกิดกัลปหุดา
ไหม้มอดกระบิลเป็นจุณ
◎ เหลือแต่เขียวขนเพชรกุณ ฑลรัตนอะดุล
บยับด้วยกัลป์อันตราย
◎ องค์อาทิตย์นึกแหนงฉงาย ชุบมนต์ชุบกาย
กระบิลคืนเป็นพลัน
◎ จึงเทวถามการอัน ประสงค์สิ่งสรร-
พกิจใดมาดล
◎ พานรนบสนองโดยกล ว่าน้องท้าววรณ
อสุรต้องหอกมาร
◎ จะนำยามาบริบาล แต่เกลือกกอบการ
จะแก้บทันราตรี
◎ ด้วยจวนส่างสุริยรพี นรนาถจักรี
จึงใช้มาห้ามแสงพลัน
◎ กลัวหยาดส่องหอกกุมภัณฑ์ พระนุชจักอัน-
ตรายชีวิตบัดใจ
◎ ระวิวรตอบคำไป จะทำฉันใด
จะควรแก่กาลทุกอัน
◎ ซึ่งจักเหลื่อมเลื่อนเดือนวัน ปรวนแปรกัปกัลป์
จะผิดขนบทั่วกาล

◎ ใช่เราขัดค้านฤบาล แต่เห็นจะดาล
วิกลกิจสามัญ

◎ หวังเดินรถแฝงเมฆถงัน บไขแสงพรรณ
พอโลกประจักษ์เพลา

◎ ท่านเร่งเร็วไปเอายา อันแก้นำมา
ภิบาลพระนุชโดยไว

◎ พานรนบลาสุริย์ใส เหินเหาะบัดใจ
มาดลประเทศจอมผา

◎ รีบไปจะถอนเอายา ยาหนีลงมา
ก็ร้องขึ้นแทบเชิงเขา

◎ ครั้นตามลงมาจะเอา โอสถกลับเทา
ขึ้นร้องบนยอดคีรี

◎ ตามจับกลับกันหลายที วรราชกระบี่
เอาหางกระหวัดเชิงผา

◎ รัดเวียนเกี่ยวพันขึ้นมา จวบจอมบรรพตา
ก็ถึงเฉพาะยามี

◎ จึงหักเอายอดคีรี วรราชกระบี่
ก็แบกระเห็จเหาะทะยาน

◎ ไปดลอโยธย์ราชฐาน เข้าแทบทูลสาร
แก่สองกษัตริย์บัดดล

◎ แล้วนบขอเบญจชล ไปกอปรยามนต์
ระงับซึ่งพิษหอกมาร

◎ สองสุรกษัตริย์แจ้งการ เนืองชลคือธาร
บทรงสติสมประดี

◎ ส่งขวดเบญจราชพลางมี สารสั่งกระบี่
ไปนบพระบาทเชษฐา
◎ ว่าเราทั้งสองอนุชา ไปอาสาสา-
มิภักดิ์ไปโดยเสด็จดล
◎ แต่กิจรักษาสามนต์ เปลื้องทุกข์นรชน
บหวังจะเว้นใครมี
◎ ลูกลมกราบบาทกษัตรีย์ สำแดงฤทธิ
เหินหาศระเห็จเตร็ดมา
◎ ส่งให้พิเภกยักษา พิเภกเสกยา
ชโลมพระนุชทั่วองค์
◎ แล่นหอกหลุดดังจำนง หายพิษแผลคง
สติบังคมเชษฐา
◎ นารายณ์ใสโสมนัสา สั่งให้เอายา
กลับคืนไปเสียจงไกล
◎ พานรฮึกโห่เอาชัย คลาเคลื่อนพลไป
สถิตสุวรรณพลับพลา
◎ ฝ่ายสารันตทูตยักษา มายังลงกา
ก็ทูลแก่องค์อสุรี
◎ ทศเศียรเซ็งสั่งเสนี ให้เชิญจรลี
อสูรผู้อนุชา
◎ มนตรีกราบแล้วแล่นมา นบทูลกิจจา
อันเชิญดำเนินท่านไท
◎ กุมภกรรฐ์โดยด่วนครรลัย ถึงราชวังใน
เข้าเฝ้าบรมเชษฐา

๏ สิบเศียรเห็นองค์อนุชา จึงแถลงกิจจา
อันพวกอรินทรคืนชนม์
๏ อสุรนบทูลบัดดล ว่าข้าเห็นกล
อันเป็นก็เพราะน้องเรา
๏ แนะนำลามเลื่อนเงื่อนเงา หวังแต่จะเอา
สมบัติบรักวงศ์วาน
๏ น้องขอลาบาทนฤบาล ไปกอบรฤทธิการ
มหาอุทกพิธี
๏ ยิ่งในพรพรหมบดี ระงับไพรี
พินาศด้วยยอดธารา
๏ ครบศาสตร์สัตตวารเวลา จะทรงศักดา
นุภาพปราบทินกร
๏ กิจใดจะแผ้วรณรอน ขอไต้มุลิกร
อย่าส่ายรหัสตรัสไป
๏ ทศเศียรสรวลร่าเริงใจ ว่ากิจนี้ใคร
มาหาญจะรู้แยบยล
๏ พิเภกลักษณ์รามลิงพล เห็นข้างจะจน
บอาจอุบายวายปราณ
๏ จงเจ้าเร็วเร่งริการ กอปรมนตร์พรหมมาน
ระงับอรินทร์เอาชัย
๏ น้องท้าวนบลาคลาไคล ยุบาทบัดไป
สถิตย์ปราสาทโสภี
๏ จึงตรัสเรียกคันธมาลี กับสี่นารี
มาสั่งรหัสยุบล

๏ แล้วสวมสรรพรัตนวิมล สอดแล่งศรพล
ระเห็จขึ้นสู่คัคนานต์

๏ ไปดลมรกตสุรกาญจน์ เห็นต้นทางธาร
อันชลหลั่งไหลมา

๏ จึงลงยังแผ่นศิลา ใต้เงาพฤกษา
กร่างทองอันร่มริมธาร

๏ ร่ายเวทคิดคุณพรหมมาน ตระบัดบันดาล
มหันตกายดำกล

๏ อสุรลงนอนทดชล โอมอ่านพระมนต์
ชลาก็แห้งเหือดพลัน

๏ ครั้นบุรพภาษกรพรายพรรณ ศัพท์สัตว์เกริ่นกัน
ประกาศสำเนียงเสียงสีห์

๏ เหิมเรียกพระสุริยรพี เพรียกเสียงมี่มี
เมื่อจักอุทัยไขแสง

๏ อรุโณทย์รัศมีศรีแสง สุริยศักดิ์สำแดง
ในยอดยุคุนธรศรี

๏ พานรไปดลชลธี เห็นเหตุอันมี
ก็ดาลตระดกอัศจรรย์

๏ เกิดการเอิกเกริกทั่วกัน ประจักษ์ศัพท์อัน
อุบัติดลกษัตรีย์

๏ ภูวนาถแหนงนึกสารี ถามน้องทศศีร์
ดังการอันเกิดเป็นภัย

๏ พิเภกบังคมทูลไท ว่ากุมภกรรฐ์ไป
ถลกอุทกวิทยา

๏ อันได้เรียนต่อธาดา จึงทดคงคา
พิกลแห้งขาดธาร
๏ ถ้าครบกำหนดสัตตวาร พวกเราจักปราณ
อสุรเรืองวารี
๏ กิจอันจะล้างพิธี เหลือปรีชามี
บแจ้งประเทศกรรมมาร
๏ ขอให้ลูกลมผู้หาญ ไปซับทราบการ
แต่ห้าอสุรกำนัล
๏ ซึ่งรอบมาบูชากรรม์ ด้วยมาลาอัน
ประณีตในพรตอสุรา
๏ ภูวนาถปรีดิ์เปรมปรีดา ตรัสเรียกขุนวา-
ยุบุตรมาสั่งทันใด
๏ ลูกลมแปลงกายบัดใจ เป็นเหยี่ยวบินไป
ยังทิศนิเวศน์กุมภัณฑ์
๏ ถึงปราสาทน้องทศกรรฐ์ เข้าจับแฝงบรรณ
อยู่พั้งรหัศอสุรี
๏ ตรับเสียงกาหลดนตรี รัวเรื่อยดีดสี
ถนอมลำนำฉ่ำฉาน
๏ พานรแปลงเป็นนางมาร ไปดลบริพาร
อนงค์นิกรกำนัล
๏ ทำรื่นเริงทักทายกัน ว่าป่วยหลายวัน
จึงสร่างสันดานมาดล
๏ ขณะนั้นภูวเนาในมณ ฑิรฤาออกรณ
อรินทร์เสี้ยนธรณี

◎ อสุรต่างแจ้งคดี ว่าองค์อสุรี
ไปปลุกพระเวทพรหมมาน

◎ จักผลาญเพรียงเมืองให้ปราณ แต่ในสัตตวาร
ด้วยพรหมศาสตร์ศักดา

◎ หนุมานจึงตอบวาจา ว่าการเสียมา
แต่หลังก็หลายทีทำ

◎ เพราะเพื่อพิเภกบอกอำ บอกการก่อกรรม
ให้พวกอรินทร์เริงใจ

◎ ฝูงกำนัลตอบทันใด ว่ากิจนี้ใคร
อย่าหวังพิเภกรู้การ

◎ ถึงจะค้นทั่วจักรวาล ฤทธิ์เวทพรหมมาน
ก็อาจกำบังได้ดาย

◎ นอกกว่าห้านางอย่าหมาย ใครห่อนระคาย
ประจักษ์ตำแหน่งพิธี

◎ พานรมายายินดี ว่าลืมมาลี
ไว้ห้องสถานคฤหา

◎ จึงเดินเลี้ยวลัดลับมา แล้วแปลงกายา
เป็นเหยี่ยวทะยานบินบน

◎ ถับถึงอุทยานบัดดล เข้าจับลับตน
ในพฤกษ์พุ่มบังใบ

◎ ขณะนั้นห้านางออกไป สรรบุษปมาลัย
เกี่ยวกรองทุกพรรณบรรจง

◎ ชาตบุษบุปผาชาติประยงค์ จำปากาหลง
พิกุลแก้วเกดกัน

๏ สารภีมะลุลีลาวัณย์ ลำดวนอัญชัน
อเนกเนืองนานา
๏ นางหนึ่งล้าเพื่อนหลังมา เพลินเก็บมาลา
อยู่เดียวบ่ไปทันกัน
๏ หนุมานพิศเพี้ยนสำคัญ หมายไฝแผลอัน
ปรากฏประจักษ์แน่ใจ
๏ เผ่นเข้าโถมฉวยพาไป ขยี้ยับใน
มารโพยมสิ้นสุดปราณ
๏ จึงกลับมาตลอุทยาน แปลงเป็นนางมาร
อันฆ่าเสียในเมฆา
๏ แสร้งทำนั้งเลือกมาลา แล้วชวนกันมา
ถึงที่พิธีสาคร
๏ พลันกลับเพศเป็นพานร สี่พักตร์แปดกร
ทะยานเข้าไล่นางมาร
๏ แล้วโถมลงชลบนาน คลื่นโคลงบันดาล
คะคึกทั้งท้องธาษตรี
๏ เพ่งผาดเห็นน้องทศศีร์ นอนขวางวารี
ให้ชลคั่งคึงสาย
๏ พานรโกรธเพียงเพลิงพราย โถมถีบถูกกาย
อสุรซบลงพลัน
๏ ขุนมารโลดลุกยืนยัน ผลุนเข้ารอนรัน
กระบิลโดยโกรธา
๏ ต่างหาญต่อหาญดูสา หัสเปลวสาสตรา
เป็นช่อประกายพรายไฟ

๏ ครั้นเสียวิทยาบัดใจ ชลลั่นเลื่อนไหล
คะคักจนคับคลองธาร
๏ อสูรเสียใจราญ เหาะหาศพเหินทะยาน
ไปดลพิชัยลงกา
๏ พานรมีชัยกลับมา นบนรนรา
สุหร่ายยุบลบรรยาย
๏ พระตรัสชมบุตรพระพาย ยิ่งปรีชาชาย
บมีผู้เทียบถึงสอง
๏ กอปฤทธิ์ปัญญาสมพอง อริราชทั้งผอง
จงพ่ายประภาพราบราญ
๏ ฝ่ายน้องเจ้าลงกามาร บทจรจวบสถาน
อสูรผู้เชษฐา
๏ นบทูลความพลางโศกา ว่าสุดปัญญา
ที่น้องจะทำสงคราม
๏ ไส้เอ็งเป็นหนอนบ่อนตาม ลามไส้เหลือลาม
จึงยากซึ่งจักเยียวยา
๏ ข้าคือคนพยาธิโรคา นับวันอัพลา
ไปจนชีวิตบรรลัย
๏ แล้วลาเชษฐาท่านไป ถึงปราสาทชัย
ตะลึงรำพึงจินดา
๏ ว่าโอ้พิเภกอสุรา จะฆ่าวงศา
แลพี่ให้ม้วยบรรลัย
๏ อสุราเศร้าสร้อยเสียใจ กลับกลิ้งเกลือกใน
บรรจฐรณ์บแนบนิทรา

◎ ครั้นรุ่งเรืองแสงสุริยา น้องเจ้าลงกา
สระสรงแล้วทรงอาภรณ์
◎ ขึ้นเถลิงราชรถบวร คลาแสนยากร
ออกจากนิเวศน์บัดดล
◎ รู้ว่าตัวจักเสียชนม์ เพื่อลางวิกล
ปรากฏประหลาดหลากใจ
◎ แข็งใจคลาพลครรไล ถึงรณภูมิชัย
ก็หยุดบรรทับโยธา
◎ นารายณ์เรืองฤทธิ์มหิมา เสด็จออกพลับพลา
ก็ถามพิเภกทันใด
◎ ว่ากุมภกรรฐ์ฤๅใคร ยกยาตรพลไกร
มาต่อณรงค์ไพรี
◎ พิเภกทูลไทธรณี ว่าน้องทศศีร์
เป็นจอมนิกรยกมา
◎ ขอเชิญนรยาตรโยธา ไปผลาญยักษา
จักทรงพระเดชมีชัย
◎ ภูวสั่งสุครีพทันใด ให้เทียบพลไกร
จงสั่งกระบวนถ้วนการ
◎ สุครีพรับราชบรรหาร ไปตรวจบริพาร
ในพลันก็สรรพทัพถงัน
◎ พลร่าเริงรณยืนยัน สามารถทั่วกัน
เฉลียวฉลาดอาจอง
◎ ส่วนสองกษัตริย์สุริยวงศ์ บทย่างยรรยง
มาโสรจสนานธารา

◉ ต่างทรงพิพัฒน์ภูษา สรรพาภรณ์พา-
หุรัดแก้วกุณฑล

◉ ขัดแล่งแสงศรโสภณ กรายกรจรดล
ขึ้นสู่พิชัยรถอินทร์

◉ คลายแสนยากรกระบิล คึกคั่งฟ้าดิน
มาดลทึ่รบบัดใจ

◉ กุมภกรรฐ์เห็นทัพแต่ไกล ร้องสั่งพลไกร
ให้ตีนิกายวานร

◉ พลยักษ์โซมพุ่งแผลงศร เท่งทิ้งโตมร
ระดมระงมงอมหาว

◉ พานรฮึกโห่ฉาวฉาว กุมแหลนแสนตาว
เข้าต่ออสูรดูหาญ

◉ หลอกหลบตบถีบกัดมาร พัดฟาดผาดผลาญ
อสูรกลิ้งเกลือกรณ

◉ ขุนยักษ์เห็นพลวายชนม์ จึงแผลงศรพล
เป็นเพลิงประลัยโกลา

◉ นารายณ์อ่านเวทย์วิทยา แผลงเป็นคงคา
ไปตกลงดับเพลิงกัลป์

◉ แล้วต้องรถมารหักพลัน โตเทียมสองพัน
ก็ท่าวในท้าวธรณี

◉ ขุนมารโกรธคืออัคคี ผาดแผลงศรศรี
ไปต้องกระบิลนิกร

◉ ตายกลาดดาษดาดงดอน เหลือแต่วานร
สิบแปดมงกุฎวุฒิไกร

๏ หนุมานองคตชาญชัย ออกกลัดกลางใน
ณรงคภูมิยืนยัน

๏ โรมรุกคลุกคลีบุกบัน เติมตีกุมภกรรฐ์
ระยังระย่อธรณี

๏ ภูวโอมอวยศาสตรศุลี ชุบชัยศรศรี
แล้วแผลงเป็นลมพัดพาน

๏ พลพานรอันเสียปราณ ต้องมารุตมาร
ก็มีชีวิตคืนพลัน

๏ แล้วต้องตรึงทรวงกุมภกรรฐ์ น้องท้าวทศกัณฐ์
ก็ล้มยังพื้นพสุธา

๏ ยังไม่สิ้นชนม์ชีวา เหลือบเห็นรามา
ประจักษ์เป็นเพศนารายณ์

๏ ผิวเพียงนิลาแลพราย สี่มือถือทาย
สังข์จักรคทาธารตรี

๏ ขุนยักษ์เสียสมปฤดี ว่ากูมัวมี
โมหันธมารณหริรา